مورتەزا زەربەخت

لە کوردستانی عێراقەوە... هەتا ئەوبەری چۆمی ئاراس

ڕێڕۆیشتنە مێژوویییەکەی مەلا مستەفای بارزان
لە بەهاری ١٩٤٧دا

پێشەکی

بەشداریی بارزانیی نەمر و هەڤالانی لە کۆماری میللیی کوردستان بابەتێکی گرینگ و لاپەڕەیەکی پڕ لە شانازییە لە مێژووی بزووتنەوەی رزگاریخوازیماندا. لە راستیدا، ئەم لاپەڕە پڕ لە شانازییە سێ سەرباسی تایبەت دەگرێتەخۆ کە هەریەکێ لەم سەرباسانە دەکرێت چەندان نووسین و لێکۆڵینەوەی گرینگی مێژوویییان لەسەر بکرێت. سەرباسەکان ئەمانەن:

(١) بەشداریی بارزانییەکان لە کۆماری میللیی کوردستان – کۆماری مەهاباد – دا:

لە بەرەو پایزی سالّی ١٩٤٥شۆڕشی بارزان ١٩٤٣- ١٩٤٥ دامرکایەوە، بارزانی خۆی و هەڤالە شۆڕشگێڕەکانی و پێشمەرگەکانی و ژمارەیەکی زۆر لە مالّباتە بارزانییەکان کوردستانی عێراقیان بەجێ هێشت و چوونە پالّ مەهاباد. لە راستیدا ئەم چوونە دەگەڕایەوە بۆ تێکەلّی و پێوەندییەکی پێشدەست کە لە نێوان بارزانی و لێژنەی ئازادی «هەیئەتی ئازادی » لە لایەک و کۆمەلّەی ژیانەوەی کورد (ژێکاف) لە مەهاباد لە لایەکەی تر دروست بووبوو. بارزانییەکان و پێشمەرگەکانی تری کوردستانی عێراق و مالّباتەکانیان لە کوردستانی ئێران زۆر رێز لێگیراو بوون. ئەمانیش بەوپەڕی دلّسۆزی و گیان لەسەر دەستی بەشدارییان لە دامەزراندن و فراژیبوون و گەشانەوەی کۆماردا کرد. بارزانییەکان ناوکی سوپای شۆڕشگێڕی کۆماری کوردستان بوون. لەشەڕەکانی ملی قەرەنی و مامەشادا زەبری زۆر گەورەیان لە سوپای رژێمی پاتشایەتیی ئێران وەشاند و، ئەو سەرکەوتنانەی ئەوان، بوون بە مایەی چەسپین و جێگیربوونی بنج و بنەوانی کۆماری کوردستان و، متمانە بەخۆ ئەستوور بوونی خەلّکەکەی. بۆ زیاتر زانیاری، خوێنەری بەڕێز دەتوانێ بگەڕێتەوە سەر کتێبی:

– بارزانی و بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان: مەسعود بارزانی.

– لەمەهابادی خوێناوییەوە... هەتا لێوارەکانی ئاراس: نەجەف قولی پسیان. وەرگێڕانی: شەوکەت شێخ یەزدین.

– کۆماری کوردی سالّی ١٩٤٦: ولیەم ئیگلتن.

(٢) سەرباسی دووەم لە بەشداری و پالّپشتیی بارزانییەکان لە کۆماری کوردستانی سالّی ١٩٤٦ لە مەهاباد، ئەو شەڕ و بەرخودانە قارەمانانەیەیە کە لە دوای رووخانی

کۆمار لە هەمبەر سوپای پاتشای ئێراندا کردیان:

لە ناوەڕاستی مانگی کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٤٦دا کۆماری کوردستان هەرەسی هێنا. پێشەوا قازی محەمەد و هەڤاڵەکانی گیران. حکوومەتی ئێران نیازی وابوو بارزانییەکانیش بخاتە داوەوە و بەهەر جۆرێ بێ ژێردەستیان بکات. لە ڕاستیدا، ئێرانییەکان سەبارەت بەتێشکانەکانیان بەدەستی سوپای شۆڕشگێڕی بارزانییەکانەوە، زۆریان لێ کۆڵدار بوون و بەدوای هەل و دەرفەتێکدا دەگەڕان فریویان بدەن و بیانخاپێنن. بەڵام بارزانییەکان لەوە وریاتر بوون و خۆیان بەدەستەوە نەدا. دەستیان بەپاشەکشێ کرد، سوپای ئێران بە تۆپ و تانک و باڵەفڕەوە پەلاماریان دان و تەنگیان پێ هەڵچنین. بەهاری ئەو ساڵە، کوێستانەکانی کوردستان سارد و سەرما بوون، پێشمەرگەکانی بارزانی بەسەرۆکایەتیی سەرۆکی نەمر مەلا مستەفای بارزان بەشێوەیەکی زۆر ئازا و گیان لەسەر دەستانە شەڕیان دەکرد و بەرەودواش دەکشانەوە. بارزانیی نەمر لە ئاخاوتنێکی خۆی لەبارەی ئەو شەڕانەوە دەفەرمووێ: "دوژمن خاڵێکی لاوازی لە ئێمەدا بەدی کرد بوو ئەویش بریتی بوو لەو ژن و منداڵەی لەگەڵماندا بوو و، زۆر کوێرانە و دڕندانە بۆمبابارانی دەکردین". پاتشای ئێران لەو سەردەمە لە فەرمانێکی ئاشکرای خۆیدا بۆ باڵەفڕوانانی ئێرانی، فەرمانی دابوو: "لێیان بدەن و نەهێڵن ژن و منداڵیشیان دەرباز بن". ئەو بەرگری و بەرخودانە گەرمەی بارزانییەکان لە بەهاری سارد و سەرمای ساڵی ١٩٤٧ لە هەمبەر سوپای ئێراندا کردیان ئەفسانە و داستانێکە لە گێڕانەوە نایەت.

خوێنەری بەڕێز دەتوانێ سەر لەم سەرچاوانەی خوارەوە بدات بۆ زێدەی زانیاری:

- بارزانی و بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان: مەسعود بارزانی.
- لە مەهابادی خوێناوییەوە... هەتا لێوارەکانی ئاراس: نەجەف قولی پسیان. وەرگێڕانی: شەوکەت شێخ یەزدین.
- بارزانی خۆی بەدەستی کەسەوە نادات: ئەبولحەسەنی تەفرشیان. وەرگێڕانی: شەوکەت شێخ یەزدین.
- چڵ ساڵ خەبات لە پێناوی ئازادی: عەبدوڕەحمان قاسملو.

بارزانییەکان، بەشێوەیەکی ئازا و ژیرانە، دوای ئەوەی زۆر زەرەر و زیانیان لە سوپای پاتشای ئێران دا، رزگاربوون و ئاوای کوردستانی عێراق بوونەوە. رۆژی ١٣ی نیسان خوالێخۆشبوو شێخ ئەحمەدی بارزان و تەواوی ماڵباتە بارزانییەکان دوا کەسیان لە چۆمی

گادەر دەرباز بوون و پەڕینەوە بۆ کوردستانی عێراق. حکومەتی عێراق وەری گرتنەوە و ڕێگەی دان بگەڕێنەوە بە هیوای ئەوەی مەلا مستەفای بارزان و هەڤالانیشی خۆیان بەدەستەوە دەدەن. بەلام لە ڕاستیدا بڕیاری بارزانی بڕیارێکی تر بوو. بڕیاری ئەو ئەوە بوو ئەگەر بتوانێ لە چیا و چۆڵەکانی کوردستان و بەتایبەتیش لە ناوچەی بارزان بمێنێتەوە ئەگینا بەرەو باکور هەڵکشێ و پەنا بۆ یەکەتیی سۆڤیەت ببات. بارزانی لەسەر ئەو باوەڕە بوو کە سەرکردە و شۆڕشگێڕ و بەرگریکارانی میللەت نابێ خۆ بەدەستەوە بدەن و بکەونە بن دەست و بن ویستی دوژمن. کەواتە تاکە ڕێگە کە بمێنێتەوە، ڕۆیشتنە بەرەو سۆڤیەت و خۆ هەڵگرتنە هەتا ئەو دەمەی هەل لەبار دەبێ و دەگەڕێتەوە بۆ کۆڕی خەبات لە کوردستان.

(٣) سەرباسی سێیەم لە لاپەڕەی گرینگی بارزانی و کۆماری مەهاباددا بریتییە لە ڕێگەبڕینی مێژوویی بەرەو یەکەتیی سۆڤیەت.

ئەم کتێبەی بەردەست، دەتوانین بڵێین تایبەتە بەم سەرباسە. ئەم ڕێگەبڕینە مێژووییە لە ناوچە ئاسێ و چیا هەڵەموتەکانی کوردستانی عێراقەوە دەست پێ دەکات. سەرەتا بەزاندنی سنووری تورکیا و پاشان پەڕینەوە بۆ دیوی ئێران و هەڵکشان بەرەو باکور بەشان بەشانی سنووری ئێران لەگەڵ تورکیادا. بڕینی ئەم ڕێگە پێچەڵپێچ و لەو دەمە سەرماوسۆڵەیەدا و بەنێو بۆسەگەلی سوپای ئێران و، داوی نەیاران و گوێ لە مستاندا، کارێک بوو لەوپەڕی دژواریدا. لەم ڕێگە بڕینە مێژووییەدا هەر تەنیا ئازایی و گیان لەسەر دەستیی بارزانی و پێشمەرگەکانی پشتیوان نەبوون، بگرە ئەو تەکتیک و لێهاتوویییەی شەڕی پارتیزانی کە لەم ڕێگەبڕینەدا دەردەکەوێ شتێک بووە مایەی سەیر پێ هاتن و سام گرتنی دوژمنان. دوای ئەو ڕووداوە، لە زانکۆی تاران و لە کۆلیجی سەربازیدا ئەم ڕێگە بڕینە جوامێرانەیە وەک نموونەیەکی سەرکەوتووی شەڕی پارتیزانی بەقوتابیان گوتراوەتەوە. نامانەوێ زیاتر لەم باسە بدوێین، با بەسەرهات و بیرەوەری و بەڵگەنامەکانی نێو ئەم کتێبە خۆیان بدوێن، بیرکردنەوە و لێکۆڵینەوەش بۆ خوێنەری بەڕێز بەجێ دەهێڵین. هەر ئەوە دەمێنێ کە بڵێین نووسەری کتێب: مورتەزا زەربەخت یەکێک بووە لە ئەفسەرانی ڕاپەڕینی ئەفسەرانی خۆراسان کە ڕاپەڕینێکی سەرنەکەوتووی ئەفسەرانی ئازادیخوازی ئێران بوو لە کاتی شەڕی دووەمی جیهاندا. دوای ئەوەی ئەفسەرەکان دایانە پاڵ کۆماری ئازەربایجان و لە پاڵ کۆماردا خزمەتیان کرد هەتا

هەڵوەشـانی و هەڵاتنی سـەرکـردەکـانی. دوای ئەمـە دایانە پاڵ کـۆمـاری مـەهاباد کـە دوا ڕۆژەکانی تەمەنی دەژیا و لە هێزی بەرگریکاری کوردستاندا تەنیا بارزانی و هەڤاڵەکانی مابوون. ئەفسەرانی ئێرانی کە ژمارەیان شەش کەس بوو بە درێژاییی شەڕی بارزانییەکان لەگەڵ سوپای ئێراندا لە نێو شەڕدا بوون و بەشدارییان کرد. دوای ئاوابوونیش بەرەو عێراق، ئەوان ڕێگەی خۆبەدەستەوەدانیان بە عێراق هەڵبژارد بەو هیوایەی بتوانن لە عێراقەوە وەک پەنابەری سیاسی ڕوو لە وڵاتێکی تر بکەن. بەداخەوە ئەمەیان بۆ نەچووە سەر و عێراق لە کەینەوبەینە زۆرەکانی خۆی لەگەڵ ئێراندا بەدەستەوەی دانەوە و ئەو شەش ئەفسەرە هەریەکە و بە گوێرەی ئۆباڵی ئەستۆیان فەرمانی گیرانیان لە دادگەیەکی ئێرانیدا بۆ دەرچوو. دوای ئازادبوونیشیان، هەندێکیان کەوتنە نووسینەوەی بیرەوەر و سەرپێهاتەکانی خۆیان لە نێو بارزانییەکاندا. ئەمەی بەردەست دووەم کتێبە و پێشتر ئەبولحەسەن تەفرشیان بەناوی «ڕاپەڕینی ئەفسەرانی خۆراسان» کتێبی خۆی نووسیبوو کە ئەویش هەر لە لایەن خۆمانەوە کرا بە کوردی و پێشکێش بە خوێنەرانی بەڕێزی کوردیزمان کرا. هیوادارم بەم وەرگێڕانە خزمەتێکی بچووکم پێشکێش بە نەتەوەی خۆم و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلەکەمان کردبێ. سەرکەوتنیش هەر بەپشتیوانیی خوای مەزنە.

شەوکەت شێخ یەزدین

بەشی یەکەم

بیرەوەری

بەهەڤالەتیی مەلا مستەفای بارزان

لە مانگی جۆزەردانی ساڵی ١٩٤٧، مەلا مستەفای بارزان و ٥٠٢ کەس لە هەڤاڵانی[1]، لە گوندەکانی دەوروپشتی بارزانەوە، لە سنووری عێراق لەگەڵ تورکیا، دەستیان بە ڕێڕۆیشتنە مێژووییەکەی خۆیان کرد و بەدرێژاییی سنووره هاوبەشەکانی ئێران لەگەڵ عێراق و تورکیادا بەرەو یەکەتیی سۆڤیەت ڕۆیشتن .

ئەم پیاوانە، پاش ڕێڕۆیشتنێکی پێنج ڕۆژە لەناو زەویی تورکیا و بڕینی لوتکە بەفرگر و کێوە سەختەکانی «بێداو» و «ئاسنگرە» و «سپیریز» و پەڕینەوەیان لە گۆمی گەورەی «دزا گەورە»، ئەوەبوو لە گوندەکانی سنووری «بێدکار» و «جرمی»یەوە پێیان نایە ناو زەویی ئێران و بەرەو ژوور هەڵکشان. ئەمانە پاش ٢١ ڕۆژ شەڕ و پێکدادان لەگەڵ سوپاگەلی عێراق و ئێران و تورکیا و کرێگرتووانی خێڵەکی، دواجار بەپەڕینەوە لە زێی ئاراس ڕێڕۆیشتنە کەڵەمێرانییەکەی خۆیان بەکۆتا هێنا و پەنایان وەبەر یەکەتیی سۆڤیەت برد.

دووای هەڵوەشانی حکوومەتی فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان لە مانگی سەرماوەزی ١٩٤٦دا، من و نۆ کەس لە ئەفسەرانی حکوومەتی فیرقە لە پاڵ بارزانییەکاندا ماینەوە و لە کردەوەکانی ئەوان دژی سوپای حکوومەتی شا و، شان بەشانی ئەوان شەڕمان کرد. زۆربەی ئەم (١٠) کەسە لە ئەفسەرانی هەڵاتووی سوپا پێک هاتبووین کە دابوومانە پاڵ فیرقە. ئێمە ماوەی چوار مانگ لەگەڵ بارزانییەکاندا ماینەوە، بەڵام لە ئەنجامدا ڕووداوگەل بە جۆرێ کەوتنەوە کە ئێمە بە ناچاری لەوان جیابووینەوە. مەلا مستەفا و هەڤاڵانی هاتنە ناو زەویی عێراق و پاش ماوەیێ مانەوە لە بارزان و ئەو ناوانە، دەستیان بەڕێڕۆیشتنە مێژووییەکەی خۆیان بەرەو سۆڤیەت کرد. ئێمەش بە ئامۆژگاریی مەلا مستەفا پەنامان وەبەر دەوڵەتی عێراق برد.

لە ماوەی ساڵانی پاش ئەم ڕێڕۆیشتنە مێرانەیە، زۆرجاران لێرەو لەوێ، لە چاپەمەنی و

(١) هەڤاڵانی ڕێبازی بارزانیی لە ڕێڕۆیشتنە مێژووییەکەدا ژمارەیان لە (٥٠٢) کەس زیاترە، ئێمە لە کتێبی(یۆبیلی زێرینی پێشمەرگە)دا ناوی (٥١٨) کەسمان بڵاو کردووەتەوە کە لەو ڕێڕۆیشتنە پڕ لە مێرخاسییەدا بەشداربیان کردووە. بەڵام بارزانیی نەمر لە چاوپێکەوتنی ڕۆژنامەنووسانی بیانیدا فەرموویەتی لەو کۆچەدا (٥٣٠) پێشمەرگەم لەگەڵدا بووە. ئەمەش واتە هێشتا ناوی هەموو هەڤاڵەکانی ڕێبازی بارزانی نەزانراوە. (وەرگێڕ: شەوکەت شێخ یەزدین).

له نووسینی کەساندا، باس و خواسی لێ دەکرا و بابەتگەلی سەرپێیی لەسەر زوانی سەرکردەی کردەوە و ئەوانەی لەو ڕووداوانەدا هاوپار بوون بڵاودەکرانەوە کە مەزنیی ئەو کارەیان دەگێڕایەوە، تەنانەت لە زمانی هەندێ ئەفسەری ئەرکانەوە دەبیسترا کەوا تەکتیکی سەرکەوتوانەی ئەو شەڕوشۆڕانەی بارزانییەکان وا لە زانستگەی شەڕ دەگوترێتەوە. ئێمە کە لە نێزیکەوە لەگەڵ برێ لەو ڕووداوانە ئاشنا بووین، چاوەچاوی ئەوەبووین بزانین ئاخۆ هاوسەردەمانی پێشوومان لەو سەرپێهاتەدا چییان کردووە و ئەم مێرخاسییەیان چۆن ئەفراندووە و بە کۆتا گەیاندووە... بەڵام مخابن، سەرەوەدەریان دەرنەکرد، بەڵگە و دەستهاوێژێکمان بۆ پشتیوانی یان بەدرۆخستنەوەی ئەو دمگۆ و واتەواتانە بەدەستەوە نەبوو... ئیتر ئاوها لە حەزی بەدەست هێنانی ئەو سەرپێهاتییانەدا دەسووتاین.

من بەردەوام لەلای خۆمەوە، ئەو ڕێڕۆیشتنە مێرخاسانەیەم لەگەڵ ڕێڕۆیشتنە مێژوویییەکەی کۆمۆنیستانی چین و، سوپای هەشتەم بەرێبەرایەتیی «ماوتسیتۆنگ» لە باشوورەوە ڕووەو باکور بەرەو هەرێمی «شاسنی» و مۆڵگەی «ینان» بەراورد دەکرد، بەڵام لە پێوانەیەکی وردیلەتر و بەر تەسکتردا. وەبیرمان دێ چۆن کۆمۆنیستەکانی چین پاش بەرگەگرتنی تێشکانی یەک لەدوای یەک بەدەستی سوپای «چیانکایچک»ەوە لە ئۆکتۆبەری ساڵی ١٩٣٤دا بە٩٠ هەزار کەسەوە ڕێڕۆیشتنی مەزنی خۆیان بەرێبەرایەتیی «ماو» لە باشووری چینەوە دەست پێ کرد و پاش برینی ١٨ زنجیرە چیا و ٢٤ چۆم و بواردنی ١٢ هەرێم کە فراوانیی هەریەکەیان لە هەریەک لە وڵاتانی ئەورووپا پترە و، لە مەودایەکی ١٠ هەزار کیلۆمەتری و وێکەوتنی زیانی زۆر و زەوەند، دواجار پاش ساڵێکی تەواو لە ئۆکتۆبەری ساڵی ١٩٣٥دا لە مۆڵگەی (ینان)ی هەرێمی شانسی لە باکوری ڕۆژئاوای چین گیرسانەوە.

ئەم ڕێڕۆیشتنە نیشانەی سەرکەوتنی مرۆڤە بەسەر کێشەکانی ژیان و بەڵگەی بڕوا پتەوی و مۆجیزەیەکە کە هەر بڕوای پتەو دەتوانێ لە زاڵبوون بەسەر گیروگرفتدا وەگیری بێنێ. بارزانییەکان لەم مێرخاسییە زۆر گەورەیەدا، بەم بڕوا پتەوییە چەکداربوون و هەر ئەمەش بوو لە سنووری بە ئامانج گەیشتندا ئەم پەرجووەی هێنابووە دی.

ناوچەی بارزانی لە کوردستانی عێراق هەڵکەوتوو، کەوتووەتە پاڵ سنووری ئێران و تورکیا، ئەم خێڵە مێرخاسە لە ڕابردوودا لە سەرینیی هۆی نەتەوایەتی و، بە کارتێکەریی

خواستی نەتەوایەتییەوە لە یەکبینە و بێ پشوو لەگەڵ حکوومەتگەلی عوسمانی و- پاش شەڕی یەکەمیش- لەگەڵ تورکیا و عێراقدا شەڕوشۆڕی هەبووە.

دواجاریش داوێنی ئەم کێشە و هەرایە پەرەی گرت و حکوومەتی ئێرانیشی گرتەوە. بارزانییەکان خێڵێکی بچووک و هەژار بوون، ڕاستە کە دەوڵەتی تازە دامەزراوی عێراقیش دەوڵەتێکی خاوەن هێز نەبوو بەڵام لایەنێکی هێزدار دایکایەتیی ئەوی گرتبووە ئەستۆی خۆی، باڵەفڕانی ئینگلیز بارزانیان دەکوتایەوە - چەندان جاریان کوتایەوە - خێڵە دراوسێیە ئاشوورییە نەگونجاوەکانیش بووبوونە کێشەی سەر کێشان، تورکیاش - چ تورکیای مستەفا کەمال و چ تورکیای دوای ئەوە - هەر تورکیا بوو و شمشێری لە دژ خەڵکی کورد لە خۆ بەستبوو، دەمایەوە حکوومەتی شا کە ئەویش بە دیاردی و ڕێنوێنیەتیی دایەن و سەرپەرشتانی - پێش و پاش - شەڕی دووەمی دنیا داخڵی شەڕبووبوو... ئەمانە هەر هەمووی لە دژی خێڵێکی بچووکی بێ توانستی مایەکی و بێ پشتی دەرەکیدا!

هیچ یەک لە سێ حکوومەتی عێراق و تورکیا و ئێران بارزانییەکانیان بۆ قووت نەدەچوو: دەوڵەتی عێراق خوازیاری ئەوەبوو بێ چەندوچۆن وەگیریان بێنێ و ڕەهەندە و پەراگەندەیان بکات؛ تورکیا خێرێکی بۆ کوردی خۆی نەبوو هەتا لەمەدا پارێکیش وەبەر بارزانییەکان بکەوێ؛ دەوڵەتی ئێرانیش دڵپڕ بوو و سەبارەت بەبیانووی لە بن نەهاتوو هەرگیز نەیدەویست بەگرتنەخۆوەی ئەمانە - بەو شێوەیەی کە هەبوون - گرفتێک بخاتە سەرگرفتەکانی تری خۆی، شێخ ئەحمەد و مەلا مستەفای بارزانیش شارەزای سیاسەتی ڕەزاشایی و پاش ڕەزاشاییش بوون و دەیانزانی پاڵدان وەچیغ چەند هەڵەیە و، پەنا وەبەر باوک و کوڕ بردن هیچ کات چاکەی بۆ پەناوەبەربەر لێ نەکەوتووەتەوە... وێڕای ئەمانەش، ئینگلیز و ئەمەریکا خۆیشیان خاوەن دۆز بوون.

ئەم شتانەش لەو دەمەدا بوون کە ئیدی بارزانییەکان چیتر وزەی ڕووبەڕووبوون و خەباتیان نەمابوو. نە پێخۆر و پێبژیوێکیان هەبوو و نە کەرەستە و چەکێک کە بتوانن ڕووبەڕووی ئەم سێ دەسەڵاتەی پێ بینەوە. دەبوو خۆ بەدەست ئەم بارە پڕ ترسەوە بدەن و ئەو ڕێڕۆیشتنە ئاڵۆز و دوور و درێژە بگرنەبەر و بەدوای نوایەکی هێمن بۆ خۆیان لەودیو سنووری ئەوسێ وڵاتە سەر هەڵگرن.

بڕواهێنانیش بەم کارە گرینگە، کارسازێنی بۆ خۆی هێناوەتە کایە؛ بارزانییەکان باوەڕی

تەواویان بە مەلامستەفای سەرکردەی خۆیان هەبوو؛ ئەو وێڕای ئەوەی «سەرۆک»ی خێڵ بوو، پیاوێکیش بوو هەموو نەریتێکی سەرکردایەتیی لەخۆدا کۆکردبووەوە؛ مرۆڤێکی بوێر و شەڕوانێکی بێ میناک بوو، لەشەڕ و کردەوەی سوپاییدا، لێوەشاوەیی و ژیهاتوویی خۆی بە جارێ دەرخستبوو و ئیتر بووبوو بە ڕووگەی خەڵکی بارزان. هەر ئەم نەریتانەش بوون پاڵیان وەهاوەڵانی نابوو چارەنووسی خۆیان بە چارەنووسی ئەو گرێ بدەن و ئەو ڕێڕۆیشتنە مێرخاسانەیە تەواو بکەن... ئەوەبوو هەر واشیان کرد.

* * *

من و هاوەڵانم وەک گوتم تامەزرۆ بووین بزانین ئەو ڕێڕۆیشتنە چتۆیی بووە، چ ڕێگەیەکیان بڕیووە و، چییان هاتووەتە پێش و چ شەڕ و پێکدادانێک ڕوویان داوە. ئێمە ئەگەر شتێکمان لەو ڕووداوانەوە بیستبێ هەر ئەوەبووە هێندە کەس لە پێک هەڵچوونەکاندا کوژراون، بۆ نموونە: فەوجی نەقیب «بخەر دنیا» لە «شووت» تەرت و وێران بووە و، نەقیب خۆیشی بە هۆی نارنجۆکێکەوە کوێربووە... پاشان؟ چییتر نەبوو... هەڵبەتە حکوومەتیش لە هیچ شوێنێ شتێکی ئەوتۆی بۆ خۆی تۆمار نەکردبوو هەتا ئەو سەرکەوتنانەی بە تەپڵ و زووڕناوە وەک شادمانی بخاتە بەرگوێی خەڵک و داوایان لێ بکات سلاوات بۆ گیانی شاهەنشا لێ بدەن!

... کات بەسەرچوو... شۆڕش ڕووی دا و لە سەروبەندی شۆڕش دەستهاوێژێ کەوتنە دەست و... هەلی بلاوبوونەوەیان... ڕۆژێکیان لە کاتی گفتوگۆ لەگەڵ هاوەڵی ئازیزم بەڕێز کاوە بەیات - دا، کە خۆی لەم بوارەدا کۆڵینەوەی بەسوود و چاکی هێناوەتە بەرهەم، کاتی وەبیر هێنانەوەی ڕووداوی سەردەمانی پیشەوەری و قازی محەمەدی هەر لەبیرماو، جارێکی تر لەبارەی ئەو ڕێڕۆیشتنە کەڵەمێرانییەی بارزانییان قسە و باسم هێنایەوە ناو ناوان و حەزی خۆم بۆ زانین و پێحەسیانی وردایەتییەکانی ئەو ڕێڕۆیشتنە دەربڕی، گوتی بەهەڵکەوت لە نێوان دەستهاوێژی یەک لە ئەفسەرانی بەرزی سوپا کە کاتی خۆی شان بەشانی چەند کەسێکی تری کە لەگەڵیدا بوون ئەرکی کۆڵینەوەی لە چۆنیەتیی کردەوەی سوپا لە دەمی تێپەڕینی بارزانییەکان لە زەویی ئێراندا پێ سپاردرابوو، برێ دەستهاوێژ و بەڵگەی لەم بارەیەوە دەست کەوتووە و دەشێ بۆ ئەم بابەتە ڕێ ڕوونکەرەوە بن، ئەو دەستهاوێژانەم بەدەست هێنا و، سەرنجم دا، هەتا ڕادەیەکی زۆر، کونجە تاریکەکانی ئەم ڕێڕۆیشتنە مەزنە ڕوون دەکەنەوە. چەندان جارم ئەو دەستهاوێژانە وەخوێند و دواجار ئەو

بیرەم لەلا پەیا بوو کەوا ئەگەر بێو ئەم زانیارییانە تەبای دیمانە و چاوپێکەوتن لەگەڵ ئەوانی لەو ڕێڕۆیشتنەدا هاوپار بوون و هەتا ئێستەش بەژیان ماون، بەکاربێن ئەوا بەدووری نابینم ببێ بە ڕۆنی کەرەوەی چەندان پەناوپەسیو لە مێژووی نیشتمانی خۆشەویستی خۆم.

بەڕێنوێنیی یەکێ لە هاوەڵانی کورد، لە ٢٧ی گەلاڕێزان ١٣٧٣ (١٩٩٥) لە عەزێمییەی کەرەج بە دیمانەی بەڕێزان کازم شانەدەری و حەسۆ میرخان گەیشتم. ئەم دووکەسە لە شەڕوانەکانی بارزانی بوون کە بەهەڤاڵەتیی مەلا مستەفا لەو ڕێڕۆیشتنەدا هاوپشک بووبوون. لەو دیدارەدا، ڕاپۆرتێکی تێروتەسەل و ڕۆژ بەڕۆژی ڕێڕۆیشتنەکەم لەسەر ڕێکۆردەر تۆمارکرد. ئەرکی وەرگێڕانی ئەو ڕاپۆرتەش کە وەر بەرچاوی بخوێنەوەدا تێ دەپەڕێ لە ئەستۆی خاتوونی لێهاتی مەرجان مەلا برایم بوو کە سوپاسبژێری ئەوم.

ئەو خاڵەش دەهێنمەوە بەر بیران کە بەشێک لە هووردایەتییەکانی ئەم گفتوگۆیە تەواو وەک بیرەوەرییەکانی ڕۆژانەی نەقیبی کوردی عێراق میرحاج ئەحمەد ئاکرەیی دەچێ کە لەم دواییانە لە کۆواری «سپێدە»ی (کوردی- عەرەبی ژمارە ٦ی پاییزی ساڵی ١٩٩٤) بە سەرنووسەرایەتیی ئاوڕەحمان پاشا، کە خۆیشی لەم دیمانەیەی لەمەڕ ئێمەدا ئامادەبوو، بڵاوبووەتەوە و وەرگێڕانەکەیشی لە پاڵ دەستهاوێژەکانی تری ئەم کۆمەڵەیەدا هاتووە. میرحاج ئەحمەد ئاکرەیی هەڤاڵ و ڕاوێژکاری جێ متمانەی مەلامستەفا بوو، دوای گەڕانەوەی لە سۆڤیەت خۆی لە کاری سەربازی و سیاسی دایە لا و ئێستە خانەنیشی سوپای عێراقە(٢).

زنجیرەی بەرچاوخستنی ئەم کۆمەڵەیە ئاوهایە:

سەرەتا شرۆڤەیەکی بژاردە لە تێکەڵاویی نووسەر لەگەڵ چالاکییە سیاسییەکاندا. چۆنیەتیی ناسینی جەنەراڵ بارزانی و پێداچوونەوەیەکی بەپەلەی ئەو هاوکارییە ماوە کورتەی گرووپە بچووکەکەی لەمەڕ خۆمان لەگەڵ بارزانییەکاندا کردی، دوای ئەمە کورتە ئاماژەیەک بە چالاکییەکانی پاشتری مەلا مستەفا و هاوەڵەکانی لە دوای گەڕانەوە لە سۆڤیەت پاش شۆڕشی ١٤ تەمموزی ١٩٥٨ی عەبدولکەریم قاسم، تۆمارکردنی دەقی ئەو چاوپێکەوتنانەی لەگەڵ بەڕێزان کازم شانەدەری و حەسۆ میرخاندا کران، بیرەوەرییە

(٢) تێکۆشەری ناسراو: میرحاج ئەحمەد ئاکرەیی لە مانگی ١٠ی ساڵی ١٩٨٧ کۆچی دواییی کردووە. (وەرگێڕ).

ڕۆژانەییەکانی میرحاج ئەحمەد ئاکرەیی و لە کۆتاییشدا دەستهاوێژەکانی دەستەی لێکۆڵینەوەی سوپای ئێران.

لە گێڕانەوەی بەسەرهاتی تەواوی ڕێڕۆیشتنی بارزانییەکاندا، بەشێک لە کتێبی کۆماری کوردستان - نووسینی ولیەم ئیلگتن و وەرگێڕانی هاوەڵی بەڕێزم ئیبراهیم یونسیی نووسەر و وەرگێڕی لێهاتوو - دەگوازمەوە و سوپاسی ئەرک کێشان و ڕێنوێنییەکانی دەکەم.

هەروەها سوپاسی دەسبار لەگەڵ گرتن و ڕێنوێنییەکانی بەڕێز ئاوڕەحمان پاشای بەڕێوەبەری کۆواری کوردی- عەرەبی «سپێدە» دەکەم کە لە جێبەجێ کردنی دیمانەی ئەو خەباتکارە بارزانییانەی لە پێشەوە ناویان هات و هەروا پێ ناساندنی خاتوون مەرجان مەلا برایمیش کە دیمانەکانی بۆ کردم بە فارسی، یارمەتیی دام.

* * *

ئەم کتێبە سەرپێهاتی خۆم و هاوەڵان نییە، خوێنەرەوە ئەگەر بیەوێ لەبارەی ئەو ڕووداوەوە بزانێ ئەوا دەتوانێ سەر لە کتێبی «ڕاپەڕینی ئەفسەرانی خۆراسان» (٣) بە پێنووسی بە برشتی هاوەڵی لەدەست چووم، ئەبولحەسەن تەفرشیان بدات کە زۆر ڕاستوێژانە نووسیویەتی. بەڵام لەبەر ئەوەی دانەکانی کتێبی ناوبراو، پاش دووبارە لە چاپ دانەوەیشی ناکەونە دەست، بۆیە بۆ ئەوەی خوێنەر زیاتر دۆش دانەمێنێ وا برێک لە حاڵی خۆم دەدوێم:

قوتابیی زانستگەی ئەفسەری بووم کە وڵات لە مانگی خەرمانانی ساڵی ١٣٢٠دا (١٩٤١) کەوتە بەر پەلاماری سوپاگەلی بیانی، سوپای دژەگەلی ڕەزاشاش تەنانەت نەیتوانی کەمترین دەسوەکەری بنوێنێ، ئیتر وڵات کەوتە ژێر داگیرکەریی سوپایەلی سۆڤیەت و ئینگلیز و پاشان ئەمەریکایشیان هاتە پاڵ.

ئەم ڕووداوە سەرەڕای بانگەواشەی سەردەمی ڕەزاشا و ئەو بەشان و باڵ هەڵدانەی بۆ سوپای سەرلێشێواو کرابوو و دەکرا - کارێکی نائاساییی دەکردە سەر من و هیی وەکو من. لە هەمان ئەو ڕۆژانەی خەرماناندا من خەیاڵی ئەوە هەڵی گرتبووم ڕێگەیێ بۆ

(٣) کتێبی «ڕاپەڕینی ئەفسەرانی خۆراسان» بەشێکە لەم کتێبەی بەردەست، بەڵام ناوەکەی گۆڕاوە بۆ «بارزانی خۆی بەدەستی کەسەوە نادات».

سەرخۆبوونی ولاتە داگیرکراوەکەم ببینمەوە. حەز و خولیای منیش وەک حەز و خولیای لاوانی ئەو ڕۆژانە پەسندکردن و لایەنگرتنی ئەڵمانیای نازی بوو، بەتایبەتیش کە «هاوپەیمانان» ئێستە ولاتەکەمیان ژێردەستە کردبوو. لە دۆزینەوەی ڕێگەچارەدا، بەناچاری ڕێگەم بە پارتە سیاسییەکان دەکەوت کە پاش مانگی خەرمانانی ۱۳۲۰(۱۹٤۱) کەوتبوونە خۆ.

لەگەڵ پارتی(کبود)دا هاوەڵیم پەیا کرد کە پارتێکی ئەڵمانخواز بوو و ڕێبەرەکەی (نۆبەخت) بوو کە نوێنەری خولی سێزدەمینی پەرلەمان بوو، چەندان جار دیمانەیم کرد. لەگەڵ حزب و ڕێکخراوەکانی تریشدا بووم بەناسیار، لە کۆلێجی ئەفسەریشدا لە پێناو دۆزینی ڕێگەچارەیێ کۆبوونەوەمان لەگەڵ هاوخولە هاوبیرەکانماندا دەکرد.

ساڵی ۱۳۲۱ بە پلەی ملازم دووەمی پۆلی ئاسمانی لە کۆلیجی ئەفسەری تەواو بووم و ئەرکی خزمەتم لە ئەسفەهان و شیراز پێ سپاردرا، ساڵی ۱۳۲۲ بۆ تەواو کردنی خولی باڵەفروانی بانگهێشتنی تاران کرام، ئەو ماوەیە هیچ تاوێ لە هۆڵی گەڕان بەدوای چارەسەردا هەدام نەدەدا، هەتا ئەوەی لە ساڵی ۱۳۲۳دا بە موتالای بەلاوۆکەکانی حزبی توودەی ئێران بە کلاوڕۆژنەی هیوا گەیشتم و بەڕەسمی بووم بە ئەندامی ڕێکخراوی عەسکەریی حزبی توودە. کۆبوونەوەکانی حزب هەموو حەفتەیەک دەبەستران و قسەکەری کۆبوونەوەکانیش زۆربەی جاران (کامبەخش) بوو کە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی حزب و نوێنەری ئەنجوومەن (پەرلەمان) بوو، بابەتگەلی ئاخاوتنیش زێدەتر ڕووداوگەلی سیاسیی ئێران و دەرەوە بوون. لە مانگی خەرمانانی ساڵی ۱۳۲٤(۱۹٤٥)دا سەرهەڵدانی ئەفسەرانی سوپای خۆراسان بەڕێبەریی رائید ئەسکەندانی رووی دا. ڕاپەڕیووەکان بریتی بوون لە ۱۹ ئەفسەر و ٦ سەرباز کە هەر هەموویان ئەندامی ڕێکخراوی سوپاییی حزبی توودە بوون. ئەوانە پاش چەک لێکردنەوەی مۆڵگەی مراوەتەپە بەرەو گورگان و گونبەت چوون. لیوا حەسەن ئەرفەعی سەرۆکی ئەرکانی سوپا بۆ سەری هەر یەک لەمانە خەلاتی دانابوو، ڕاپەڕیوان لە گونبەت کاوس کەوتنە بۆسەوە و پاش ۷ کوژراو و ٥ بریندار - کە بە دیلی گیران - هەلاتن. ڕێکخراوی حزبی توودە لە گورگان هەلاتووەکانی کۆوەکرد و بۆ باکۆی ناردن.

لە مانگی (گەلاوێژ)ی ساڵی ۱۳۲٤ فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان بەڕێبەرایەتیی جافەر پیشەوەری سەربەخۆییی خۆی ڕاگەیاند و، ڕێکخراوەکانی حزبی توودە لەو ناوچەیە

بە فەرمانی بەرپرسیارانی سۆڤیەت پێوەندییان پێوە کردن. لە مانگی (رەزبەر)ی ١٣٢٤ بەدواوە بەرپرسیارانی سۆڤیەت پێداپێدا و بە گوێرەی خواست، ئەفسەرانی پاشماوەی راپەرینی ئەفسەرانی خۆراسانیان بۆ رابەرایەتیی کردەوەی چەک لێکردنەوەی یەکەگەلی سوپا و جەندرمە لە باکۆوە بۆ ئازەربایجانی سۆڤیەت ناردەوە. لە ٢١ی سەرماوەزی ١٣٢٤ مۆڵگەی تەورێز بەیارمەتیی مایەکی و واتایەکیی سوپای سوور خۆی دا بەدەست فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجانەوە و پیشەوەری حکوومەتی خۆی بە ئەنجوومەنی راوێژی گەلی ئازربایجان ناساند. پاش ماوەیەک حکوومەتی خودموختاریی کوردستانیش لە مەهاباد بەرابەرایەتیی قازی محەمەد خۆی راگەیاند.

لە مانگی (ئاخەلێوە)ی ساڵی ١٣٢٥ بەرپرسی حزبیی نووسەری ئەم کتێبە کە ملازم یەکەمی ئاسمانی رەحیم بەهزاد بوو و چەندان ساڵ دوای ئەوە، لە ١٣٣٤دا پاش ئاشکرابوون و گیرانی ئەندامانی رێکخراوی حزبی لە سوپا، گوللەباران کرا، لە ماوەی پشووی نەورۆز سەردانێکی ئازەربایجانی کرد، لە گەڕانەوەیدا، بەقسەی عەقید ئاگاهی کە ئەفسەرێکی باڵەفڕوان و لە دامەزرێنانی رێکخراوی سوپایی بوو و بەسەرکردەی هێزی ئاسمانیی حکوومەتی پیشەوەری دامەزرابوو، گوتی: سوپای ئازەربایجان پێویستی بە چەکی ئاسمانی هەیە و وا دەخوازێ باڵەفڕوانانێک خۆبەختکردووانە بەخۆ و باڵەفڕیانەوە پاڵ بدەن وەسوپای ناوبراوەوە و هێزی ئاسمانیی ئازەربایجان دابمەزرێنن. دوای تەواوبوونی کۆبوونەوە، ملازم یەکەم عەلی جوودی و نووسەری ئەم دێرانە ئامادەییی خۆیان بۆ خۆدانەپاڵی سوپای ئازەربایجان پێشان دا. بەیانیەی رۆژی ٢٦ی (ئاخەلێوە)ی ١٣٢٥(١٩٤٦) بەخۆ و دوو باڵەفڕی شەڕوانی ئاداکس بەرەو رووی تەورێز فڕین و چووینە پاڵ سوپای ئازەربایجان.

یەکەمین دیمانە لەگەڵ جەنەراڵ بارزانیدا

لە مانگی سەرماوەزی ١٣٢٥، یەکەگەلی سوپای شا بەرەو (میانە) وەڕێ کەوتن بۆ ئەوەی لەگەڵ سوپای پیشەوەریدا بکەونە شەڕ. حکوومەتی ئازەربایجان فەرمانی خۆ تەیارکردنی بە یەکەگەلی خۆی دا.

ئێمەی باڵەفڕوانانی هەڵاتوو کە تامەزرۆی خزمەت و بە هیوای بەشداری لە شەڕبووین، سەردانی ئەرکانی سوپامان کرد و، خواستمان، بەشداریی راستەوخۆ لەو پێکدادانەدا

بکەین.

ڕۆژی ١٩ی سەرماوەزی ١٣٢٥ ئەرکانی سوپا بە فەرمانێک بۆ نووسەری ئەم کتێبە، کە لە کاتی نەبوونی سەرکردەی هێزی ئاسمانیدا جێگری ئەو بووم - ئەرکی پێ سپاردم لەگەڵ دوو کەسی تر لە باڵەفڕوانان، ملازم ئەبولقاسم هەقپەرست و مـلازم نیکۆلا ماکاریان، بەرەو بەرەی مەراغە و سەقز بچین و لەوێ پێوەندی بە بەرپرسانی مۆڵگەکانەوە بکەین و لە بارەی تەیارکردنی باڵەفڕگەی کاتی و دەستەبەرکردنی پێوەندیی بەرەدا کاروباری پێویست جێبەجێ بکەین. سەعات ٢٣ی ڕۆژی ١٩ی مانگی سەرماوەز، شان بە شانی فەوجێک بە سەرکردایەتیی نەقیب ئەسبەقی کە دەیویست بچێ بۆ مەراغە، بەرەو جێگەی پێ سپاردراومان کەوتینە ڕێ و نیوەڕۆی ڕۆژی بیستی مانگ گەیشتینە میاندوواو. لە میاندوواو بە ئۆتۆمبیلێکی جێب کە نەقیب قەمسەریان و نەقیب قەهرەمان بە ئێمەیان دابوو، ڕووەو گوندی (سەرا) ڕۆیشتین کە بارەگای جەنەرال مستەفا بارزانی بوو.

مەلا مستەفا یەک لە سێ جەنەراڵەکەی سوپای کوردستان بوو، دوو جەنەراڵەکەی تر بریتی بوون لە محەمەد حوسێن سەیفی قازیی وەزیری شەڕ و محەمەد ڕەشید خانی قادرخان زادە کە لەوەوپێش بە دیاردیی ئینگلیزەکان سوپای کوردستانی بەجێ هێڵابوو و چووبووەوە بۆ عێراق.

شەو ڕاشکابوو ئێمە گەیشتینە گوندی سەرا، مەلا مستەفا و سەرۆکی ئەرکانەکەی کە عەقید (پیرزادە) بوو لەوێ نەبوون. نەقیب مەحمود تیوای کە (بەرپرسیاری ڕێکخستنی بەرە بوو) هاتە پێشوازیمان و، شەو لە یەکێک لە خانووەکانی گوند ڕۆژمان کردەوە.

دواجار پاشنیوەڕۆی ٢١ سەرماوەز، مەلا مستەفا لە ڕێگەی مەهابادەوە هاتە نووسینگەی ئەرکان. ئەوە یەکەمین دیمانەی من بوو لەگەڵ جەنەرال بارزانیدا، جلکی جەنەرالیی لەبەردا نەبوو، جلکەکانی کوردی بوون، کورتەک و شەرواڵی کوردی و پشتێن و جامانەی سووری خاڵخاڵی لەسەرنابوو. بەخۆ و بە ڕێزبەندی گوللە و برنۆی ناوەندی کە تایبەت بوو بە یەکەگەلی سوارەی سوپا، پیاوێ بوو ٣٥ ساڵی، مووڕەش، برۆ پێک گەیشتوو، چاوگەش و بەژن ڕێک، کورتە باڵا و لەشساغ، چوست و چالاک... ئەمە جەنەرال بارزانی بوو.

ئێمە هەتا ئەو ساتە، لە گۆڕانکاریی سیاسی، کاردانەوە و هەڵچوونی تاران و تەورێز

بێ ئاگابووین، نەماندەزانی کە پیشەوەری و سەرکردەکانی تری فیرقە، شەوێک پێشتر بە فەرمانی قولیئوف - کۆنسولی سۆڤیەت لە تەورێز- شاریان بەجێ هێلاوە و لە ڕێبازگەی جەلفاوە تێیان تەقاندووە و پەنایان بۆ سۆڤیەت بردووە.

خۆمان بە جەنەراڵ مستەفا بارزانی ناساند و، ئەرکی گرووپەکەی خۆمانمان پێی ڕاگەیاند، لەوەڵامدا، دەقی بروسکەی پیشەوەریی دایە دەستم کە شەوی پێشتر ناردبووی و بە زمانی فارسیی نووسەکی گوتی: «هەمـوو شت تەواوبووە»، ناوەڕۆکی بروسکەکەی پیشەوەری هەتا ئەو شوێنەی بە بیرم بێتەوە ئاوهابوو: «لەبەرئەوەی سوپای ئێران، بۆ چاوەدێریی کاری هەڵبژاردن، بەرەو ئازەربایجان هاتووە، سەرجەمی یەکەگەل ئاگەدار دەکەینەوە کە بەبێ پێشاندانی بەرگری، بەرەو مۆڵگەکانی بنەڕەتی بگەڕێنەوە».

مەلا مستەفا گوتی کەوا لە میاندوواوەوە دێ، سەید جافەر پیشەوەری و ڕابەرانی فیرقە هەڵاتوون، ئەویش نیازیەتی هەر ئەو شەوە پیاوانی خۆی کۆوە بکات و بەرەو مەهاباد بکشێتەوە. گوتی: ئێوەش دەبێ یەکێ لەم دوو ڕێگەیە هەڵبژێرن، یان لەگەڵ ئێمەدا بێن و سوود لە پارێزراویی ئێمە وەرگرن، یان بە دوای چارەنووسی خۆتانەوە بەرەو کوێ سەرهەڵدەگرن بڕۆن. ئەوەش دەبێ بڵێم کە سەبارەت بە هەڵاتنی پیشەوەری و لەبەریەک هەڵوەشانی سوپا و فیرقە، لە ڕێگەی نێوان سەرا- میاندوواو- ئازەرشا و تەورێزدا هێمنی و تەنیایی بۆ ئێوە لە گۆڕێدا نییە. لە وەڵامی ئەودا گوتم: ئێمە سێ کەس لەگەڵ ئێوەدا دەبین و چیمان لەدەست بێ دەیکەین. مەلا مستەفا گوتی ئێوە ئەم بروسکەیەی پیشەوەری بەدەستەوە بگرن و بچن بۆ پێشەبەری سەقز، لە زمانی منەوە بە سەرکردەگەلی یەکەکان بڵێن پیاوانی ئێمە لە سەعات ٨ی پاشنیوەڕۆ لێرەوە بەرەو مەهاباد بەڕێ دەکەون، ئەوەی حەز بکات لەگەڵ ئێمەدا بێت با سەری سەعات هەشت لە گوندی سەرا ئامادەی بەڕێ کەوتن بێت.

لە ناوەڕۆکی قسەکانی بارزانی تێ گەیشتم کە لەو ساتەوە ئیتر خۆی بە سەکردەی بەرەی سەقز نازانێ و تەنیا لە هەمبەر پێشمەرگەکانی بارزانیدا هەست بە لێپرسراوی دەکات. فەرمانی پێویستم بە ملازم هەقپەرست و ملازم ماکاریان دا بۆ ئەوەی لەگەڵ نەقیب تیوایدا هاوکاری بکەن. نەقیب تیواییش بڕێک گۆشت و نان و نیسک و نۆک و ئەمانەی بە لۆری بۆ بۆکان هەنارد بۆ ئەوەی سەربازان کە لە ڕێگەوە دێن خواردنێکی گەرمیان بۆ لێ بنرێ و ملازم هەقپەرستیش خۆ بەختکردووانە، لەگەڵ باری لۆریدا بەرەو

بۆکان چووبوو.

من لەگەڵ جێبەکەی مەلا مستەفادا بەرەو هێڵی پێشەوەی بەرەی سەقز چووم، یەکەمین یەکەی هێڵی پێشەوەی بەرە بریتی بوو لە فەوجێکی پیادە بە سەرکردایەتیی نەقیب عەلی ئەسغەر ئیحسانی کە لە پاشماوەکانی ڕاپەڕینی ئەفسەرانی خۆراسان بوو، نەقیب ئیحسانی لە پێکدادانەکەی گونبەت لەگەڵ هێزەکانی جەندرمە و شارەوانیدا، گوللە بە پێی کەوتبوو و گیرابوو. پاش چارەسەر، دادگەی سوپایی بۆ ئەو و چوار کەسی تر لە گیراوەکان حوکمی لە سێدارەدانی دەرکردبوو بەڵام ئەو و چوار ئەفسەرە گیراوەکە بە یاریدەی حزب و ڕێکخراوی سوپا، لە گرتووخانە ڕایان کردبوو و گەیشتبوونە ئازەربایجان. «دوورکەوتمەوە». بەسەرهاتەکەم بۆ ئیحسانی گێڕایەوە، بە سەرسڕماوی و بێزارییەکی زۆرەوە ئەوجا پەسندی کرد کە سەری سەعات ٨ تەبای پیاوانی خۆی لە گوندی سەرا ئامادەبێ. یەکەکانی تر (فیدائی) بوون بە سەرکردەییی (رامتین) کە یەکێک بوو لە ڕابەرانی یەکەتیی کرێکارانی ڕێگەی ئاسن، لە کاتی ڕاپەڕیندا، پلەی (رائید)یی پێ درابوو. پێشتر یەکترمان دەناسی، لە (زنجان)ەوە یەکترمان دەناسی، کاتێ بروسکەکەی پیشەوەریم لە بارەی پاشەکشێوە پێ ڕاگەیاند باوەڕی نەکرد و لەگەڵ مندا هات بۆ سەرا، لە نووسینگەی سەرکردایەتیی بارزانیدا، لەگەڵ ئەودا کەوتە سێ و دوو، دواجار پەسندی نەکرد بەرەو مەهاباد بەگەڵمان بکەوێت. لە ڕێگەی میانداووەوە بەرەو تەورێز چوو و لە نێوانی ڕێگەدا گیرا، لەدادگەی (گۆڕەپان)ی مەراغەدا لە دادگە درا و فەرمانی لەداردرانی بۆ دەرچوو و هەڵواسرا.

سەعات هەشتی شەو فەوجی نەقیب ئیحسانی گەیشتە سەرا و بە ئەسپایی کەوتینە جووڵە. لەکاتێکدا کە بەفر دایدابوو، بە پێیان بەرەو بۆکان کەوتینە ڕێگە و پاش بڕینی ١٨ کیلۆمەتر دەوروبەری نیوەی شەو گەیشتینە بۆکان.

بەوشەوە و بەو ئاوهەوا بەفراوییە، لەگەڵ ئەفسەرانی فەوجدا گەیشتینە قەڵای بۆکان کە باڵەخانەیەکی کۆنەیە لەسەر گردێکی دەستکرد. ئەوە مۆڵگەی رائید خاکساری بوو.

بەڵام بەرەوڕووی دیمەنێکی سەرسوڕهێن بووینەوە: شوێنەوارێک لە یەکەی فەوجی رائید خاکساری نەدەبینرا، کوردانی خۆجێیی سەرقاڵی تاڵان و بڕۆی کۆگەکان بوون! چەند ساتێ گێژوێژ لەناو قەڵاکەدا هەڵوەستاین، پاشان لە قەڵا دەرکەوتین. دیمەنێکی تر: شوێنەوارێک لە فەوج و ڕێکخستنەکەی بەجێ نەمابوو: سەرباز و پلەداران دڵۆپێک ئاوبوون و

چووبوونە زەوی!

بەناچاری هاتینەوە ناو قەڵا؛ لەوێ تووشی لۆرییەکی سەر بە بارزانییەکان هاتین، لۆرییەکە تەنەکەی بەنزینی بارکردبوو، بارزانییەکان ئامۆژگارییان کردین کەوا بۆ ڕزگاری لەم تەنگانەیە لەگەڵ ئەواندا بەرەو مەهاباد بڕۆین. لەگەڵ ئەفسەرانی تردا، ئیحسانی، تیوای، ئەرتەشیار، مەحموود تەوەکولی، عەلی ئەسغەری و ماکاریان لە لۆری سواربووین و لە ڕێی بورهانەوە گەیشتینە مەهاباد.

مولازم هەقپەرست و رائید خاکساری، چارەنووسێکی نالەباریان بەسەرهاتبوو، دەمە و ئێوارەی ئەو ڕۆژە گەیشتبوونە بۆکان، وردە ئاغاکانی ئەوێ گرتبوویانن و پاشان بۆ ئیسپاتی دەست بەسینگەوە گری و شاپەروەریی خۆیان ئەوانیان دابوو بە دەستی سوپاوە. لە مەهاباد، لەگەڵ نەقیب زەهیری و نەقیب سەفایی لە دادگە درابوون و حوکمیان بۆ دەرچوو بوو و گوللەباران کران.

***

بەیانیەی ڕۆژی٢٢ی سەرماوەز کە گەیشتینە ناو مەهاباد و کەوتینە پەیدۆزی قازی محەمەد. مەهاباد هێمن بوو، ئێمەیان بۆ نووسینگەی حزبی دێموکراتی کوردستان ڕێنوێنی کرد. قازی محەمەد لەوێ بوو، ئێمەی بەگەرموگوڕی و ڕووی نەرم و نیانەوە وەرگرتەوە. یەکەمین پرسیاری ئەمەبوو: ئایا تاشتمان خواردووە؟ گوتمان شیویشمان نەخواردووە. فەرمانی دا نانی بەیانییان بۆ هێناین. لەدەمی نانخواردنی بەیانیدا گوتی: پێرێ شەو پیشەوەری تەلەفۆنێکی بۆ کردم گوتی سوپا لە ڕێگەی هاتنی بەرەو تەورێزدایە، ئێمەش خەریکی خۆسازدان بۆ جەلفا و ڕۆیشتن بەرەو سۆڤیەتین. پێشنیاری کرد گوتی: ئێوەش خۆتان و خاوخێزانتان بەشەو مەهاباد بەجێ بێڵن و پەنا وەبەر سۆڤیەت ببەن. لەوەڵامدا گوتم من لە مەهاباد لەگەڵ خەڵک دەمێنمەوە و هەتا ئەو شوێنەی توانام هەبێ دەبمە لەمپەر لە پێش خوێنڕژان و ئاژاوە، هەتا ئەگەر دەردێک بەسەر خەڵکدا هات بەسەر منیش بێت...

ئەم قسەیەی قازی محەمەدی هەر لە بیرماوم هیچ کاتێ لەبیر نەچووە و ناچێتەوە. قازی محەمەد مایەوە و تەنانەتیش لە پێناوی پێشبڕی لە خوێنڕێژی و قەتلوعامی بێ واتادا، بۆ دیمانەی لیوا هومایوونی –ی سەرکردەی هێزی ناردراو- چوو بۆ میاندوواو و بوو بە بەرگر لە پێش دووبارەبوونەوەی ڕووداوەکانی تەورێز و ورمێ و شارەکانی تری

ئازربایجان لە کوردستاندا.

قازییەکان - قازی محەمەد و ئەبولقاسم سەدری قازیی برای و محەمەد حوسێن سەیفی قازیی ئامۆزایان بە دادگەی سەردەمی شەڕ سپارد: دادگە هەر سێیانی بە هەڵواسین حوکم کرد و فەرمانی دادگە لە شەوێکدا، تەواو پاش ساڵێک یەک ڕۆژ کەم، پاش ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمی لە هەمان گۆڕەپانی «چوارچرا» کە قازی محەمەد بەر لەوە هەبوونی حکوومەتی خودوموختاریی خۆی ڕاگەیاندبوو(٤)، جێبەجێ کرا.

هەڵوویستی جیاوازی قازی محەمەد و پیشەوەری - ڕێبەرانی دوو کۆمەڵگەی کورد و ئازەربایجانی - شوێنەواری جیاوازیان بەسەر خەڵکەوە هەبوو و کاردانەوەی دوور لەیەکیان هێنابووە پێش: پاش تێپەڕینی سی و دوو ساڵ، پیشەوەری و فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان، هیچیان نەیانتوانی خۆشەویستییەک لە دڵی خەڵکدا بۆ خۆیان پەیا بکەن، لە کاتێکدا لە مەهاباد گۆڕی قازی محەمەد، بوو بە مەزارگە و لە دەسپێکی شۆڕش و ساڵوەگەڕی شەهیدبوونیدا، سەت هەزار مرۆڤ لە دەوری کۆوەبوون و بۆ بیرەوەری و بیرئانینی ئەو، ڕێزیان نوواند و بە گەرمی یادیان کردەوە. پاش شۆڕشیش، خەڵکی مەهاباد گەورەترین گۆڕەپانی شاریان بە ناوی ئەو پیاوە مەزنەوە ناودێر کرد.

قازی محەمەد لێمانی پرسی، ئایە لەم بارودۆخەدا نیازی چیمان هەیە؟ گوتمان ئێمە لێرە بێگانەین، لە ئازەربایجانیش حکوومەتی فیرقە هەڵوەشاوەتەوە و ژیانی ئێمەی ئەفسەرانی شۆڕش لە مەترسیدایە، هیچ سەرەودەرێکمان نییە لەوە بترازێ پەنا وەبەر تاکە نوای هێمن کە یەکەتیی سۆڤیەتە ببەین. قازی محەمەد لەو هەلومەرجە تەنگژاوی و ئاڵۆسکاوییەدا کە باڵی بەسەر مەهابادا کێشابوو، بە هێمنییەک کە بۆ ئێمە مایەی سەرسڕمان بوو گوتی: جارێ لە پێشەوە ئەو چەکە تەماتیکانەی پێتانە دەردی سەرە بۆ ئێوە، کورد ئاشقە چەکن، هەر بەبۆنەی ئەمەوە لە ڕێگە و باناندا تەنگتان پێ هەڵدەچن. ئەو شەش ئاگرەی پێتانە لە بن جلکەوەی ببەستن بەستانە، جلکی ئەفسەرییش بگۆڕن بۆ ئەوەی نەناسرێنەوە.

فەرمانی دا جلکی غەیرە سوپاییان بۆ هێنایین. لە ژوورەکەی تەنیشتەوە، جلکی

(٤) نەمران پێشەوا قازی محەمەد و دوو قازییەکەی تر لە بەرەبەیانی ڕۆژی٣٠ ئادار ١٩٤٧ لەدار دران بەڵام ڕاگەیاندنی کۆماری کوردستان لە ٢٢ی کانوونی ٢ی ١٩٤٦ بوو واتە ساڵێک و دوو مانگ زیاتر لەو نێوانەدا هەیە. وەرگێڕ.

خــۆمــان گــۆڕی، دووســەت تومــەنیــشی بۆ خــەرجــیی ڕێگە دا بە هەریەکــەمــان، بیرهێنەوەیەکیشی بە زمانی کوردی بۆمان نووسی و دایە دەستمان بەم ناوەڕۆکە: «برایانی کــورد! ئەمــانە ئەفــســەرانی ئازەربایجــانن کــە بۆ یارمــەتیی ئێــمــە هاتبــوون، لە هەر پشتیوانییەک کە لە دەستتان دێ بۆ ئەمانە کەمتەرخەمی نەکەن».

خواحافیزیمان کرد و بە پێیان ملی ڕێگەی ورمێمان گرتەبەر. دەوری نیوەڕۆ گەیشتینە قاوەخانەیەک، نانی نیوەڕۆمان خوارد؛ پاش فراوین ویستمان بەڕێ بکەوینەوە، لۆرییەک کە بارزانییــەکانی هەڵگرتبــوو گــەیشــتــە جێ. لە ورمــێــوە دەهات، لۆرییــەکــە لەبەردەم قاوەخانەکەدا وەستا. بەرپرسی چەکدارەکان پیاوێ بوو بەناوی کاک ساڵح، بارودۆخی ڕێگە و حاڵی فــیــرقــەمــان لە ورمێ لێی پرسی، گــوتی لە ورمێ کــوشــتنی فــیــرقــە هەر بەردەوامە و «ئازاد وەتەن»ی بەرپرسی فیرقەشیان کوشتووە. گوتی لە بەرژەوەندی ئێوەدا نییە بچن بۆ ورمێ، چونکە بێگومان دەتانگرن. پێشنیازی کرد لەگەڵ ئەودا بۆ نەغەدە کە لە ژێر دەستی بارزانییەکاندا بوو بچین هەتا ئەو دەمەی بارودۆخ برێک هێور دەبێتەوە.

پێشنیازی کاکە ساڵحمان بەڕاست زانی و پەسندمان کرد و لەگەڵ ئەو و پیاوەکانیدا بۆ نەغەدە چووین. شەو گەیشتینە نەغەدە، پرسیاری قاوەخانەیەکمان کرد و داوای نان و چامان کرد. هەر ئەو کاتە بانگ ڕاهێڵێک لە کۆڵانان بانگەوازی کرد گوتی لە نەغەدە حکوومەتی عەسکەری فەرمانڕەوایە و، حوکمی شێخ محەمەد سدیقی بارزانییە. لە سەعات ٩ی شەو بەدواوە هاتن و چوون قەدەغەیە. بە بیستنی دەنگی بانگ ڕاهێڵ کە لە شوێنی مایکرۆفۆنی ئەمڕۆدابوو هەستمان بە تەنایی کرد و، سەبارەت بەماندووەتیمان لەسەر سەکۆی قاوەخانەکەدا نووستین.

نیوەی شەو بوو لە دەنگی ڕاکێش ڕاکێشی دەسکی چەک و بانگی «هەستنەوە!» لە خەو ڕاپەڕیین. چەند کەسێکی کوردبوون - پاشان زانیمانەوە کەوا کورد نەبوون و تەنیا سەروگوێلاکیان کوردی بوو - تفەنگیان بەرەوڕوومان کردبووەوە و گوتیان: دەست بەرزکەنەوە، نەجوولێن!

دەستمان بەرزکردەوە، نەجووڵاین؛ یەکێکیان هاتە پێشەوە و دەمانچەکانی لێ کردینەوە، فەرمانی دا لە قاوەخانەکە دەرکەوین، ئیتر دیل بووبووین، ئێمەیان لە پشت یەکەوە ڕیز کرد و بردیانینە مزگەوتێک - بەفر دەباری - ئەوان پاسەوانییان لێ گرتین و، ئێمەش بەرەی مزگەوتمان بەسەر خۆمان دادا و هەتا بەیانی لێی نووستین.

بەیانی جارێکی تر ئێمەیان لە دوای یەکتردا ڕیز کردەوە و، لەگەڵ پاسەوانان، کە لە قەرەپاپاغی نەغەدە بوون، بەناو نەغەدەدا ئێمەیان بردە خانووی ئاغایەک گوایە ناوچە (ناحیة)ی نەغەدەیە.

لە ڕێگە تووشی یەکێک لە فیدائیان بووین. لاوێکی ئاشووری بوو بە ناوی میکائیل، کە هەندێک لە هاوەڵانی ئێمەی دەناسی، گوتی کێوەتان دەبەن؟ هاوەڵە ناسیارەکەی گوتی دوێنێ شەو ئێمەیان لە خەودا لە قاوەخانە گرتووە و وا ئێستا بۆ ناوچەمان دەبەن.

لاوە ئاشوورییەکە ڕۆیشت و ئێمەش گەیشتینە ناوچە؛ لە دەرگەی دەرەوەی خانووی ناوچە ئێمەیان پشکنی و پارە و سەعات و قەڵەم - بە کورتی چیی هەمانبوو و نەمانبوو - لێیان سەندین و گوتیان چاوەڕوان بن با بەڕێوەبەری ناوچە تاشت بخوات پاشان بۆ شوێنێکی هێمنتان دەنێرێ!

بەڕێوەبەری ناوچە، ئەمیر فەلاحی پاپاغ بوو کە ئێستا پارووێکی چەوری دەست کەوتبوو بۆ ئەوەی لە برێتی گوناحی هاوکاریکردنی حکوومەتی خودموختار، بیدات بەدەست حکوومەتی شاوە و مێداڵ و نیشان وەربگرێ.

بەڵام بەخت بۆی نەهێنا و، چارەنووسی ئێمە لاپەڕەیەکی تری گرت. لەو هەرا و بەزمەدا، لاوێکی پازدە شازدە ساڵەی بارزانی، کە پاشان دەرکەوت عەلی محەمەد سدیقە، کوڕی شێخ محەمەد سدیق و برازای مەلا مستەفای بارزانییە، بەخۆ و بە دوو چەکدارەوە پەیابوون، سەری کێشایە ئەو ژێر زەوینەی ئێمەی تێدا بووین و چووە نهۆمی سەرەوە و یەکڕاست چووبوو بۆ لای بەڕێوەبەری ناوچە.

بارودۆخەکە گۆڕا؛ ئێمەیان بردە ژووری پێشوازیی بەڕێوەبەری ناوچە، ئەو کەسەی پێی دەگوترا (بەڕێوەبەری ناوچە) زمانی لاڵ بووبوو لە وەڵامی پرسیاری عەلی محەمەد سدیقدا کە دەیپرسی ئەمانەتان بۆچی گرتووە؟ دەیگوت بۆ پاراستنی گیانیان، ویستم بیانپارێزم، بەڵام زوانی ئێمەش ئێستاکە بووبووەوە و کەوتبووینە پیلەکە و دەمانگوت ئەگەر وابوو بۆچی چەکتان لێ سەندین، بۆچی پارە و کەلوپەلەکانتان بردین!... هەرچۆن بێ، شەش ئاگر و پارە و کەلوپەلەکانیان پێ داینەوە. پاشان بۆمان دەرکەوت ئەو لاوە ئاشوورییە چووەتە جێگەی شێخ محەمەد سدیق و ڕووداوی گیرانی ئێمەی پێ ڕاگەیاندووە و ئەویش کوڕەکەی خۆی بۆ ڕزگار کردنی ئێمە هەناردووە.

ئەوە سێیەمین جاربوو بارزانییەکان لەو بارودۆخ و هەلومەرجەی لە ناوچەکەدا باڵی

خۆی کێشابوو، ژیانی ئێمەی ئەفسەرانی بێ تاقیکردنەوەیان لەو هەرێمە بیانییەی کە زمانی خەڵکەکەی تێ نەدەگەیشتین، ڕزگار دەکرد.

لەگەڵ عەلی محەمەد سدیقدا چووینە لای باوکی، شێخ محەمەد سدیق لەگەڵ ئێمەدا بەزەییی هەبوو، گوتی نەغەدە بۆ ئێوە شوێنێکی هێمن نییە بۆیە لەوانەیە ئەم ڕووداوە جارێکی تر دووبارە ببێتەوە، ئێوە هۆیەکی چاکن بۆ خۆ لە حکوومەت نێزیک کردنەوەی ئەم جۆرە ئاغایانە، بۆ ئێوە وا چاترە بچن بۆ شنۆ کە تەواو لە ژێر دەسەڵاتی ئێمەدایە.

ئەو ڕۆژە، نەقیب تەفرشیان و ملازم یەکەم، ڕەئیس دانا - لە ئەفسەرانی خۆراسان - بەخۆ و بە تۆپی ٧٥ی چیایی و تۆپهاوێژ و وڵاخی پێوە بەستراو، لە سایەی پارێزگاریی بارزانییەکانەوە گەیشتنە نەغەدە. ملازم سێیەم حەمید دەباغ زادەی ئەفسەری فیرقەشیان لەگەڵدابوو، تەفرشیان لە نەغەدە هەریەکە و بڕێک پارەی بۆ مەسرەفی ڕێ دا بە سەربازەکان و ڕەوانەی ماڵی خۆیانی کردن.

دەمە و ئێوارەی هەر ئەو ڕۆژە، عەقید غەفاری، بە نوێنەرایەتیی لیوا هومایوونیی سەرکردەی هێز، بۆ وتووێژ لەگەڵ جەنەراڵ بارزانیدا گەیشتە نەغەدە و بانگهێشتنیان کرد هەتا بۆ وتووێژ لەگەڵ بەرپرسانی حکوومەتدا بچێ بۆ تاران. ئامانجی ئەو چاوپێکەوتنانە ڕێ لێ برینەوەی بەیەکدادانی زووی نێوان یەکەکانی سوپا و بارزانییەکان بوو. بەرپرسانی سوپا کە ئامادەی ئەو جۆرە بەیەکدادانانە نەبوون، سەبارەت بە زانینی مێژووی خێڵی بارزان و خەباتی ڕابردوویان لە هەمبەر دەوڵەتەکانی عوسمانی و عێراقدا، بەم باسە شڵەژا بوون.

جەنەراڵ بارزانی دوای وەرگرتنی پەسندایەتیی شێخ ئەحمەدی برا گەورەی خۆی، کە سەرۆک و ڕێبەری ئاینیی خێڵ بوو، تەبای عەقید عیزەت عەبدولعەزیز و عەقید میرحاج ئاکرەیی - لە ئەفسەرانی کوردی ڕاکردوو لە سوپای عێراق - بەرەو مەهاباد کەوتنە ڕێ و، شان بەشانی عەقید غەفاری، بۆ دیمانەی شا و وتووێژ لەگەڵ سەرۆک وەزیران ئەحمەد قەوام و ڕەزمارای سەرۆک ئەرکانی سوپادا چوو بۆ تاران.

وەک گوترا خواستی سوپا لەم کردەوەیەدا سوود لە هەل وەرگرتن بوو بۆ ئەوەی هێز کۆجێ بکات و خۆی ساز بدات بۆ سەرکوتینەوەی بارزانییەکان. بارزانییەکانیش بێگومان لەم نیازە حاڵی بووبوون، ئەوانیش پێوەبوون سوود لە هەل وەربگرن. ئافرەت و منداڵیان دەست و پێگر بوون و دەیانویست زستانەکە بەسەر ببەن و خۆیان بەبەهار بگەیێن.

دوماهیی مانگی سەرماوەزی ١٣٢٥ بوو کە دە کەس لە ئەفسەرانی پەرگەندە: تەفرشیان، ئیحسانی، ئەرتەشیار، تیوای، رەئیس دانا، زەربەخت، عەلی ئەسغەری، تەوەکولی، ماکاریان و دەباغ زادە بەخۆ و دوو تۆپی ٧٥ی چیایی چووینە شنۆ. لە شنۆ خانووەکی گڵێنمان بە کرێی ڕۆژانەی دوو تومان بە کرێ گرت و نێزیکەی چوار مانگ هەر چوارمان لەو خانووەدا ژیاین.

هەلومەرجی ژیان بێ رادە زەحمەت بوو، لە پاکی و گەرما و، تەنانەت ئاودەستیش شتێک نەبوو ناوی هەبێ. کێچ و ئەسپێش بێ ژمار، زۆربەی شەوان کاتی بێ کاریمان بە کوشتنی ئەسپێوە بەسەر دەبرد. ئەوەش جۆرێ بوو لە ژیان، لاو بووین، هەر چەندە ئەسپێ هەبوو پێکەنینیش هەر هەبوو، مایەی پێکەنین زۆر بوون... ئەسپێ یەکێ بوو لەوان.

ڕۆژان دەچووینە «دیوەخانە»، واتە بۆ ژووری ئەنجوومەن و پرس پێ کردنی شێخ ئەحمەد دەچووین و بە وێژ و ڕاوێژ بەسەرمان دەبرد. لەوێ بە چا پێشوازیی لێمان دەکرد. ئەو ڕۆژانەش کە ئاوهەوا خۆش بوون، تەفرشیان و رەئیس دانا و دەباغ زادە لەگەڵ گەلەپیاوی خۆیان، کە تفەنگداری دەسبژار و لاوی بارزانی بوون، دەچوونە دەر و مەشقی بارکردن و هێنانە خواری تۆپ و مەشقی بەکارهێنانی تۆپەکانیان دەکرد. ئەرتەشیار باجگری ئەو کاڵایە بوو کە دەهاتە شارۆکە؛ ئیحسانی سەرۆکی لە دادگەدانی سەرپێچی کەران لە بڕیار و منیش شارەوان بووم کە ئەرکی سەرەکیم دیاریکردنی نرخی پێبژیوی گشتی بوو. نرخەکانم بە هۆی بانگ راهێڵەوە لە کۆڵان و بازێران دەگەیاندە گوێی خەڵک. بۆ ئەوەی نەبینە بارگرانی بەسەر بارزانییەکانەوە کە خۆشیان دووچاری فرە ئاڵۆزیی ژیان بووبوون - لەنێو خۆماندا ڕێک کەوتبووین، هەموو ڕۆژ هەر یەکە و دوو تومەن بۆ خەرجیی ژیان، لە سندوقی داراییی گشتی وەرگرین کە لەو هەلومەرجە ئاڵۆزەدا باییی ئەوەی دەکرد بە ژیان بمێنین.

مەلا مستەفا و هاوەڵەکانی لە نیوەی دووەمی مانگی بەفرانبار لە تاران گەڕانەوە. جەنەڕال بارزانی دوای گەڕانەوەی، شەوێک ئێمەی ئەفسەران و بڕێک لە سەرکردەکانی بارزانیی بانگهێشتن کرد و بەسەرهاتی چوونە تاران و ئەو پرسانەی لە کاتی وتووێژدا لەگەڵ شا و قەوامولسەڵتەنە و ڕەزمارادا باس کرابوون بۆ ئێمە گێڕایەوە. شا داوای کردبوو ئێمەی ئەفسەرانی راکردوو بەدەستەوە بدرێین، ئەویش گوتبووی بەرێز ئێوە رازی مەبن ئابرووی خێڵی بارزان ببێ بە قۆچی قوربانی و، تووک و نفرِی نەوەگەلی داهاتوومان

بۆ بمێنێ. نەریتی خێڵی بارزان نییە ئەو میوانانەی پەنایان بۆی هێناوە بەدەستەوە بدات. من ئامادەم لە بریتی ئەو شەش ئەفسەرە راکردووە (ئەفسەرانی سوپا، جیا لە ئەفسەرانی فیرقە، کە بە بۆچوونی سوپا، بە ئەفسەر نەدەناسران) ١٨ کەس لە کوڕان و برازایانی خۆم لەبەر دەستی مەزنرێزداردا دابنێم. بەڵێ لە بەدەستەوەدانی ئەمانەدا بمانبوورن!

پوختەی قسەکانی ئەوەبوو لە وتوویژ لەگەڵ شادا، پێشنیازی ئەوی لە بارەی چەک لێ کردنەوەی بارزانییەکان و جێ نیشتەکردنیان لە ناوچەی هەمەداندا پەسند کردووە، بەڵام گوتوویەتی کەوا پەسندایەتیی یەکجاری دەبێ شێخ ئەحمەدی براگەورەی بیدات، کە هەم سەرۆکی دنیایی و هەم ڕێبەری ئایینیی خێڵە و، بەڵێنیش دەدات کەوا شێخ ئەحمەد بەمە رازی بکات و، بۆ ئەو خۆ ئامادەکارییە دەگەڕێتەوە شنۆ.

پاش گەڕانەوەی مەلا مستەفا لە تاران بە گوێرەی ئەو ڕێککەوتنەی کە کرابوو بارزانییەکان لە بریتی وەرگرتنی هەندێ ئارد و دانەوێڵە، نەغەدەیان چۆڵ کرد و ناوچەی ژێر دەستیان شنۆ و دەوروبەری لێ مایەوە.

سێ مانگ بەسەر جێنیشتە بوونی بارزانییەکان لە شنۆدا بەسەرچوو، چالاکیی سوپا بە ئامانجی دەرپەڕاندنیان لە ناوچەکە گورجوگۆڵ بوو و، سوپا لە پێشەکیی ئەو کارەدا کەوتە چەکدارکردن و سازدانی خێڵانی کورد. دەسوەشاندنی سوپا ئیتر نێزیک بووەوە.

مەلا مستەفا بۆ وتوویژ لەگەڵ سەرکردەکانی خێڵانی هەرکی و شکاک و، بانگ لێ گێڕانەوەیان بۆ خەبات و هاوکاری بەرەو باکور چوو. نەقیب تیوای و من لەگەڵ تفەنگدارانداا چووینە بەرەی ناوبراو- هەتا گوندی سیلواناش چووینە پێشێ - لەوێ زانیمان کەوا سوپا هێڵی بەرگریی پتەوی دامەزراندووە و ڕێگەی دەربازبوونی بارزانییەکان بۆ باکور بەستراوە.

لە ٢٤ی مانگی ڕەشەمێ، پێک هەڵچوونی نێوان بارزانییەکان و یەکەگەلی سوپا و چەکدارانی خێڵان لە تەرگەوەڕ ڕووی دا و لە ئەنجامدا بارزانییەکان ناچاری پاشەکشە بوون. ئەو ڕۆژەش زانیمان کەوا لە نەلۆسیش، لە نێوان نەغەدە و شنۆ، شەڕێ ڕووی داوە و لە ئەنجامدا ٣٠ مرۆڤی بارزانی، بە پشتەوانیی ئاگری تۆپخانەی تەفرشیان، یەک فەوجی پیادەیان تەفر و توونا کردووە و ٥ ئەفسەر و ١٧ پلەدار و ٣٠٠ سەرباز دیل بوونە و، دوو تۆپی ٧٥ی چیایی و دوو هاوەن و برێ گوللە تۆپ و هاوەن و کەلوپەل دەسکەوت بوونە و، رائید کلاشیی سەرکردەی فەوجەکەش بریندار بووە و پاشان خۆی

کوشتووه.

ڕۆژی دواتر لەگەڵ تیبوای چووین بۆ شنۆ و لەگەڵ هاوەڵانی تردا چووینە ئەو مزگەوتەی شوێنی حەوانەی دیلەکان بوو و کەوتینە گەڕان بە دوای ئەفسەراندا، ئەفسەرەکان بەرگی سەربازییان لەبەردا بوو بەڵام ئێمە ناسیمانەوە و دڵنیامان کردن کەوا هیچ نالەبارییەک لە گۆڕێدا نییە. لە بیرمە مریشکێکمان هەبوو کە پاش ماوەیەکی دوور و درێژی تامەزرۆیی بۆخۆمانمان کڕیبوو و، بۆ خواردنی بەڵێنی زێڕینمان بە خۆمان دابوو، خستمانە بەردەستی ئەوانەوە. ئەو ئەفسەرانە بریتی بوون لە: نەقیبی بژیشک خوادۆست، ملازم یەکەمی پیادە میر هەمزە یاقووبیی سەرکردەی تیپی هاوەنهاوێژ، ملازم یەکەم کەمالیی سەرکردەی گرووپی تۆپخانە، ملازم یەکەمی پیادە بەسیرەت و فاتحی.

ڕۆژی سێیەمی ئاخەلێوەی ١٣٢٦ لەبەرەی باکوردا، سوارگەلێک لە هێزی حکوومەت بەسەرکردایەتیی ملازم یەکەم ئیمامی و بە پشتەوانیی تیپێک دەسڕێژکەری گەورە، بە ئارمانجی دەس بەسەرداگرتنی ئەو بانانەی بەسەر (هەلەج)یاندا دەڕوانی کەوتنە پەلامار. ئەو یەکەیە لە نکاو و بێ چاوەڕوانی، کەوتە بەر ئاگرباری بارزانییەکانەوە! لەو پێکدادانەدا، ملازم یەکەم ئیمامی و ١٣ کەس کوژران و، سەرکردەی تیپی سوارە، ملازم دووەم حەمید جیهانبانی (کوڕی ئەمانوڵڵا جیهانبانی) تەبای ١٥ سەرباز بەدیل گیران و گوازرانەوە مۆڵگەی دیلان لە شنۆ.

لەو ڕووبەڕووبوونەوانەی لەبەرەی باکوردا هاتنە پێش، سەرکردەی بەرە مەلا مستەفا خۆی بوو، کە لە بانەکانی خەلەجەوە سەنگەریان گرتبوو. لە هەمان بەرەدا، ڕووبەڕووبوونەوەیەکی تر لە نێوان بارزانییەکان و سوارانێک لە فەوجی فەوزییەدا ڕووی دا کە لە ئەنجامدا، ملازم دووەم (هاتفی)ی سەرکردەی سواران و ٧ کەس لە پیاوەکانی کوژران و فەوجی فەوزییەش ناچاری پاشەکشان بوو.

جێ نیشتەکردنی پتر لە ٣٠٠ دیل و خۆراک پێدان و پاراستنیان گیروگرفتێکی گەورەبوو بۆ بارزانییەکان. لە یەکەمین دە ڕۆژی ئاخەلێوەدا پاش گەڕانەوەی ئێمەی ئەفسەران لە بانەکانی سۆفیان کە بریتی بوو لە بەرەی کردەوەگەلی بەرەی ڕۆژهەڵات، کاتێ گەیشتینە شنۆ چووین بۆ دیمانەی شێخ ئەحمەد و پێشنیارمان بۆ کرد کەوا بۆ ئەوەی گرانی و دژواریی پەیاکردنی خۆراک و پاراستنی دیلەکان کەم بێتەوە قایل بێ سەرباز و پلەداران بەرەڵڵا بکات و تەنیا ئەفسەران گل بداتەوە، شێخ ئەحمەد ئەو پێشنیازەی

پەسندکرد. پلەدار و سەربازانی دیلمان بە دەسبەسەری گەیاندە نێزیکی هێڵی پێشەوەی بەرەی نەغەدە و بەرەڵڵامان کردن. تەنیا شەش ئەفسەری گیراو بەدیلی لامان مانەوە.

وەک گوتمان مەلا مستەفا لەبەرەی باکور بوو و ئێمە لە بەرەی باشوور بووین. پاش لەنێوچوونی فەوجی کلاشی و خۆ بەدەستەوەدانی یەکەکان لەبەرزاییەکانی نەلۆس، سەرکردەی بەرەی شنۆ (بەداخەوە ناوەکەیم لەبیر نییە) تەفرشیانی راسپارد کەوا بە تۆپێکی ٧٥ی، لە بانەکانی ڕۆژئاوای سۆفیان سەنگەر بگرێ و، پارێزگاری لە هێرشی بارزانییەکان بۆ سەر مۆڵگەی سۆفیان بکات، ئێمەی ئەفسەرانیش بەخۆ و بەتۆپەوە هەڵکشاینە سەر بەرزاییەکانی سۆفیان. تەفرشیان ڕووی تۆپەکەی بەرەو قەڵای سۆفیان دامەزراند و، ئێمەش لە نێزیک ئەو سەنگەرانەی بەسەر قەڵای سۆفیانیاندا دەڕوانی دانیشتین.

کاتی دەمەو بەیان، ئاگری تۆپی تەفرشیان، بە ئارمانجی دیاریکردنی نیشانە، کەوتە کوتینەوەی قەڵای سۆفیان، بەڵام پاش چەند دەقیقەیەک ئاگری تۆپی ١٠٥یی سوپا لە سۆفیانەوە سەنگەرەکانی ئێمەی خستە بن ئاگری خۆی و ٣٠ خولکەی پاشتر باڵەفڕەیەکی شەڕکەر لە ئاسمانی بانەکانی سۆفیان دەرکەوت و کەوتە بۆردمان و ئاگرباراندن بەمەش توانستی هێرش بردنە سەر سۆفیانی لەدەست شەڕوانانی بارزانی هێنایە دەر. تەفرشیان کە ئەمەی دیت بە پەلەپەل تۆپەکەی لە ولاخ بار کرد و بەرەو شنۆ گەڕاینەوە.

من لەم ڕاسپێرییەدا، هەتا ڕادەیەک تیۆریی هاویشتنی تۆپ لە تەفرشیانەوە فێربووم، ئیتر لەوە پاش بەخۆ و بەیەکێ لەو تۆپانەی لە نەلۆس بووبوو بەدەسکەوتمان، سەربەخۆ دەچووم بۆ بەرەکانی تری شنۆ (سەڵدووز). عەقیدی تۆپخانە عیزەت عەبدولعەزیز و ملازم یەکەم رەئیس داناش لە ئاگربارانی بە تۆپ، لە هێڵە جۆراوجۆرەکانی بەرەدا چالاکییان دەنوواند. بەڵام پاڵەپەستۆی سوپای ئێران و زاڵیی چەک و سوود وەرگرتنی سوپا لە تانک و باڵەفڕ، بارزانییەکانیش سەبارەت بە کەمیی ئازووخە و چەک و دەست و پێگریی خاوخێزانیان، پەکیان کەوتبوو، سرەوتیان نەبوو و ناچاربوون گاڤ بە گاڤ بەرەو پاش بگەڕێنەوە. پێشمەرگە کە دەنێردرانە هێڵی پێشەوەی بەرە، بەردەوام دڵیان بە خێزانەکانیانەوە بوو و زۆرجاران بۆ پێڕاگەیشتن بەکاروباری ژیانی خێزان، بەرەیان بەجێ دەهێلا.

کاتی شیوی ١٤ی ئاخەلێوە بوو کە لەگەڵ ملازم دەباغ زادە و یەک پارچە تۆپ

گەیشـتینە شنۆ. زانیمان شێخ ئەحمەد تەبای خێزانەکان، شارۆکەی بەجێ هێڵاوە و بەرەو سنووری عـێـراق ڕۆیشـتـووە. شـەو لە شنۆ مـاینەوە و گـەردوگـۆڵـی بەیانیـە، تۆپمـان لە باخەکانی باشووری شنۆ دامەزراند: هێشتاکە هەوا ڕۆنی نەبووبوو کە سەروگوێلاکی ئەو گرووپە سوارانەی خێڵان کە لە خزمەتی سوپادا بوون پەیابوون و لە پێدەشتەکەوە دەهاتنە پێش. لەبەرئەوەی ئەو شوێنەی ئێمەی تێدا دامەزرابووین پێداویستییەکانی پاسەوانیی خۆی لەگەڵدا نەبوو، پاش هاویشتنی چەند گوللە تۆپێک و پاش ڕەواندنەوە و ترساندنی سوارەکانی پێشوو، ناچار تۆپەکەمان لە وڵاخان بارکرد و بەرەو شنۆ گەڕاینەوە کە باژێر بە وێنەی شاری تارمـاییـیـان خۆی دەنوواند و بچوکـترین شوێنەواری ژیان و جـووڵانەوەی ژینوەرانی پێـوە دیار نەبوو. کـۆڵان بە کـۆڵان رابردین و لە داوێنی ڕۆژئاوای شـارەوە کـە بانەکانی زەردکـۆ و چیـایەکـانی زاگرۆس بـوو و بە سنووری عـێراق بە کۆتا دەهات، ملی ڕێگەمـان گرت و هەڵکشـاین. دەوری نیوەڕۆ گەیشـتینە (گەلاز) کە گوندێکی بچووکە لە داوێنی سنوور. شێخ ئەحمەد لەوێ بوو. خێزانەکان بەڕێگەی رووباری (گادەر)ەوە بوون کە هیڵی سنووری بوو.

مەلامستەفا هیشتا لەدەشتی «مەرگەوەڕ» (بەرەی باکور) بوو. لە ڕاستیدا خەریکی کردەوەی پاراستنی «پاشکۆ» بوو هەتا بەم هۆیەوە خێزانەکان هەلی بە هێمنی گەیشتنە سنووریان هەبێ. خێزانەکـان، بەو برە کـەمـۆکـەیەی لە کـەلوپەلان هەیانبـوو، بەو بەفـر و سەرماوسۆڵەیە، ملی باریکە ڕێیەکیان لەو ناو بەفرەدا گرتبووەبەر و بەرەو «دۆڵی گادەر» دەڕۆیشتن. ئێمەش لەگەڵ ئەو کاروانەدا بووین و لە بۆمبابارانی باڵەفڕان بەدەر نەبووین. لە یەکێ لەو هەڵمەتانەی باڵەفڕاندا، هاوەڵ و هاوسەنگەرمان، ملازم عـەلی ئەسغەری، لەلای رانیەوە بە هۆی پریشکی بۆمباوە بریندارببوو، چەندی کات بەسەر دەچوو برینەکەی تەشەنەی دەکرد و رانی زیاتر دەئاوسا کە ئیتر نەیدەتوانی ڕێ بکات بۆیە چارناچار سواری وڵاخمان کرد و بەدەست نێزیکترین بنکەی سنووریی عێراقیمانەوە دا. ئەویان بۆ بەغدا برد و نەشـتـەرکـارییـان بۆ کـرد و چاک بووەوە. بێگومـان ئەمـەمـان پاشـان زانیـەوە، پاش چاکبـوونەوە، دادگەیەک لە بەغدا، ئەوی بە هۆی پەڕینەوەی نایاسایی لە سنوور، بە سێ مـانگ گـرتووخـانە حوکم دا و پاش بەسـەربردنی مـاوەی حـوکـمـدراوی، گـواسـترایەوە گرتووخانەی «ئەبو غرێب»، ئەو کاتە ئێمەش لەوێ بووین.

ڕێڕۆیشـتنی ئێـمـە لە بەرزاییـیـە هەزار بەهەزار و بەفـرگـرتووەکـانی زاگـرۆس هەمـووی

بەسەریەکەوە ١١ ڕۆژی کێشا. لەو یازدە ڕۆژەدا نەحەشارگەیەک بۆ خەو و پشوودان هەبوو و نەپێبژێوییەک کە زگ تێر و دڵ رازی بکات. شەو و ڕۆژ لەهەوای کراوەدا بووین، بەڵام لەبەرئەوەی لاوبووین، لاوێتی وەڵامدەرەوەی هەموو ئەم ناخۆشییانە بوو.

ڕۆژانی دووا مانەوەمان لە ئێران لە لێواری چۆمی «گادەر»دا بەسەر برد، کە هێڵی سنووری بوو. مەلا مستەفا یەکێ لە تفەنگدارانی خۆی بە دوای تەفرشیاندا نارد - یادی بەخێر تەفرشیان وتەبێژی ئێمە بوو - و پرۆگرامی داهاتووی خۆی بۆ ئەو باس کرد. گوتبووی دەیەوێ پاش خۆ بەدەستەوەدانی شێخ ئەحمەد و خێزانەکانی بارزانی، خۆی لەگەڵ خەباتکارە چەکدارەکانیدا بچێتە عێراق و ناوچەی بارزان و، خەریکی شەڕ و شۆڕ بێ هەتا ئەو کاتەی خۆی و هاوەڵەکانی و شێخ ئەحمەد گیانیان دەستەبەربێ. پێشنیازی بۆ تەفرشیان کردبوو ئەگەر «بمانەوێ» دەتوانین لەگەڵیدا بڕۆین: «ئەگەر نانێ پەیابوو پێکەوە دەیخۆین، ئەگەر کوژراشین لە تەنیشت یەکتردا دەمرین».

هەموومان ئەو پێشنیازمان پێ خۆش بوو، لەبەرئەوەی بەدارەوەکرانمان لە ئێران بێ چەند و چۆن بوو، متمانەشمان بە عێراق نەبوو لەبەرئەوەی دڵنیابووین بەدەستی دەوڵەتی شا- وەمان دەدات.

ڕۆژی ٢٥ی ئاخەلێوەی ١٣٢٦، ئەو کاتەی هەموو خێزانە بارزانییەکان لە پردی کاتەکیی «گادەر» پەڕینەوە و خۆیان بەدەست عێراقەوە دا، مەلا مستەفا جارێکی تر ئێمەی داواکرد و گوتی: «من و ئەم هاوەڵانەم دەبینن، لە هەر سێ وڵاتی عێراق، تورکیا و ئێران حوکمی لە سێدارەدانمان لەسەرە، لەبەرئەوەی بەردەوام لەگەڵ سوپا و هێزە حکوومەتییەکاندا شەڕمان کردووە ڕێگەی خۆ بەدەستەوەدانمان لێ گیراوە، بەڵام ئێوە، تەنیا لەگەڵ ئێراندا شەڕتان کردووە و، لە عێراق تاوانێکتان نەکردووە کە پێویستی بە گیان لەسەردەستی هەبێ. یاساگەلی عێراق ئێوە وەک پەنابەرێک دەپارێزێ...»

وا تێ گەیشتین کەوا بۆچوونی خۆی گۆڕیوە و سەبارەت بە هۆگەلێ کە بۆ خۆی زانراو بوون، حەز ناکات ئێمە لەگەڵ خۆیدا بۆ عێراق بێت. وێڕای ئەمەش بڕیارمان دا ئەو لەبەرامبەر هەڵوێستێکی وەرگیراودا دابنێین و، ئێمەش - ئەو گوتەنی - «یاخی» ببین.

دەمەو ئێوارەی ئەو ڕۆژە مەلامستەفا و ٥٠٠ کەس لە شەڕوانانی هەڵبژاردەی بارزانی، بە بانەکانی باکوری دۆڵی گادەردا هەڵگەڕان؛ ئێمە دوا کەس بووین کەوا لە دوا دوای ئەوانەوە، هێڵی سەروومان گرتەپێش. تەفرشیان تایەکی گەرمی لێ هاتبوو. شەوێکی

ساردبوو کە گەیشتینە ڕەشماڵی هەرکییەکان، سەرمان دەکێشایە هەر چادرێ پڕ بوو، کەس «وەری نەدەگرتینەوە». داوامان کرد شوێنێکمان پێ بدرێ شەوی تیا ببەینە سەر، گوتیان «شوێنێ بۆ خۆتان بدۆزنەوە». بەکورتی ڕوویێکی خۆشیان پێشان نەداین. پاشان ئێمە ئەم کاردانەوەیەمان لەلای خۆمان شرۆڤە کرد و گەیشتینە ئەو ئەنجامەی کەوا: یەکەم ئێمە چیتر لە ڕووی سوپاییەوە ئەو نرخەی جارانمان بۆ بارزانییەکان نییە؛ لەبەرئەوەی لوولە تۆپەکانمان تەقاندبووەوە و (دەرزیلە)کانیانمان لە چۆمی گادەر هاویشتبوو؛ دووەم – لە بواری شەڕوانیدا ئێمە بایەخی تفەنگداری بارزانیمان نەبوو و، بەواتا «دەست و پێگر» بووین، سێیەم مۆری کۆمۆنیستیمان بە نێوچەوانەوە بوو، و هەڵوێستی مەلامستەفامان لە وتووێژ لەگەڵ دەوڵەتی عێراق کە دەسپۆتی ئینگلیزبوو لاواز دەکرد و ئەگەر ڕێککەوتنێ لەگەڵ دەوڵەتی عێراقدا بووبوایە، ئەو ڕێککەوتنە بەناچاری ئەو مەرجەی تێدا دەبوو کە ئێمە بەدەست دەوڵەتی عێراقەوە بدات، ئەمەش ناکۆک بوو لەگەڵ نەریتی بارزان و پاراستنی پەنابەرانی ئەو خێڵە.

ئەو شەوە هەر چۆنێ بێ لەو بەفر و سەرماوسۆڵە تیژەدا، تەفرشیان - مان کە هەتا ئەو ڕۆژە لە نێو بارزانییەکاندا خاوەن ڕێز و نێزیک بوو- بە ڕووقایمی پەستایە یەکێک لە چادرەکان و خۆشمان هەتا بەیانی لەرزیین.

لەگەڵ رووناک بوونەوەی هەوادا، کۆبوونەوەیەکی راوێژمان گرێ دا و بەرژەوەندیمان لەوەدا بینی خۆمان لە مەترسیی بەدەستەوەدران بە ئێران بپارێزین و داوای پەنابەری لە دەوڵەتی عێراق بکەین. بەو بڕیارەوە، لەو ڕێگەیەی لێی هاتبووین گەڕاینەوە دوا و بەرووکاری دۆڵی گادەردا سەرەو لێژ بووینەوە. تیوامیان بە نوێنەرایەتیی ئەم کۆمەڵەیە بۆ وتووێژ ناردە لای سنوورەوانی عێراق کە پلەی رائیدی هەبوو. رائیدی ناوبراو بەگوێرەی داخوازی ئێمە بروسکەیەکی بۆ وەزارەتی ناوخۆ لێ دابوو، پاش ماوەیەک، وەڵامە وەرگیراوەکەی بەم ناوەڕۆکەوە گەیاندە ئێمە کەوا: داوای پەنابەریەتیی ئەفسەرانی ئێرانی بە پەسند وەردەگیرێ و، بەگوێرەی یاسا هەڵسوکەوتیان لەگەڵدا دەکرێ - وەزیری ناوخۆ.

دەمەوئێوارەی ڕۆژی ٢٦ی مانگی ئاخەلێوەی ١٣٢٦ چەکەکانی خۆمان دا بەدەست بنکەی ناوەندیی عێراق و، بووین بە پەنابەر- چیرۆکی پەنابەریی ئێمە بەسەرهاتێکی ترە کە بەشێکی لە کتێبی «راپەڕینی ئەفسەرانی خوراسان»دا هاتووە. ئێمەیان بەدەسبەسەری برد بۆ بەغدا؛ ماوەی ٣ ساڵ لە گرتووخانەکانی ئەبوغرێب و سامەڕا گیراین، ڕۆژی

یەکەمی مانگی ئاخەلێوەی ١٣٢٩، بە گوێرەی ڕێککەوتنی بەدەستەوەدانی تاوانباران لە نێوان هەردوو دەوڵەتی ئێران و عێراقدا، ئێمە ١٠ ئەفسەر لە سنووری خوسرەوییەوە، درابنەوە دەست سوپای ئێران. لە تاران ئێمەیان دا بەدادگەیەکی سوپایی: لە دادگەی (بەدەوی) هەموومانیان بە حوکمی هەڵواسین حوکم دا؛ لە سەرنج لێ دانەوەدا، تەفرشیان بە حوکمی گیرانی هەتا هەتایە، ئیحسانی، تیوای، ئەرتەشیار و زەربەخت بە ١٢ ساڵ و رەئیس دانا بە ٦ ساڵ حوکم دران. بۆ چوارەکەی تریش واتە: مەحمود و تەوەکولی، عەلی ئەسغەری، مەکاریان و دەباغ زادە کە غەیرە سوپایی بوون بڕیاری واز لێهێنانیان دەرچوو و بەرەڵڵاکران. رەئیس دانا لە کاتی سەرۆک وەزیری یاد زیندوو دکتۆر موسەدیقدا، یاسای ڕاگرتنی بڕیارەکانی دەوڵەت گرتیەوە و ساڵی ١٣٣١ بەرەڵڵا کرا. چوارکەسی ماوەش کە ١٢ ساڵ حوکم بووبوون، پاش بەسەربردنی ماوەی حوکمدراوییان لە گرتووخانەکانی قەسر و دوورگەی خارک، لە ڕێبەندانی ساڵی ١٣٣٧دا لە گرتووخانە دەرکەوتن. تەفرشیان پاش ١٦ ساڵ و چەند مانگ بەر لێبوردن کەوت و لە ساڵی ١٣٤٢دا بەربوو، ساڵی ١٣٦٩ نەخۆشیی کانسەری سیی گرت و دنیایەک ئەوینی وڵات و بوێری و ئازادیخوازیی بردە گۆڕەوە، گیانی هەرشاد و یادی ڕێز لێ گیراو بێ. عەلی نەقی رەئیس داناش، لە ئاخەلێوەی ١٣٧٤دا بە هۆی وەستانی مێشک کۆچی دواییی کرد - یادی بەڕێز و گیانی سەرفراز بێت.

بارزانییەکان دووای گەڕانەوەیان بۆ عێراق

شێخ ئەحمەدی بارزان دووای خۆ بەدەستەوەدان لە ساڵی١٩٤٧دا هەتا شۆڕشی عەبدولکەریم قاسم لە ساڵی ١٩٥٨ لە بەغدا و بەسرا گیرابوو. ئەو گرتووخانانەی تیایدا بوو، گرتووخانەی گشتی نەبوون، بریتی بوون لە خانوو کە کرابوون بە گرتووخانە. شێخ محەمەد سدیقی برای و، محەمەد ئاغای مێرگەسۆری و هەموو ماڵەکان لە مۆڵگەی مووسڵ و کەرکووک لە بن چاوەدێریدا بوون. چوار ئەفسەرە عێراقییەکەش کە لەگەڵ شێخ ئەحمەددا خۆیان بەدەستەوەدابوو واتە: عەقید روکن عیزەت عەبدولعەزیز، رائید مستەفا خۆشناو، نەقیب خەیروڵڵا بابان و ملازم محەمەد مەحموود، پاش لە دادگەدان لە دادگەی سوپایی حوکمی هەڵواسینیان بۆ درا و حوکمەکە بۆ هەر چواریان جێبەجێ کرا.

***

ئەم نووسین و دەستهاوێژانەی دراونەتە پاڵیان، وەک پێشتر گوتم، لە ڕاستیدا بریتین لە بەسەرهاتی بارزانییەکان دوای کشانەوە لە ئێران، هەتا کاتی پەنابردن بۆ یەکەتیی سۆڤیەت، ولیام ئیگلتن لە بارەی کۆماری کوردستانەوە کتێبێکی بە هەمان ناوەوە نووسیوە، کە بەشێک لەو کتێبە تایبەتە بە ڕێڕۆیشتنە کەڵەمیرانییەکەی بارزانییەکان. ئیگلتن دەنووسێ:

«لە گەڕانەوەیان بۆ عێراق، ژمارەیەکی گەورە لە بارزانییەکان لەوانە شێخ ئەحمەد و چوار ئەفسەرەکەی پێشووی سوپا و زۆرتری ئافرەت و منداڵان خۆیان بەدەست بەرپرسانی عێراقەوە دا. سەرەڕای ئەمە زۆرینەی هێزگەلی بارزانی بەسەرکردایەتیی مەلا مستەفا دەستیان نەدا. ئەو هێزە لە شێوەی کۆمەڵی پەرت و بڵاو لە پەنایەکی باکوری ڕۆژهەڵاتی وڵاتدا جێگربووبوون. ئەو دەمەی وتوویژ لەگەڵ بەرپرسانی میری لە گۆڕێدابوو ئەوانیش لە شەڕ بەدوور بوون. ئەو وتوویژانە بە یاریدەی دەمڕاستانی کورد لە پەرلەمانی عێراق لە بەغدا هاتبوونە کایە. هەندێ لە چاودێران پێیان وابوو کەوا دەسڕۆیشتنی بەرپرسانی کورد لە پەرلەمان و میریدا دەبێتە مایەی ئەوەی بارزانییەکان بەر لێبوردن بکەون یان بەلایەنی کەمەوە سزای چوار ئەفسەرە سوپاییەکەی چووبوونە پاڵ کۆماری مەهاباد سووک بکرێ. بەڵام حکوومەتی عێراق ئەوکاتە پتری عەرەب بوو و بەرپرسانی سوپای عێراقیش نەرمییان نەنواند. پاش ماوەیەک لە مانگی حوزەیران هەر چوار ئەفسەری ناوبراو: مستەفا خۆشناو، خەیروڵڵا، محەمەد مەحموود و عیزەت عەبدولعەزیز لە سێدارە دران و تەنانەت بارودۆخ و پایەی پێشووی دووا ئەفسەریان کە هەرچەندە پاسەوانی جێنشین (ولی عهد) بوو، بەڵام نەیتوانی کارێک بۆ ڕزگارکردنی بکات.

مەلا مستەفا کە زۆر بە گەرمی هەستی بە ترسی تۆڵەسێنی دەکرد، لە ناوەڕاستی مانگی ئایاردا گەیشتبووە ئەو ئەنجامەی کەوا تاکە ڕێگەی بەردەم خۆی و ئەو بارزانییە سەرناسانەی تر، پەنابردنە بۆ وڵاتێکی دۆست. کوشتنی ئەفسەر و سەربازانی سوپای ئێرانیش لە کردەوەی دواییدا پرسی پەنا وەبەر ئێران بردنی وەلاوە نابوو. تورکیاش کە خۆی ئەوکاتە دووچاری پرسی خێڵایەتی بووبوو، دووربوو لەوەی کە کوردی سەرخۆبوون خواز و «دانەنیشتوو» لە ناوچەیەکی زەویی خۆیدا وەرگرێ. تەنیا یەکەتیی سۆڤیەت مابووەوە کە ئەویش سنوورەکەی - واتە هەتا چۆمی ئاراس - دووسەت میل (نێزیکەی سی سەت کیلۆمەتر) ڕێگە بوو.

هێشتاکە روون نییە کە لەمەوپێش چ کارێ یان چ دڵنیاییەک لە یەکەتیی سۆڤیەتەوە وەرگیرابوو. بەپێی سەرچاوەگەلی بارزانی ئەو بڕیارە ئەوکاتە درا

کە مەلامستەفا داوای ڕۆنیشتنێکی لەگەڵ سەرکردەکانی خێڵەکەیدا کرد و لەو ڕۆنیشتنەدا گوتی بۆ ئەو و هەندێکی تریان تاکە پەناگەیەکی شیاو هەبێ یەکەتیی سۆڤیەتە، گوتیشی ئامادەیە هەرکەسێک کە لێرەبوونی بۆ خێزانەکەی زۆر پێویست نییە لەگەڵ خۆیدا ببات، زۆربەی ئەوانەی لە ڕۆنیشتنەکەدا بوون ئامادەبوون لەگەڵ ئەودا بچن، بەڵام هەندێکیانی لەوانەی مەرجی پێویستیان تێدا بەدی نەدەکرا ڕەت کردەوە. کۆی پێنسەت هەتا شەشسەت کەس لەگەڵ ئەودا بەرەو باکور کەوتنە ڕێگە.

سەرەتای ڕۆژی ٢٧ی ئایار (٦ی جۆزەردان) سەرکردایەتیی سوپاگەلی عێراق سوپای ئێرانی ئاگەهدار کرد کەوا بارزانییەکان هاتوونەتە ناو زەویی تورکیا و وا پێ دەچێ ئامانجیان چوونە ئێران بێ. پاشنیوەڕۆی هەر ئەو ڕۆژە یەکێ لە کورانی نووری بەگی بەگزادە یەکەمین دەستەی بارزانییەکانی لە نێزیک (ئەنبێ)ی دۆڵی «تەرگەوەڕ»دا بینی. ئەم ڕاپۆرتە کاتێ گەیشتە جەنەراڵ هوومایونی ئەو چاوەڕوانی گەیشتنەجێی شا بوو، ئەوە یەکەمین جاربوو شا پاش گەڕانەوەی سەرلەنوێی ئازەربایجان بۆ پاڵ ئێران سەردانی ناوچەکەی دەکرد. لە ٢٩ی ئایاردا (٨ی جۆزەردان) بارزانییەکان لە تەرگەوەڕ تێپەڕین و گەیشتنە ناوچەی شکاک نشین «سۆمای». ئەفسەرانی ئێران کە چاوەچاوبوون خێڵانی حکوومەت پەروەری کوردی ناوچەکە تووشی بارزانییەکان بکەن ئەو کارەیان بۆ نەچووە سەر، بەڵام توانییان - بارزانییەکان - بگرنە بن چاو. لە یەکێ لە ڕاپۆرتەکانی سوپای ئێراندا هاتووە کەوا بارزانییەکان زۆر بەسستی دەڕۆنە ڕێوە، جگە لە بریندار و کەلوپەلی پێویست کە لە پشتی ئەسپ و ئێستریان بارکردوون، ئەوانیتر هەموویان تەنانەت مەلامستەفا خۆیشی بە پێیان ڕێگە دەبڕن.

لە ٣٠ی ئایاردا (٩ی جۆزەردان) بۆ سوپای ئێران ڕۆن بووەوە کە رووکاری بزووتنەوەی بارزانییەکان سنووری یەکەتیی سۆڤیەتە. سەرۆکی ئەرکان فەرمانی دا لە دۆڵی قتوور ڕێ لە مەلا مستەفا بگرن. بەو مەبەستەوە دوو فەوجیان لە (خوی)ەوە نارد، لە هەمان کات کاروانێکی تر بەرەو ئەودیوی ماکۆ کە خاڵێکی سەرووترە، کەوتە ڕێگە. لە ڕۆژانی نێوان ٣١ی ئایار و ٢ی حوزەیران (١٠و١٢ی جۆزەردان) سەرانسۆی بارزانییەکان لەگەڵ سوپادا پچڕا، ئەمە کاتێ بوو کە بارزانییەکان بە رووکاری ناوچەی ڕۆژئاوای سنوور ڕۆیشتنەوە و پاش گەیشتنیان بە زەویی تورکیا جارێکی تر گەڕانەوە ئێران. لە بەرەبەیانی ڕۆژی ٣ی حوزەیران(١٣ی جۆزەردان) گرووپێک لە بارزانییەکان لە باکوری قتوور بینران. ئەمانە لەکاتی شەو، بە دزی، لە نێوان دوو فەوجی ئێراندا تێپەڕ بووبوون.

شا کە ئەو کاتە لە ئەردەویل دیمانەی دەکرد فەرمانی دا بارزانییەکان بەبێ دواکەوتن وەگیربێن، ترسیشی دانێ کەوا هەر سەرکردەیەکی لە بەجێهێنانی ئەو ئەرکەدا سستی بنوێنێ بدرێ بە دادگەی مەیدانی. فەرمانگەلی تیژتریش لە لایەنی سەرۆکی ئەرکانی سوپاوە دەرچوون. بەڵام لەو ناوچە پڕ لە هەوراز و نشێوەی ڕۆژئاوای (خوی)دا بارزانییەکان لە هیچ کوێ سۆراخیان نەبوو. بەڵام لە ٩ی حوزەیران (١٩ی جۆزەردان) لە کێوەکانی «سوسوز»ی بیست و پێنج میلی باکوری ڕۆژئاوای (خوی)دا دووبارە ڕووبەڕووبوونەوە ڕووی دا، ئەمە کاتێ بوو کە کاروانێکی پیادەی نیزامیی سوپای ئێران لە تەنیشتەوە کەوتە بەردەسرێژی گوللە و نارنجۆک. دوای ئەم پێکدادانە بارزانییەکان ڕوویان کردە باکوری ڕۆژهەڵات و بەرزاییەکانی ئەو ناوانە.

ڕۆژی١٠ی حوزەیران (٢٠ی جۆزەردان) لە بیست و پێنج میل (چل کیلۆمەتر)ی باشووری ڕۆژئاوای ئەرارات، کە دەیڕوانییە سەر چۆمی ئاراس و سنووری یەکەتیی سۆڤیەت، لە دووریی دە میل (شازدە کیلۆمەتر)ەوە بینران. ڕێڕۆیشتنەکە بەکردەوە بەکۆتا هاتبوو، دووسەت و بیست میل (نێزیکەی سێسەت و پەنجا کیلۆمەتر) ڕێگەیان لە وچانی چاردە ڕۆژدا بڕیبوو. لە١٠ی حوزەیران (٢٠ی جۆزەردان) مەلا مستەفا دوو مرۆڤی ناردە ناو زەویی سۆڤیەت.

لە ماوەی پێنج ڕۆژی دواتردا یەکەگەلی سوپای ئێران لە خوی و ماکۆوە کەوتنە جووڵە بۆ ئەوەی شوێنی بارزانییەکان لە گەمارۆ بنێن. بەڵام کاتێ لە ١٨ی حوزەیراندا گەیشتنە لێواری ئاراس دوو ڕۆژ پێشتر بارزانییەکان لە سنوور ئاوا بووبوون و، چەند تفەنگ و نارنجۆک و دوو خنکاویان لە دوای خۆیانەوە بەجێ هێشتبوو، ئەمە تەواو لە خاڵی بەرامبەر بنکەی سنووریی سۆڤیەت بەناوی «ساراچلو»وەوە بوو. مەلا مستەفا و هاوەڵانی پاش یازدە ساڵ و چوار مانگ گەڕانەوە وڵات».

ئەو بارزانییانەی پاش شۆڕشی عەبدولکەریم قاسم لە ساڵی ١٩٥٨دا لە یەکەتیی سۆڤیەتەوە گەڕانەوە عێراق، هەندێکیان پاش ڕووداوەکانی دواتر لە ئێران نیشتەجێ بوون بیرەوەرییان لە بارەی ئەو ڕێڕۆیشتنەوە هەیە، نووسەر دیمانەی هەندێک لەوانی کرد. یەکێکیان بەڕێز کازم شانەدەرییە کە لە بارەی ڕێڕۆیشتنەکەوە، دوای بڕینی چۆمی ئاراس، دەڵێ:

«بارزانییە برسی و پرزە لێ بڕاوەکان، لەگەڵ هەندێ بریندار، کە ئەو هەلومەرجە ئاڵۆز و پڕ ترسەیان بە بوێری و گیان لەسەر دەستییەوە بڕیبوو، چاوەڕوانی پێشوازی و مێواندارییی

ولاتی خانەخوێ بوون، ماوەیێ لە مۆڵگەکانی ئازەربایجان چاوەڕوان بوون هەتا پاشان بەرپرسانی ئازربایجانی سۆڤیەتی پەسندیان کرد ئەمانە خولێکی مەشقکاری ببینن بۆ ئەوەی ڕۆژێک دابێتەوە وەک هێزێکی شەڕوان، لە کوردستانی عێراقدا بەکاریان بخەن. بارزانییەکان ماوەی ١٨ مانگیان لە باکۆ بەفێربوونی سوپاییەوە بەسەربرد، پاشان لەگەڵ ٢٠ ئەفسەری ئازربایجانیدا کە هەموویان برێتی بوون لە مەشق پێدەرەکانیان ناردیانن بۆ شاری «چەرچیک» لە دەوروبەری تاشکەندی پایەتەختی ئۆزبەکستان و ٧ مانگی تریان لە خولی مەشقکاریدا لەو شارەدا بەسەربرد.

مەلا مستەفاشیان لە هاوەڵەکانی جیا کردەوە و بۆ ماوەی سێ ساڵیان دوور خستەوە بۆ «قەرەقالپاق»ی نێزیک زەریاچەی ئارال لە کۆماری ئۆزبەکستان. دوو شەڕوانی بارزانیشیان بە ناوی سەعید مەلا عەبدوڵلا و زیاب دوڕ بارزانی بەناوەی دەستوپێوەند لەگەڵیدا نارد.

پاش مردنی ستالین، لە سەردەمی دەسەلاتداریی خرۆشۆڤدا، دەوڵەتی سۆڤیەت کەوتە دلدانەوەی بارزانییەکان و، مەلامستەفا و ژمارەیەک لە شێخەکانی بۆ مۆسکۆ بانگهێشتن کرد. وێڕای ئەمە ٢٢٥ کەسی لە بارزانییەکان بۆخوێندن نارده کۆماره ئەوروپاییەکان و شارەکانی: ڤۆرونێژ، ساراتۆف، گۆرکی، تامبۆف و باشگیر.

دوای شۆڕشی جەنەرال عەبدولکەریم قاسم لە تەمووزی ١٩٥٨دا، جەنەرال بارزانی، تێلێگرافێکی لە پراگەوە بۆ سەرکۆمار قاسم نارد و داوای کرد بارزانییەکان بۆ پشتیوانی لە شۆڕش بگەڕێنەوە، قاسم داوایەکەی پەسند کرد. بەو پێیە ئەوانەی حەزیان لە گەڕانەوە بوو و لە کۆمارەکانی ئەوروپای یەکەتیی سۆڤیەتدا دەژیان بۆ مۆسکۆ بانگهێشتن کران، ئەوانیتر کە لە ئۆزبەکستان نیشتەجێ بووبوون، لە شاری «ویرۆفسکی» کۆبوونەوە. هەر هەموویان بە بارگە و ژن و منداڵەوە لە مۆسکۆ و ویرۆفسکی لە شەمەندەفەر سواربوون و لە لەنگەرگەی «ئۆدێسا»ی لێواری زەریای ڕەش یەکتریان گرتەوە. لەوێوە ٤٦٠ پیاوی بارزانی و ١٠٨ ئافرەتی رووس و ئۆزبەک و گەلانی تری سۆڤیەتی لەگەڵ ٢٢٥ منداڵ لە کەشتیی «کرۆزیا» سواربوون و لە ڕێگەی زەریای ڕەش - بۆسفۆڕ - دەردەنیل - زەریای سپی - کەناڵی سوێس - زەریای سوور - ئۆقیانووسی هیند و کەنداوی فارس، گەیشتنەوە بەسرە. کەشتیی کرۆزیا ئەو ڕێگەیەی بە ١٦ ڕۆژ بڕی. حەوت مرۆڤی بارزانی لە سۆڤیەت مانەوە و زیاتر لە ٣٠ کەسیشیان لەوێ کۆچی دواییان کردبوو.

مەلا مستەفا بە باڵەفڕ لە پراگەوە چوو بۆ قاهیرە و پاش دیمانەی جەمال عەبدولناسر هاتەوە بۆ بەغدا و لەلایەن خەڵکی بەغدا - بە کورد و عەرەب - و عەبدولکەریم قاسم خۆیشیەوە پێشوازیی گەرمی لێ کرا. پێشمەرگەکانی بارزانی پاش ١٢ ساڵ لە دوورەوەڵاتی، دوواجار لە ڕۆژی ١٩٥٩/٤/١٦ واتە: (١٣٣٨/١/٢٧) لەناو کرۆزیاوە پێیان نایە سەر زەویی وڵات لە بەسرا، بێگومان پێشوازیی خەڵکی بەسرا بۆ ئەوان، رادە و سنوورێکی نەبوو.

***

بە گەڕانەوەی مەلا مستەفا و هەڤالانی، ئەو ڕووداوەی لە بەهاری ١٣٢٦ (١٩٤٧)دا بەرێرۆیشتنێکی مەزن و کەڵەمێرانە لە گوندی (بێداو)ەوە دەستی پێ کرد و پاش پێک هەڵچوونی یەک لە دوای یەک لەگەڵ سوپاگەلی ئێران و سنووروانانی تورکیا، هەتا چۆمی ئاراس بەردەوام بوو و بە ١٢ساڵ دوورەوەڵاتی لە یەکەتیی سۆڤیەت وەستابووەوە، بەکۆتا گەیشت و مێژووی بارزان و بارزانی لاپەڕە و لاپەڕەی تری گرت و بەسەرهات و داستانگەلی تری هێنایە کایە کە هەتا ئەمڕۆش هەر بەردەوامە.

مورتەزا زەربەخت

بەهار ١٣٧٥

گێڕانەوەی کازم شانەدەری
لە ڕێڕۆیشتنەکەدا

لە ٢٧ی مانگی گەلاڕێزانی ١٣٧٣ هەلێک هاتە پێش کە لە عەزیمییەی کەرەج دیمانەیەک لەگەڵ بەڕێزان کازم شانەدەری و حەسۆ میرخان، دوو لە پێشمەرگەکانی بارزانیدا بکەم لەوانەی لە ڕێڕۆیشتنەکەی ساڵی ١٣٢٦دا بە هەڤالەتیی خوالێخۆشبوو مەلا مستەفای بارزان هەنگاویان لەو ڕێڕۆیشتنە سەختەدا هەڵێنابوو و هەتا دوا هەوار ڕێگەیان بڕیبوو، بەڕێز کازم شانەدەری کە ئێستە تەمەنی ٦٤ ساڵە و ئەوکاتە لاوێکی ١٧ ساڵان بوو، بەڕێز حەسۆ میرخانیش کە ٧٠ ساڵ تەمەنیەتی لەو دەمەدا خۆرتێکی ٢٣ ساڵان بوو و پێش چوونەوە بۆ عێراق لە ئاخەلێوەی ١٣٢٧ لە گوندی ئەنبێ لە کەلەکەیەوە بەرکەوتبوو و بریندار بووبوو، بە درێژایی قۆناخەکانی دواتری ڕێڕۆیشتنەکەش سەبارەت بە برینەکەی دەتلایەوە و ئازاری دەکێشا. لەم چاوپێکەوتنەدا کە بە پرسیارکردن لە بەڕێز کازم شانەدەری دەستی پێ کرد، بۆ تۆمارکردنێکی وردتری ڕووداوگەل سوودمان لە ڕۆژئەژمێری حاجی ئەحمەد ئاکرەییش وەرگرت. بەڕێز ئاوڕەحمان پاشای ڕۆژنامەوان و نووسەوانی کوردی عێراق لە پارێزگەی دهۆک و سەرنووسەوانی بەلاوۆکی سپێدە کە بە زمانی کوردی و عەرەبی بلاو دەبێتەوە سەروبەری ئەم دیمانەیەی کرد کە بە ئامادەبوونی خۆی جێبەجێ کرا و خاتوون مەرجان مەلا برایم کە باوکی ئەویش لە هەڤالانی ئەو ڕێڕۆیشتنە بووە و هێشتاش بە ژیان ماوە ئەرکی وەرگێڕانی ئەم دیمانەیەی خستە ئەستۆی خۆی، لێرەدا سوپاسی هەموویان دەکەم.

لە ١٩٤٧/٤/١٦ (٢٧ی ئاخەلێوەی ١٣٢٦) ماڵەکانی ئێمە لە گادەر بوون. چۆمی گادەری ڕۆژئاوای شنۆ و مەرگەوەڕ، سنووری ئێران و عێراقە. هەر ئەو ڕۆژە بە بارزانییەکان گوترا کەوا مەلا مستەفا دەچێتەوە عێراق بەڵام خۆی بەدەستی حکوومەتی عێراقەوە نادات. هەر کەسێ توانی چەک هەڵگرتنی هەیە با لەگەڵ مەلا مستەفادا بچێتەوە بۆ عێراق و هەرکێیش توانی خەباتی نییە با لەگەڵ خێزانەکەیدا خۆی بدات بەدەستی هێزگەلی عێراقەوە.

ئەو ڕۆژە کە بەفر و بارانێکی بەلێزمە دایدابوو، خێزانەکان بەڕێ کەوتن و لە چۆمی گادەر دەرباز بوون. هەر کێ کە دەپەڕیەوە ئەودیوی سنوور دەبوو چەکەکەی خۆی بدات بەهێزگەلی سوپای عێراقەوە و ئەوانەیش کە نیازی یاخیبوونیان هەبوو لەسەر پردەکەی

گادەر خێزان و کەسوکاری خۆیان پەڕاندەوە و گەڕانەوە دوا. هەر ئەو ڕۆژە زۆربەی ئێمە کە لاو بووین بە هەڤاڵەتیی مەلا مستەفا ملی چارەنووسێکی کەسنەزانمان گرتەبەر. لەو بەرزاییانە و لە نێو ئەو بەفر بارینەدا گەیشتینە ڕەشماڵەکانی تەها هەرکی کە چەند ماڵێکی هەرکی بوون، چەند ڕەشماڵێکیان هەڵدابوو و بە هیچ شێوە بەشی پێنسەت مرۆڤی ئێمەی نەدەکرد و زۆربەی پیاوەکان لە دەرەوەی ڕەشماڵەکان وەستابوون و دەوری پەنجا شێست کەسێ خۆیان کوتایە بن ڕەشماڵەکانەوە. بارودۆخ بێ ڕادە نالەبار بوو، واتە سەرەڕای نەبوونی پەناگە و هەبوونی ئەو سەرماوسۆڵەیە، لەڕووی پێبژیوو و پێخۆریشەوە لە هەلومەرجێکی ئاڵۆزدا بووین. ئەوەبوو زۆربەی پیاوانی ئێمە لە دەرەوەی ڕەشماڵەکان مانەوە و، بەهەر جۆرێکی بوو شەومان گەیاندە بەیانی.

لەبەرئەوەی ڕۆژی ١٧ی نیسان (٢٨ی ئاخەلێوە) بەفرێکی ئەستوور کەوتبوو نەمانتوانی بجوڵێین. بۆیە شەو و ڕۆژی دواتریش هەر لەوێ ماینەوە.

ڕۆژی ١٨ی نیسان (٢٩ی ئاخەلێوە) ئاسمان هەتا ڕادەیەک ساماڵ بوو، بڕیاری ڕۆیشتنمان دا و ڕێگەیەکی زۆر سەخت و دژوارمان گرتەبەر کە بەفرێکی گەورە گرتبووی. لەم ڕێڕۆیشتنەدا کە بە بەرزاییە کێوەڵانەکاندا تێپەڕ دەبووین لە چۆمی گادەرمان دا کە ئاوێکی ساردی پێدا دەهات. پاش نیوەڕۆ گەیشتینە چەند ماڵێکی ڕەشماڵ نشین. ئەمانە پیاوانی زێڕۆ هەرکی و سەر بەوی بوون، لە دەستی حکوومەتی ئێران هەڵاتبوون و لە حەوت هەشت ماڵێ پتر نەبوون کە لەدەم چۆمی گادەر لە سنووری ئێران و عێراق و چیاکانی نازداراداغدا پەرت و بڵاو بووبوونەوە. هەر پێنسەت مرۆڤ لەوێ مێوان بووین. هیچ کاتێ ئەو شەوە و ئەو بیرەوەرەم لە بیر ناچنەوە. شەوێکی هەتا بڵێی ساربوو، بەتایبەتیش کە پێشتر لە ئاومان دابوو و هەموو جلوبەرگمان تەڕبووبوون.

بەیانییەی ڕۆژی ١٩ی نیسان (٣٠ی ئاخەلێوە) سەر لەنوێ بەڕێ کەوتینەوە و گەیشتینە ڕەشماڵی تر. ڕەشماڵی زێڕۆ هەرکیش لەوێ هەبوون. ئەو ڕۆژە ڕۆژێکی خۆش بوو و بەفر نەدەباری.

گرووپەکەی ئێمە، گرووپی شێخ ئۆمەر شانەدەری برێتی بوو لە دە مرۆڤ و لەگەڵ گرووپی میرزاغای مێرگەسۆری کە بیست و پێنج مرۆڤ بوون لەگەڵ یەکتردا بووین. مەلا مستەفا تفەنگێکی دیمۆکراتی دابوو بە ئێمە کە گۆڕیمانەوە بە جوانەگایەک و تەنەکەیەک گەنم. گەنمەکەمان لەجیاتی نان لەسەر سێل برژاند. سەبارەت بە کەمیی گەرمیی ئاگرەکە

لایەکی گەنمەکە خاو و نەبرژاو بوو و لایەکەی تریان سوتابوو. گەنمەکەمان دابەش کرد و هەرکەسە بەشی خۆی لە گیرفان ئاخنی. گۆشتی جوانەگاکەمان خوارد و ئەو شەوەمان بەبەیان گەیاند.

بەیانییەی ٢٠ی نیسان (٣١ی ئاخەلێوە) بەرەو عێراق بەرێ کەوتین و بەسەر لوتکەی نازداراغدا هەڵگەڕاین و لەوێوە بەرەو ژێر لە دیوی گەلیی خواکورکەوە شۆڕ بووینەوە و گەیشتینە ناو ئاخی عێراق. پاش ئەوەی گەیشتینە ناوچەیەکی لێرەوار لەو شوێنانە، بینیمان وا مەلا مستەفا ڕۆنیشتووە و مرۆڤەکانیشی لە دەوریدا چەمبەریان کێشاوە. هەوا فێنک و خۆش و سەرما لە کورتیی دابوو. هێشتا نیوەڕۆ دانەهاتبوو کە مەلا مستەفا ویستی هەموو سەرکردەگەلی گرووپەکان بۆ ڕاوێژ و بڕیاروەرگری لە بارەی ڕێڕۆیشتنی داهاتوو کۆ بکاتەوە. سەرکردەگەل هاتن و منیش چاوم لە وتووێژی ئەوان بوو. مەلا مستەفا گوتی: ئەمڕۆ ٢٠ی نیسان (٣١ی ئاخەلێوە ١٣٢٦) هاتینەوە ناو زەویی عێراق. بە دیتنی ئێوە کام ڕێگە بگرینە بەر گونجاوترە؟ ئاخۆ بە پیران مەڕان و مەساندا (کە لە گوندەکانی مێرگەسۆرن) بڕۆین باشترە یان بە گوندانی تر؟ هەندێکیان گوتیان ئەزبەنی وا چاترە لە ڕێگەی ناوچەی گەردی و گوندەکانی شەرون، کیلەت و گوندەکانی دەوروبەریاندا بڕۆین چاترە (گوندەکانی تورکیا) بەڵام ئەسعەد خۆشەوی کە یەکێک بوو لە سەرکردە مەزنەکان لەگەڵ حاجی حەیدەر و چەند کەسێکی تر گوتیان بۆچوونی ئێمە ئەوەیە بە ناوچەی مزووری و گوندەکانی ئەرگووش، مێرووز - شیوە - پێندروو - دێزو (ناوچەی بارزان)دا بڕۆین. مەلا مستەفا گوتی ئەو ڕۆژەی ئێمە دەگەینە پیران مەڕان و مەسان هەر ئەو ڕۆژە یان ئەوپەڕەکەی ڕۆژێک دواتر شەڕ لە نێوان ئێمە و هێزگەلی عێراقدا ڕوودەدات. لە ئەنجامدا مەلا مستەفا و چەندێکی تر وایان پێ باش بوو بە ناوچەی مزووریدا بڕۆن نەک بە ناوچەی مێرگەسۆر و گەردی.

وتووێژ بەکۆتا هات و هەڵستاین، هەرکەسە و چووەوە لای گرووپی خۆی. لە خواکورکەوە سەرەوژێر بووینەوە و لە یەکبینە هەتا بەیانی بەبێ پشوو ڕۆیشتین. بەیانیەی ڕۆژی ٢١ی نیسان (١ی گوڵان) لەگەڵ گزنگی بەیاندا گەیشتینە گوندی مووسڵۆک. مووسڵۆک یەکماڵی تێدا بوو نەک زیاتر. مەلا مستەفا لە نێزیکی ماڵەکە لە بن دارێکی گوێز دانیشت و پێشمەرگەکان لە دەوریدا بڵاوبوونەوە. مەلامستەفا هەلی بە کەس نەدا بچێتە ئەو ماڵە. هیچ شتێکمان بۆ خواردن نەبوو. دانیشتووی ماڵەکە شیوی

ماش و هەرزنیان بۆ لێ نابن. هەروەها دە - پازدە کاوڕیان بۆ خواردنی ئێمە هێنایە لای مەلا مستەفا. ئەمانەیان لە نێوانی گرووپەکاندا دابەش کرد و ئێمەش کاوڕێکمان بەر کەوت. بۆ خواردنی چێشت هیچ کاسە و کەوچێکێکمان نەبوو تەنیا برێ پیاڵە نەبێ کە لە رێگە پێمان بوو و بۆ خواردنی چێشتی هەرزن و ماش سوودمان لێ وەرگرتن. خاوەنی ئەو ماڵە رێز و مێوانپەروەرییەکی بەزیادەوەی لە بارت ئێمەدا نواند و ئێمە کە نێزیکەی پێنسەت و دوو هەتا پێنسەت و چوارکەس بووین کەسێ نەبوو کە بۆ خواردن شتێکی بەرنەکەوێ. بێگومان بەو رادەیە نەبوو کە تێر ببین بەڵام هەر چۆن بێ برمان پێی شکا. هەڵبەتە دەبێ ئەوەش بڵێم کەوا لەم رێکخستن و سەروبەرکردنەدا قەرزاربارى هەندێک کەسین کە بەرپرسیارەتیی دابەشکردنی خواردنەکەیان لە نێوان گرووپەکاندا لە ئەستۆدابوو.

پاشنیوەڕۆی ٢١ی نیسان (یەکەمی گوڵان) مووسڵۆکمان بەجێ هێیشت. شەو لە چیا پشوومان دا و رۆژی دواتر بەرێ کەوتینەوە و شەو گەیشتینە گوندی ئەرمووش. هەوا خۆش بوو و ئاگرمان کردەوە.

رۆژی ٢٣ی نیسان (٣ی گوڵان) لە ئەرگووش بەرێ کەوتین و گەیشتینە بەنێ کە لە ناوچەی خواکورکە و پێی دەڵێن بەنێی خواکورک. ئەو ئاواییە هەژدە – نۆزدە ماڵێ دەبێ و لە گوندی مووسڵۆک گەورەترە. خەڵکی ئەو گوندە هەر کەسە و لەبەر ماڵی خۆی خواردنی بۆ کۆ کردبووینەوە و (حەدۆ پەریا) کە یەکێ بوو لە سەرکردەکان خواردنەکەی بەم ئاوایە دابەش دەکرد: دەیپرسی ئێوە چەند کەسن؟ ئێمەش دەمانگوت پازدە یان بیست کەسین و ئەویش بە گوێرەی ژمارە خواردنەکەی دەدا بە دەمڕاستی گرووپەکە. خواردنەکە برێتی بوو لە چێشتی نیسک یان ماش واتە خواردنێکی شل بەبێ نان. گرووپەکەی ئێمە دە کەس بووین و جگە لە چەند پیاڵەیەک شتی ترمان نەبوو شیوەکەی پێ بخۆین. بەشی ئێمە ئەم دە کەسەیان کردە دەفرێکەوە و هەرکەسە بەشی خۆی لەو دەفرەوە دەکردە ناو پیاڵەکە و دەیخوارد. پێیان گوتم تۆ چی دەکەی؟ گوتم بەشەکەی من ڕوو کەنە سەر لەپی دەستم. نەمدەزانی هێندە گەرمە و دەسووتێنێ. لەم دەستەوە کردمە ئەو دەست و بەشێکی رژایە سەر زەوی و هاوەڵانم پێم پێکەنین. هەر چۆن بێ هەرکەسە و شتێکی بەر کەوت.

گوندی بەنێ لە داوێنی چیای ئاودەل کودی هەڵکەوتووە کە بەشێکە لە ناوچەی خواکورک. مەلا مستەفا حەزی لێ نەبوو چیتر لەو شوێنە بمێنێتەوە لەبەرئەوەی خێڵی

برادۆست کە لە دەوری ئەو دەشتە بوون لەگەڵ بارزانییەکاندا پێشینەیەکی دوژمنارییان هەبوو و لەوانەبوو شەڕێک لە نێواندا ڕوویدات کە بارزانی خۆی لەمە دەدایە لا. دوای نیوەڕۆ لە بەنێوە کەوتینە ڕێ و لە گوندەکانی دەریای سۆر و چناریێ تێپەڕین و شەو گەیشتینە گوندی حەیات و لەوێش رابردین و گەیشتینە چۆمێ کە لە گەلیی ڕەشەوە دەهاتە خوار و لەگەڵ چۆمی حەیاتدا کە چۆمێکی بەرین بوو یەکی دەگرتەوە. هەمووما‌ن لەو چۆمەش پەڕیینەوە، ئەوەشم لەبیر نەچێ پێشتر مەلا مستەفا پەیامێکی بۆ حوسێن گوزەلای بەگزادەی خێڵی برادۆست ناردبوو کەوا لەگەڵ چەند کەسێکی خێڵەکەی خۆیدا بێ بۆ ڕێنوێنیمان. هەرچەندە پێوەندییەکی خۆشیشی لەگەڵ مەلا مستەفادا نەبوو بەڵام شەو تەبای چوار مرۆڤی خۆی کە شارەزاییی تەواویان لە ناوچەکەدا هەبوو بۆ ڕێنوێنیی بارزانییەکان هاتن.

لە دەشتی بەرازگر (ناوچەی برادۆست) تێپەڕین و لە کێلەکی بنکەیەکی عێراقی لە کانی ڕەش لە داوێنی چیا دەرباز بووین و لەوێوە بەرەو دەشتی مێرگەسوور چووین و ئەو دەشتەشمان بوارد. هەرچەندە زۆر ماندوو و کەلەلا بووبووین بەڵام بێ پشوو ناچاری ڕێڕۆیشتن بووین لەبەرئەوەی هێزگەلی عێراقی لەو ناوانە و لە نێزیکی ئێمەدا بوون.

لەگەڵ گزنگدانی ڕۆژی ٢٤ی نیسان (٤ی گوڵان)دا گەیشتینە گوندی دەریا سۆر کە هەمووی بەسەریەکەوە دە - پازدە ماڵێ دەبوو، بێگومان ئەوان ئەو ئازووخەیەیان نەبوو هەتا پێبژیوی پێنسەد مرۆڤ دەستەبەر بکەن، بەڵام چییان هەبوو بۆیان هێنان. ئەو گوندە چۆمێکی پڕ ئاوی هەبوو کە سنووری عێراق و تورکیای پێک دەهێنا. هەوا بەجارێ خۆش بوو و ئێمە لە بەیانییەوە هەتا ئێوارە توانیمان هەر هەموومان لەئاو بدەین و بپەڕینەوە. بێگومان گوندییەکانی دەریاسۆر بۆ پەڕینەوە لە چۆمەکە هاوکارییان کردین. من ناچاربووم چەندین جار لە چۆمەکە بپەڕمەوە هەتا چیی چەک و کەرەستە و جلوبەرگ هەیە بگەینم بەودیوی چۆمەکە.

لەوێوە چووینە ناو زەویی تورکیا و بەرەو ڕۆژئاوا، ڕووەو چیای گۆڤەند کە دوو ناوی هەیە گۆڤەند یان ژوول– ڕۆیشتین. لە نێوانی چیای گۆڤەند و چیای مەنکوڕ کە لە زەویی تورکیادایە خێڵی سالاری هەیە کە پارێکە لە خێڵی گەردییەکان. ئەم خێڵە کە لە زەویی تورکیادا دەژین، لە ڕووی بیروباوەڕەوە ئالیگری لە بنەماڵەی بارزانیی سەر بە تەریقەتی شێخی نەقشبەندی، دەکەن. ئێمە بەشەو لەوێ دەرباز بووین.

بەیانییەی ڕۆژی ٢٥ی نیسان (٥ی گوڵان) پیاوەکانی ئێمە گەیشتنە گەرووی زێت کە سنووری عێراق و تورکیایە و جارێکی تر پێمان نایەوە ناو زەویی عێراق.

لەوێ بنکەیەکی پۆلیسی عێراقی هەبوو و پۆلیسەکان بەشەو خۆیان بۆ ئێمە لە پارێز نابوو. پێکدادانێک ڕووی دا و سەرکاروانانی ئێمە کە هەموویان خەڵکی ئەرگووش بوون لە ناکاو پەلاماردران و لە ماوەی تێکسرەواندنێکی کەم خایەندا پۆلیسێک کوژرا و دوانیشیان بەدیل گیران. یەکێ لە پۆلیسەکان تەن بەتەن لەگەڵ خەلیل خەلیل ئەرگووشی تێک گیران و لەبەرئەوەی خەلیل لەو باخۆشتر بوو بەسەریدا زاڵ بوو و کوشتی. یەکێ لە پیاوەکانی ئێمەش بریندار بوو، بریندارەکەی ئێمە کوڕە لاوێک بوو لە کوردانی گەردیی تورکیا لە گوندی کەلێت کە بەهەڤالەتیی باوکی هاتبووە پاڵ ئێمە. لەلای دەستییەوە خوێنی لەبەر ڕۆیشت و هەتا گەیشتینە گوندی ئەرگووش گیانی لەدەست چوو. ئەمە یەکەمین پێک هەڵچوونی نێوان ئێمە و سوپای عێراق بوو.

ئێوارە بوو پاشماوەی پیاوەکان گەیشتنە شوێنی پێکدادانەکە و لەوێوە بۆ لەوەڕگەی بیێ بەڕێ کەوتین کە دەکەوتە پشت گەرووی زێتێ و بەشێکە لە زەویی تورکیا و لەوێ هەڵوەستاین. مەلا مستەفا گوتی پێویستە گرووپەکان لە یەکتر جیا ببنەوە و دابەشی سەر گوندەکان ببن. بڕیاردرا ئەسعەد خۆشەوی لەگەڵ پیاوەکانیدا بچێتە ناوچەی وڵات و گوندەکانی سێلکێ، پێندروو، دێزو، سپیندار کە خۆیشی هەر خەڵکی ئەوێ بوو. مستۆ مێرووزی لەگەڵ پیاوەکانیدا بچێ بۆ ناوچەی مێرووز، بۆسە، بژیان، بەرکەل و، مەلا مستەفاش لەگەڵ تفەنگدارەکانیدا چوو بۆ گوندی ئەرگووش، منیش لەگەڵ ئەواندا بووم.

شایەنی وەبیرهاتنەوەیە کە ڕێکخستنی هێزەکان بۆ ڕێڕۆیشتن و ئەرک دابەشکردن بە شێوەی خوارەوە دیاری کرابوو: پێشکێشی ئێمە هێزی مامەند مەسیح، مستۆ مێرووز (کە بە دوازدە کەسەوە لە عێراق هاتبووە پاڵ ئێمە) و ئەرگووشییەکان بوون. دوای ئەوان مەلا شنی بەخۆی و پیاوەکانی و پاشانیش مەلا مستەفا بوو لەگەڵ پیاوانی وەک محەمەد ئەمین میرخان و ئیبراهیمە ڕەش و پیاوەکانی دۆڵەمەری کە بەردەوام لەگەڵ مەلامستەفادا بوون و پاش ئەوان هێزەکانی ئێمە بەسەرکردایەتیی شێخۆمەر شانەدەری و هەندێکی تر.

ڕۆژی ٢٥ی نیسان (٥ی گوڵان) گەیشتینە ئەرگووش. گرووپی پێنسەت کەسیی ئێمە بیست و پێنج ڕۆژ لەو ناوچەیە و لە نێوانی گوندەکاندا بڵاوبووبوو و حکوومەتی عێراق هێشتا ئامادە نەبوو ڕووبەڕووی ئێمە ببێتەوە. کاتێ پێ حەسیان کە ئێمە سەرلەنوێ لە

تورکیاوە هاتووینەتەوە عێراق دەستەیەکیان بەسەرپەرشتیی عەلی بەگی قەمچی ڕەش بۆ وتوویژ - لە ڕاستیدا بۆ هەڵسەنگاندنی هێزگەلی ئێمە - ناردە لای بارزانی. ئەم عەلی بەگە پیاوێکی فرە بێ بەزە و دەسڕەش بوو و لە دوژمنانی باوەکوشتەی بارزانییان بوو. خۆیشی لە کوردانی سلێمانی بوو کە لە بزووتنەوەی سالآنی ١٩٣٤-١٩٣٥ و ١٩٣٦ی زایینی بە ڕابەرایەتیی خەلیل خۆشەوی، سەرکردەی سوپای ئەم ناوچەیە بوو و ژمارەیەک لە پیاوانی بارزانی بەدەستی ئەو هاتبوونە کوشتن و چەندێکی تریشیان بە فەرمانی ئەو لەدار درابوون، لەوانەش وەک عومەر ئوسۆمەری، مەلازادە بیەیی و عومەر هۆستانی.

لە سالآنی ئەو کاتەی شۆڕشدا کە مەلا مستەفا لە ساڵی ١٩٣٣ لەدووره هەواریی سلێمانی هەڵات[٥] و دەستی بەسەر بنکەی پۆلیسی ڕێزاندا گرت هەر ئەو خۆی بریندار و دیل بوو و مەلا مستەفا لە کوشتنی ئەو چاوپۆشیی کرد و بەری هەڵدا. ئەو کەسە خۆی ئەمڕۆ بۆ زانینی وزەی شەڕوانیی ئێمە و هەروەها تێگەیشتنی ڕێگەی پێدارۆیشتنی داهاتوومان هاتووەتە ئەرگووش و لەگەڵ مەلا مستەفادا دیمانەی دەکرد. ئەو یەکێ لە بارزانییەکانی بەناوی وەلی بیبانی کە لە گادەر خۆی بەدەستەوە دابوو و لە دیانە لە بن چاوەدێریدا بوو، لەگەڵ خۆیدا هێنابوو بەلآم کاتێ تێ گەیشت مەلا مستەفا نیازی شەڕی هەیە و پێشمەرگەکانیش چەک و تەقەمەنییان باشە، ئیتر پاشەکشێی کرد[٦].

لەو کاتەدا، هێزگەلی سوپا و پۆلیسی عێراق لە سێ بەرەی ڕەواندز، ئاکرێ و ئامێدییەوە دەستیان بە چوونەپێشی خۆیان کرد. لە بەرەی ئاکرێ هێزگەلی خۆیان بەرەو گەلیی هۆرە نارد و لەبەرەی ئامێدییش بە ئاراستەی ناوچەی چەپی هێرشیان هێنا و هێزگەلی کۆجێ لە ڕەواندز بەرەو شێروان مەزن هاتن. ئێمە بیست و پێنج ڕۆژ لە ئەرگووش بووین و پێشمەرگەکانی تر لە گوندەکانی دەوروپشت.

میرزائاغا لەگەڵ تفەنگدارەکانی خۆیدا لە ناوچەی چەپی لەسەر چیای(سەرخێن گەل) خەریکی پاسەوانەتی و چاودێری بوو کە بەشەو دوو کەس لە جاشەکان بە ناوی میرزائاغا ئەرگووشی و محەمەد ئەمین چیوەیی(دوو میرزا ئاغا ناویان هات کە یەکەمیان

(٥) بارزانیی نەمر ساڵی ١٩٤٣ لە سلێمانی دەرچوو نەک ٣٣ ـ وەرگێڕ.
(٦) تفەنگی برنۆی درێژ و کورت، دەمانچە، نارنجۆک و ڕەشاشێک کە لە خواکورکی عێراق بەجێمان هێشت. دەمانچەکان جۆری کۆڵت بوون، زۆربەمان خەنجەرمان پێ بوو. نارنجۆکەکانمان لە مەهاباد هێنابوو و هەندێک لە فەرماندەکان دووربینیان هەبوو– نووسەر.

لەسەرکردەکانی ئێمە بوو و دووەمیان ئەرگووشی و جاش بوو) هێزگەلی سوپایان ڕێ بەدێیی کرد و پەلاماری گرووپی میرزائاغا ڕەشۆیان دا. لەو شەڕەدا جگە لە میرزائاغا کە برینێکی سووکی هەبوو زیانی زیاترمان پێ نەکەوت. پێدا پێدا شەڕ لە ئێمە نێزیک کەوتەوە و بڕیار بوو سبەینێ ئێمە هێرش بکەینە سەر ئەرگووش.

ئێستا پاشی چل و حەوت ساڵ دێتەوە بیرم کە لە ئەرگووش لەسەر لێواری جۆگەلەیەک لە خوارووی ماڵی سەعید عەبدولوەهابەوە لە تەنیشت مەلا مستەفا ڕۆنیشتبووین مرۆڤێک لە ناوچەی گەردییانەوە هات و بڕێک توتن و نامەیەکی دایە بارزانی. پێم وایە ناوی ئەو تەتەرە حەسەن بوو. گوتی: دەوڵەتی تورکیا هێزێکی فرەی هێناوەتە سنووری عێراق و سنوورەوانانی ئێرانیش هەموو ڕێگەکانیان گرتووە و دایانخستوون، ڕێگەی ئێوە بە تەواوی بەستراوە. مەلا مستەفا کاتێ نامەکەی خوێندەوە هەر ئەوەی گوت: گوێ بگرە با ببینم ئەدی شەڕ چیی لێ بەسەردێ؟

بارزانی پاشان بە پیاوەکانی وت بە سەر پردی (باسیا)وە بچن بۆ گوندی (دێرێ) کە شێخ سلێمان لەوێ بوو، ئێمە لەگەڵ گرووپی شانەدەری و سەعید وەلی بەگ بەشەو بەسەرپردی باسیادا ڕۆیشتین کە لەسەر ڕووباری باسیایە، لە ناوچەی مزووری ڕەت بووین و لەسەر پردەکەوە بەرەو گوندەکانی ستوونێ و (ناوچەلا) و (دێرێ) چووین، کە ناوچەی (هەرکی)یان بوو.

ڕۆژی ١٩ی ئایار (٢٩ گوڵان) بوو گەیشتینە دێرێ. مەلا مستەفاش گەیشتبووە ئەوێندەر، دووبارە دەستەیەک لەلایەن حکوومەتی عێراقەوە بە سەرۆکایەتیی سینوی تووی لە شاری ئامێدییەوە بۆ وتووێژ هات کە لە ڕاستیدا بۆ پێ حەسیانی هێزگەلی بارزانی هاتبوون و بەبێ دەسکەوتنی ئەنجامێک گەڕانەوە دوا.

مەلا مستەفا بەدوای سەعید خۆشەوی و مستۆ مێرووزیشیدا نارد کە ئەوانیش بێن بۆ دێرێ. هەتا بارزانی خۆی ڕووگەی بزووتنەوەکەی دیاری نەکرد کەس نەیدەزانی بەکێهە لادا دەڕۆین. هەر بە گەیشتنی پیاوانی ئەسعەد خۆشەوی بۆ دێرێ ئیتر باڵەفڕەی عێراقیش پەیابوون، دوازدە باڵەفڕ بە بۆمبا و شێست تیرەوە پەلاماریان هێنا و لەبەرئەوەی هیچ پەناگەیێ نەبوو خۆمانی لێ وەشێرین دوو کەس لە پیاوانی ئەسعەد خۆشەوی کوژران و حەوتیشیان بریندار بوون.

ڕۆژی ٢٠ی ئایار (٣٠ گوڵان) لە گوندی دێرێ دەرکەوتین و چووین بۆ گوندەکانی

ستوونێ و ناڤ چەلا. لەوێ حەڤدە کەس لە گوندی ستوونێ لە ئێمە جیابوونەوە. ئەمانە لە گرووپی بیری بوون(٧)، برێ لە هێزگەلی ئێمە لەسەر چیایەک لە گوندی بێداو گەیشتنەوە یەک. ئێوارەی بیسەتەمینی مانگ بوو زەویی عێراقمان لە دواوە بەجێهێشت و بەرەو گوندی بێداو کەوتینە رێگە.

گوندی بێداو کە تەواو لەسەر خاڵی سنووریی عێراق و تورکیادا هەڵکەوتووە دوو بەشە: بێداوی عێراق و بێداوی تورکیا و چیایەکی بەرزی هەیە بەناوی چیای بێداو.

رۆژی٢١ ئایار (٣١ گوڵان) گەیشتینە گوندی بێداو کە کەوتووەتە بناری چیای بێداو، تەنیا رێبازگەی رۆیشتنمان لە لوتکەی بێداوەوە بوو کە یەکجار بەرزە و بەفرێکی ستوور گرتبووی، ئەمە نالەبارترین و دژوارترین رێڕۆیشتنی ئێمەبوو. چیای بێداو «چوارچەلی هەرکی»شی پێ دەگوترێ و چوارچەل بەواتەی چوار لوتکەیە.

ئێستا لە زەویی تورکیادا بووین، دەمەدەمی ئێوارە مامەند مەسیح لەگەڵ هەندێ پێشمەرگە و ژمارەیەک خەڵکی گوندی بێداو چوون بۆ چیای بێداو بۆ ئەوەی پێپلیکانە لەسەر بەفرەکە دروست بکەن و پێشمەرگەکان بتوانن بەخۆ و کەلوپەلیانەوە پیایدا تێپەڕن. دوای ئەمە کورگەلی پێشمەرگە بەرەو هەوراز و گەرووەکان کەوتنە رێ. بەو پێپلیکانانەدا بەسەرکەوتین و گەیشتینە گەرووەکە. لەوێوە هەتا لوتکەکە تاتەبەردێ بوو دوو هەڤاڵی برینداری ئێمە بە هیچ جۆر نەیانتوانی بەو تاتە بەردەدا سەرکەون. مەلا مستەفا لە خوارەوەی ئەو تاتە هەردوو بریندارەکەی دا بەدەست خەڵکی گوندەکەوە بۆ ئەوەی هەتا بتوانن بیانشارنەوە و ئەگەر نەشیانتوانی ئەوا بۆ چارەسەری برینداریەکانیان بیاندەن بەدەست هێزگەلی عێراقەوە. خەڵکی گوندەکەش ئەوانیان هەتا ماوەی سێ رۆژان شاردەوە و پاشان دایانن بەدەست سوپاگەلی عێراق. دەوڵەتی عێراق ئەوانی تیمارکرد و لە گرتووخانەی هاوێشتن، یەکێکیان لە گرتووخانە کۆچی دواییی کرد و ئەویتریان بەزیندوویی مایەوە.

(٧) کاک حەسۆ میرخان رووونی کردەوە: «ئەمانە لە بزاوتنی ئێمە بێ ئاگا بوون و بەپاش کەوتن. ئیتر کە سێ رۆژ دووای بەرێ کەوتنی ئێمە، ئەوانیش بەرەو تورکیا هاتبوون کە بگەن بە ئێمە بەڵام لەبەر ئەوەی شوونی ئێمەیان بۆ هەڵنەگیرابوو ئیتر بۆ خۆیان یاخی بووبوون. بەڵام لەبەرئەوەی توانی دەسوکەریی دوور و درێژیان لەبەرامبەر هێزگەلی عێراقدا نەبوو، خۆیان بەدەستەوە دابوو.» ـ نووسەر.

بەردەوام دە - پازدە بریندارمان هەبوو کە بە گوێرەی هەبوونی توانی سواری یان پیادەیی لەگەڵماندا دەڕۆیشتن. ئەوکاتەی ڕێگە خۆش بوایە بەسواری دەهاتن و ئەگەر ڕۆیشتن زەحمەت بوایە لەسەر داربەست بەشان هەڵمان دەگرتن. هەر ئەم حەسۆ میرخانەی وا لێرە ڕۆنیشتووە بەر لە چوونەوە عێراق لە (ئەنبێ) لە کەلەکەیەوە برینداربووبوو و شوێنی برینەکەی خوێناوی لێ دەچۆڕایەوە، پاش گەیشتن بە سۆڤیەت توانیی شوێنی گوللەکە سارێژ بکات. ناوی بریندارانی تر برێتی بوون لە: حالی محەمەد خەلانی، مستەفا رەشۆ لەلووکی، شێخ ئۆمەر مەلا شانەدەری (کوڕمامی خۆم بوو)، ساڵح خان، غەزالی میرخان، محەمەد ئەمین حەسەن خەلانی و ژمارەیەکی تر.

بگەڕێینەوە سەر دەربازبوونی بارزانییەکان لە چیای بێداو، بەسەر ئەو پێپلووکە یەک مەتربیانەی دروستمان کردبوون سەرکەوتین هەتا گەیشتینە دەرەی کەر. نێزیکەی کێلومەترێکمان لەو دۆڵە بەسەر پێپلووکەکانی بەفردا بڕی. لە سەرەوە هەتا خوارێی ئەو چیایە نێزیکەی پەنجا گابەردی هەبوو بەجۆرێ لە هەر ڕێگەیەکی تێپەڕ دەبووین پێپلووکی بەفریان دروست کردبوو، بە پێشمەرگەکان گوترابوو سەیری ژێرەوە نەکەن نەوەکا هەڵبدێرێن و ئەگەر کەسێکیش هەڵدێرا کەسی تر بەدوایدا نەچێ لەبەرئەوەی هەلا بەهەلا دەبێ. بەهەزار ناری عەلی لە دەرەی کەر تێپەڕین و گەیشتینە شوێنێ بەفری نەبوو. لەوێ کۆبووینەوە بەڵام چەند کەسێکمان لێ بەجێ مابوون. ئەوکاتە سەیرمان کرد وا چەند کەسێک بەرەو لامان دێن. سەرەتا وا تێ گەیشتین سەربازی تورکن بەڵام ئاشکرا بوو ئەمانە هەر پێشمەرگەکانی خۆمان بوون کە واماندەزانی بەجێ ماون. لەوێوە بەرەو گوندی بائی کەوتینە ڕێگە. ڕێگەمان بە بەفر داپۆشرابوو. شەو لە کوێستانی گەورۆک تێپەڕین و باران نم نم دایدابوو.

ڕۆژی ٢٢ی ئایار (یەکەمی جۆزەردان) گەیشتینە گوندی بائی و چەند سەعاتێ لەوێ ماینەوە. ئەوجا شەو لەوێ دەرکەوتین و بەرەو گوندی چۆخ بزواین و لەوێوە سەرەوژێر بووینەوە و گەیشتینە ناوچەی شار کە شوێنێکی هێمن بوو. پاسەوانانی ئێمە ئاگەداریان کردینەوە کەوا پێنج جەندرمەی تورک وا بەرەو ئێرە دێن. مەلا مستەفا گوتی ئەگەر لێتان نێزیک بوونەوە چەکیان کەن و ئەگەر خۆیان بەدەستەوە نەدا ئاگریان دەن بەڵام ئەوان بۆ شوون هەڵگرتنی ئێمە نەهاتبوون و بێ ئەوەی لێمان نێزیک ببنەوە، ڕۆیشتن. ئەوکاتە دوو هرچ هاتنە ناو پێشمەرگەکانی گرووپەکەی ئێمە بەڵام لەبەرئەوەی جەندرمەکان نێزیک

بوون نەمانوێرا تەقە بکەین. ڕێ پێشاندەرانی ئێمە سێ کەس بوون لە دانیشتوانی گوندی کوردی (بائی)ی تورکیا. ڕێ پێشاندەرەکەمان گوتی ئەگەربێتو بە هەورازی چۆخدا بەسەرکەوین لەوانەیە بەسەر پارێز و مینی دوژمندا بکەوین. بەڵام ڕێگەیێ هەیە قاچاخچیان پیایدا دەڕۆن. هەندێ ئاڵۆز و دژوارە بەڵام هێمن و بێ گیروگرفتە. شەو، بەرەو خۆرئاوا و سەرچاوەی (گۆرە) بەڕێ کەوتین و دوای سەعاتێ گەیشتینە ئەوێ. ڕێ پیشاندەر گوتی دەبێ لە گۆماوێکی گەورە بدەین و دووپاتی کردەوە کەوا ئەو پێ لە هەر کوێ دابنێ پێویستە ئێمەش شوون پێی ئەو کەوین، هەر کەس لە گۆماوەکە ئاسێ ببێ دەفەوتێ. دوا بەدوای ڕێ پێشاندەر چووینە ناو گۆماوەکە. وچانێکی زۆر بە گۆماوەکەدا تێپەڕیین. گۆماوەکە سیان و لیتەیەکی ڕەشی هەبوو و پێ و بەلەک و جلکمانی پیس کرد. بەهەر ئاوایەک بوو لە گۆماوەکە دەرباز بووین و لەو بەرەوە لە ناوچەی (دزا گەورە) بینیمان وا مەلا مستەفا دانیشتووە و پێشمەرگەکان لە کاتی پشوودان. مەلا مستەفا سەیرێکی کات ئەژمێرەکەی کرد و گوتی پەڕینەوەمان لە گۆماوەکە چوار سەعات و بیست دەقیقەیەی کێشاوە. ئەمە یەکێ بوو لەو ڕێگە زۆر سەختانەی بڕیمان و هەمووشمان بەساغی گەیشتینە جێ و دەبوو هەر ئەودەمە هەتا هەوا ساردی نەکردبوو بەرەو چیای ئاسنگرا بکەوینە ڕێ.

ڕۆژی ٢٣ی ئایار (٢ی جۆزەردان) بە رووکاری ڕۆژهەڵات کەوتینە ڕێ و بە چیای (ئاسنگرا)دا سەرکەوتین و نیوەڕۆ گەیشتینە ئەوێ. هیچ پێبژیوویێکمان پێ نەبوو. لەوێ باڵەفڕانی تورکیا گەیشتنە سەرمان. دوو بۆمبایان هەڵدا و بڕێکیش بە شێست تیر دەسرێژیان کرد و ڕۆیشتن.

لەو پەلامارەدا ئازار بە هەڤاڵانی ئێمە نەگەیشت. کاتێ دنیا تاریک داهات بەرەو چیای سپیرێز کەوتینە ڕێ کە تەواو بەفر گرتبووی و هیچ پشووەکمان نەدا. ڕۆژی ٢٤ی ئایار (٣ی جۆزەردان) بە لوتکەی سپیرێزدا کە سنووری ئێران و تورکیایە سەرکەوتین.

ڕۆژی ٢٥ی ئایار (٤ی جۆزەردان) هەتا ئاوابوونی ڕۆژ بەڕێگاوە بووین و شەویشمان بەبێ پێخۆر و پێبژیو لەو دەشتەدا بردە سەر.

ڕۆژی ٢٦ی ئایار (٥ی جۆزەردان) بەرەو لای گوندەکانی بێدکار و جرمی بزواین و چووینە ناو زەویی ئێران.

کەواتە پیاوانی بارزانی ڕۆژی ٢٠ی ئایار (٣٠ گوڵان) چوونە ناو زەویی تورکیا و

بەیانیەی ڕۆژی ٢٦ی ئایار (٥ی جۆزەردان) زەویی تورکیایان لەدوواوە بەجێ هێشت و گەیشتنە ناو زەویی ئێران. ئەم بەشەی ڕێڕۆیشتنی پێشمەرگەکان برێتی بوو لە ئاڵۆزترین قۆناخ و وێڕای ئەوەی هیچ پێک هەڵچوونێک لەگەڵ هێزەکانی تورکیادا ڕووی نەدا ماوەی شەش ڕۆژ درێژەی کێشا.

ڕۆژی٢٦ی ئایار١٩٤٧ی زایینی(٥ی جۆزەردانی ١٣٢٦) پیاوانی ئێمە گەیشتنە گوندەکانی بێدکار و جرمی لەناو زەویی ئێران. گوندی بێدکار هەر چەندە پێنج - شەش ماڵێ دەبوو بەڵام چۆڵ بوو لە دانیشتووانەکەی. کەچی گوندی جرمی ئاوەدان بوو و خێڵی هەرکی لەوێ دادەنیشتن. هێندە شەکەت و برسی بووین رادەی نەبوو، مەلا مستەفا پێشتر گەیشتبووە ئەو گوندە و برێک خۆراکی بۆ پیاوەکانی ناردبوو کە بەرێگاوەبوون بۆ ئەوەی وزەی بەرێوەچوونیان هەبێ.

هەر ئەو ڕۆژە جەرمیمان لە دواوە بەجێ هێلا و بەرەو دەشتی تەرگەوەڕ بۆ نێو بەگزادەکان چووین. ئەو دەمەی ئێمە لە بناری چیابووین پیاوێ هەواڵی دابوو بە نووری بەگزادە ئەوا جرمی پڕبووە لە خەڵک و هێزی چەکدار لەوێ کۆبوونەتەوە. نووری بەگ گوتبووی بڕۆن بزانن مەلا مستەفا نییە پەیدا بووەتەوە. دەمێ ئەو پیاوە بۆ هەواڵ دەس کەوتن هات، وەگیر خرا بەڵام هاوەڵەکانی تێیان تەقاند و ڕۆیشتن.

ڕۆژی ٢٧ی ئایار(٦ی جۆزەردان) ئێمە چووینە گوندی (تیلۆ) و مەلا مستەفا چووە گوندی (ئەنبێ) و ژمارەیەکیش چوون بۆ گوندی (بیلە چووک). هەرچۆن بێ ئەو شەوە لەوێ ماینەوە بۆ ئەوەی لەبەر چاوی بەگزادە و هەرکییەکان نەمێنین. بە کورتی هیچ پشووەکمان نەبوو و دووبارە بەرێ کەوتینەوە و بەرەو لای خێڵی درەی ژووری چووین کە لە چەند گوندێک پێک هاتبوون و ئەم خێڵە لە نێوان خێلانی شکاک و هەرکی و بەگزاردەدا دەژیان. لە چیا سەر کەوتین، لە لوتکەی ئەو چیایەوە دەشتی سۆمای کە ناوچەی خێڵی شکاکە لەبەر پێمانەوە بوو.

ڕۆژی ٢٩ی ئایار(٨ی جۆزەردان) لە چیاوە سەرەولێژ بووینەوە و لە چەند گوندێ رەت بووین، نانمان خوارد و مەلا مستەفاش چوو بۆ گوندی(سیرۆ) و گوندی (حەسەن تەلوو)ی بەگزادە. دەمەو ئێوارە بوو ڕێ پێشاندەرەکەی خەڵکی گوندی (بائی)مان کە بەخۆهێشتی خۆی وەگەڵمان کەوتبوو ماڵئاوایی لێ کردین و گەڕایەوە دوا. ئێمە دوو سێ سەعاتێک لە گوندی (سیرۆ) هەڵوێستاین و بەشەو دەشتی (سۆمای)مان بوارد.

ڕۆژی ۳۰ی ئایار(۹ی جۆزەردان) دەمەدەمی نیوەڕۆ لە داوێنی چیایەک گەیشتینە دوو گوند ناویانم لەبیر نەماوە. خواردنێکمان خوارد و سەیرمان کرد وا لە بەرزاییەکانی ئەو بەرەوە کە ڕێبازگەی پێداچوونی ئێمە بوو نێزیکەی سەد کەسێکی سوارە لە چیا سەر دەکەون. مەلا مستەفا کە بەدووربین سەیری ئەمانەی دەکرد گوتی دەیانەوێ ڕێگەمان لێ ببەستن. بە مستۆ مێرووزیی گوت لەگەڵ ژمارەیەک لە تفەنگدارانی خۆی لە ڕێگەی سنووری تورکیاوە پشتیان لێ بگرێتەوە بۆ ئەوەی لە دوو لاوە بیاندەینە بەر دەسڕێژی ئاگر و گۆڕەپانەکەیان پێ چۆڵ بکەین. مستۆ مێرۆزی تەبای پیاوەکانی بەم ئەرکەوە چوو و پاش چەند دەقیقەیەک لە تێکگیراندا سوارانی شکاک شکان و هەڵاتن. ئەو تێکگیرانە زیانی نەبوو. ئەم شکاکانە لە خێڵی (عەبدەوی) بوون کە لە ساڵی ۱۹۱٤دا کاتێ شێخ عەبدولسەلامی برای مەلا مستەفا لە ڕێگەی گەڕانەوەی لە سەردانێک کە بە بانگهێشتنی ڕووسیا بۆ ئەوێندەری کردبوو و بۆ بارزان دەگەڕایەوە، مێوانی ئەم خێڵە بوو و ئەوانیش لەلای عوسمانییەکان زمانیان لێ دان و عەسکەری عوسمانیش بۆ گرتنیان بەسەریان وەربوون، لە پێکداداندا، دووکەس لە هەڤاڵانی شێخ عەبدولسەلام شەهید بوون و ئەوانیتر گیران، شێخ عەبدولسەلام و عەزیز گوهار و محەمەد ئەمین بابسیڤی لەلایەن عوسمانیەکانەوە لە مووسڵ بەدارەوە کران.

ئەم خێڵی شکاکەی بۆ شەڕی ئێمە هاتبوون لە هەمان عەبدەوییەکان بوون. پاش هەڵاتنی ئەمانە، ئێمە لە چیایەکە سەرکەوتین و بەرەو گوندی بالکان سەرەو لێژ بووینەوە. ئەو ڕۆژە ۱۳ی ئایار (۱۰ی جۆزەردان) بوو.

۱ی حوزەیران (۱۱ی جۆزەردان) چووین بۆ گوندی دیلزێ و بڕێک خواردنمان خوارد و پشوومان دا. لە جێرمییەوە هەتا دیلزێ شەو و ڕۆژ لە ڕۆیشتندا بووین و وچانمان نەدابوو.

۲ی حوزەیران (۱۱ی جۆزەردان) چووین بۆ گوندی چیتکۆ. (لە نەخشەدا حاجی جڤان).

۳ی حوزەیران (۱۳ جۆزەردان) چووین بۆ گوندی هەلووران.(لە نەخشەدا هەبلەران)ە.

٤ی حوزەیران (۱٤ی جۆزەردان) چووین بۆ گوندی بریشخۆران لە سنووری تورکیا. ئێمە لەو ناوچەیەدا لە بەرزاییەکانی سنووریدا دەڕۆیشتین و خۆراکیشمان لە گوندەکانی ئێران پەیا دەکرد. هێزی چەکداری ئێران هەرچەندە لە ڕووی مرۆڤەوە بێ ژماربوون و چەکیشیان نوێباو بوون، بەڵام لە ڕووی توانی کردەوەیی لاوازبوون و خێلانی کوردیش تەنیا لە

ڕواڵەتدا وایاندەنوواند کە یارمەتیی سوپای ئێران دەدەن و لە هیچ بەرەیەکدا بە تەواوی ڕووبەڕووی ئێمە نەدەبوونەوە. سوپای تورکیا خاوەن هێزێکی زیاتربوو و باڵەفڕانی تورکیا لە بەرزاییەکی زۆرەوە چاویان بۆ ئێمە دەگێڕا بەڵام هیچ شوێنەوارێکیان بەدی نەدەکرد. پیاوانی ئێمە لەو ناوچە سنوورییەدا بە شێوەی پێچاوپێچ دەڕۆیشتنە ڕێوە.

٥ی ئایار(١٥ جۆزەردان) بڕیشخۆرانی زەویی تورکیامان بڕی و گەیشتین بە دۆڵی قتوور لەناو زەویی ئێران. ئەم ناوچەیە پڕترسترین ناوچە بوو بۆ هێزگەلی بارزانی لەبەرئەوەی سوپای ئێران بەکەلوپەل و یەکەگەلی زۆر لە پیادە و سوارە و تۆپخانە و هاوەن و زرێپۆشی شەڕکەرەوە بۆ هەڵچنینی لەمپەرێکی کەسنەبڕ هێڵێکی بەرگریی لە ڕادە بەدەریان دروست کردبوو.

٦ی ئایار(١٤ی جۆزەردان) هەرچەندە بەشەو لە چیاوە سەراولێژ بووینەوە و بە ڕێگەیەک کە لە ئێرانەوە دەچوو بۆ تورکیا ڕەت بووین. پاشان لە چیا سەرکەوتین و هەتا گەیشتین بە چۆمێک کە ئاوێکی ئەوتۆشی نەبوو، لە ئاوەکەمان دا و چووین بۆ گوندی (کەلت) و هێڵی بەرگریی (خوی) هەتا (قتوور)مان لە دواوە بەجێ هێشت. لە گوندی (کەلت) خواردنمان خوارد و هەتا دوای نیوەڕۆ پشوومان دا. ئەوکاتە هەر پێنسەت کەسمان لەو چیا بەرزەی کەوتبووە پشت گوندی کەلت بەسەرکەوتین و لەسەر گازی چیایەکەدا دانیشتین.

مەلا مستەفا دووربینەکەی دەرهێنا و بانگی (تەیموور) و (بێجان)ی کرد. ئەم دووکەسە لە شکاکەکانی ناوچەکە بوون و هاتبوونە پاڵ هێزی بارزانی و هاتن بۆ سۆڤیەت. لەبەرئەوەی شارەزای ناوچەکە بوون، بووبوون بە ڕێ پێشاندەریشمان، مەلا مستەفا لە بێجانی پرسی ناوی ئەو دوو چیایە چییە؟ بێجان گوتی چیای ئاگرییە کە یەکێکیان ئاگریی بچووک و ئەویتریان ئاگریی مەزنە (مەبەستی ئەوان هەر ئەرارات خۆیەتی)، ئاگریی بچووک لە زەویی ئێراندایە و ئاگریی مەزن لە زەویی تورکیا و ڕێی ئێمە بەوانەدا رادەبڕێ. مەلا مستەفا پرسیاری کرد هەتا ئەوێ چەند فرسەخ ڕێگایە؟ بێجان وەڵامی دایەوە گوتی حەوت ڕۆژ ڕێیە. ڕاست وەک ئەو گوتی پاش حەوت ڕۆژ گەیشتینە ئەو ناوچەیە.

٧ی ئایار (١٧ی جۆزەردان) بەرەو گوندی ئەلەند ڕۆیشتین و لەکاتی نیوەڕۆ گەیشتینە دوو گوندی بەلەڕەش و بەلەسۆر کە لە سنووری ئێران و تورکیادا هەڵکەوتوون و هەتا

سبەینەی ڕۆژی دواتر حەساینەوە. خەڵکەکە بەباشی مێوانداریان کردین.

٨ی ئایار (١٨ی جۆزەردان) بەیانی بەرەو رووکاری ڕۆژئاوا بەڕێ کەوتین و پاش ماوەیەکی کەم ڕێگەی خۆمان بەرەو باکور وەرگێڕا و گەیشتینە زۆزانی حاجی بەگ کە زۆر بەرز و یەکجار دڵگیر بوو. لە بەری باکور سەدان ڕەشماڵیان هەڵدابوو، پرسیارمان کرد ئەمانە کێن؟ گوتیان لەو خێڵانەن کە بۆ زۆزان هاتوونەتە چیایان.

٩ی ئایار (١٩ی جۆزەردان) لە سەرەوەڕا بەرەو ڕەشماڵەکان سەرەولێژ بووینەوە. مەلامستەفا چوو بۆ ڕەشماڵی مستەفا بەگی سەرۆک خێڵەکان. هەندێک لە ئێمە چووین بۆ ڕەشماڵەکان و هەندێکی تر بۆ گوند. خەڵکی ئەوێ لە رووی پێبژیو و پێخۆرەوە زۆر بەباشی مێوانداریان کردین.

١٠ ی ئایار (٢٠ جۆزەردان) لە هەواری خێڵات ڕەت بووین و بەرەو گوندی(عەیارێ) ڕۆیشتین. هێشتا ڕۆژئاوا نەبووبوو کە لە داوێنی چیاوە گەیشتینە دوو گوندی تورک نشین کە دانیشتووانەکانیان ڕۆیشتبوون و چۆڵیان کردبوو. خەریکی لێنانی خواردن بووین کە سوارانی خێڵات لە دواوە نێزیک بوونەوە، پاشەبەرەی ئێمە ڕووبەڕوویان بوونەوە و دەنگی ئاگرهاوێژی گەیشتە گوێمان.

١١ی ئایار (٢١ی جۆزەردان) ژمارەیەک لە پیاوانی ئێمە گەیشتینە سەر چیایەکەی ئەوبەر و لەگەڵ سوارانی خێڵات کەوتنە تێکسرەواندن.

لەسەر ئەو جادەیەی لە (خوی)ەوە بۆ ماکۆ دەهات هێزێکی گەورەی سوپا دەبینرا کە لەگەڵ پێنج تانک و تۆپ و ئۆتۆمۆبیلی پڕاوپڕ لە سەرباز لە ئێمە نێزیک دەبوونەوە. پیاوەکانی ئێمە لەسەر چیایەک کە پێم وایە ناوی قزل داغ بوو و هێندەش بەرز نەبوو و تاوێرەبەردی گەورەی نەبوون، خۆیان لە پارێز گرت. مەلا مستەفا گوتی هەر کەسێ لە خۆی رادەبینێ با بڕوا شەڕ بکات. شەڕی سەرەکیی ئێمە لەگەڵ سوپای ئێران لەوێ رووی دا. کەسانی وەک مستۆ مێرووزی، مامەند مەسیح، مەل میری، لاقکۆ و سەعید عومەر لەگەڵ پیاوانی دەسبژێری خۆیان کەوتنە گۆڕەپانی شەڕ و ژمارەیەکی تریش وەک مستەفا عەبدوڵڵا و میرزا ئاغا لە دەشتدا شەڕیان دەکرد. لەو شوێنە کە گۆڕەپانێکی بچووک بوو هەر یەکێ لە پێشمەرگەکان لە شوێنێ شەڕی دەکرد. دواجار نێزیکەی شێست لاشەمان ژمارد. ژمارەیەکیش لە هێزگەلی بەرامبەر بەدیلی خۆیان بەدەستەوەمان دا.

ئەوکاتەی شەڕ بە کۆتا گەیشت نێزیکەی دەمەو ڕۆئاوابوو. لەسەر چۆمێ کە لە بەری

ماکۆوە پێدا دەهاتە خوار، پردێک هەبوو دەبوو خەڵک بەسەریدا رەت بێن. لە ماکۆوە برێک وشتر هاتن کە ئازووخەیان بۆ سوپا بارکردبوو. مستۆ مێرووزی و هەڤالەکانی هێرشیان کردە سەر کاروانی وشتر و کوشتیانن. کەلەشی ئەو وشترانە کە بەر لە پردەکە لەسەر جادە کەوتبوون بووبوون بەمایەی ئەوەی تانکەکان لەکن وشترەکان بووەستێ و بۆ رەت بوون لە جادە لابدەن و لە پردەکە دەرباز بێن، بەڵام کامیۆنەکان کاتێ بە کەلەشی وشترەکان گەیشتێ لە شوێنی خۆیان وەستان. لەوێ بوو کە پیاوەکانی مستۆ مێرووزی و مامەند مەسیح کامیۆنەکانیان راگرتە بەر ئاگر و زیان و شکانی گەورەیان لە دوژمن دا. بێگومان من خۆم لەو پێکدادانەدا هاوبەشیم نەبوو لەبەرئەوەی یەکەکەی ئێمە لە دواوە بوو. مستۆ مێرووز و مامەند مەسیح تەبای پیاوەکانیان پردەکەیان کۆنترۆڵ کرد. لە شەرێکی گەورەدا کە بۆ دەست بەسەرداگرتنی پردەکە رووی دا ژمارەیەک لە هێزی سوپا کوژران و ئەوانیتر هەڵاتن. پردەکە کەوتە بەر دەستی پێشمەرگەکان. مستۆ مێرووز و پیاوەکانی لە پرد پەرینەوە بەڵام مەلا مستەفا و ژمارەیەکی گەورە لەم بەرەی چۆم مابوونەوە. شەو تانکەکان بەرەو پرد هاتن و دەستیان بە بۆردمانی سەنگەری ئێمە کرد. پیاوەکانی ئێمە لەو تاریکییەدا لە نێزیک پردەکە پریان دایە کامیۆنگەلی هەڵگری سەربازان و، بە نارنجۆک و تفەنگەوە هێرشیان بردەنە سەر. ژمارەیەکیان لێ کوشتێ و ئەوانیتر هەڵاتن. شێخ سلێمان و ئەسعەد خۆشەوی لە ئێمە جیابوونەوە و دیار نەبوو لە کوێن. شەرێکی سەیر بوو. لەو شەرەدا چواردە کەس لە پیاوانی گرووپەکەی مستۆ مێرووز بریندار‌بوون بەڵام کوژراومان نەبوو. رێ پیشاندەرێکمان هەبوو بەناوی میرزا عەبدی کە هەسپێکیشی هەبوو، گوتی من شارەزای ناوچەکەم، ئەو ئێمەی بەرەو چۆمەکە رێ بەدێیی کرد و بوارێکی پێشان داین، بە تاریکی توانیمان لەو بوارەدا لە چۆمەکە بدەین و دەرباز بێن. هێزی سوپا هەرچەندە لەو ناوانە کۆجێ بووبوون بەڵام لەبەرئەوەی سەر لێشێواو و ترسا بوون نەیاندەتوانی کاردانەوەیەکیان هەبێ، مەلامستەفا لەو ناوەندە واتە لەناو جەرگەی سوپادا بوو، گرووپی مستۆ مێرووز و مامەند مەسیح بەراییکێش بوون کە پردەکەیان هاوێشتە بن دەسەڵات. گرووپی شێخۆمەر شانەدەری کە منیش هەر لەو گرووپەدا بووم لە پاشکۆی سوپای خۆمان بوو.

١٣ی ئایار(٢٣ی جۆزەردان) هەمووما‌ن لە چۆم دەربازبووین و سەرکەوتینە سەرگردێک و لەوێوە چووینەوە پاڵ شێخ سلێمان و ئەسعەد خۆشەوی و هاوەڵەکانیان. مەلا مستەفا بە بینینەوەی ئەوان یەکجار دڵخۆش بوو. ئەوکاتەی سوپا پێ حەسیا ئێمە لە رووبارەکە

پەڕیوینەتەوە کەوتە ئاگرهاوێژی و پێشمەرگەیەکمانی بە ناوی محەمەد مەلا محەمەد شەهید کرد و لاشەکەی لەوێ مایەوە بەڵام میرزا ئاغا ڕۆیشت و تفەنگەکەی هێنا.

لە لێواری چۆمەکە ڕێگەیەک هەبوو دەبوو بە پەلە لەو ڕێگەیە بەدوور کەوین چونکە هێزی سوپا بەمرۆهەڵگر و کامیۆنەوە لەوێوە لێمان نێزیک دەکەوتن. دەمی ئێوارە لەو جادەیەوە بەرەو ژوور چووین و یەکێک لە هاوەڵانی ئێمە بەناوی حەجی گوێزی کە لە پێکدادانەکەی شەوی رابردوو بریندار بووبوو کۆچی دوایی کرد و تەرمەکەیمان شاردەوە. پاشان ڕێگەمان بەرەو باکور درێژە دا و لە چیایەک سەرکەوتین و لەوێوە بەرەو گوندێک بەناوی هاسوون سەرەولێژ بووینەوە. پێش ئەوەی بگەینە گوندەکە، لەوێوە ئێمەیان دایە بەر گوللە بەڵام گوێمان پێ نەدا و چووینە ناو گوند. نیوەڕۆ گەیشتینە ئەوێ.

مەلامستەفا وریای کردینەوە کەوا هەرکەس بە ڕادەی خۆی خۆراک بەکاربێنێ و مەڕێکی زیادە سەر نەبڕن کە پێویست نەبێ و، دووپاتی کردەوە دەست لە ماڵ و سامانی خەڵک نەدرێ. لەبن دارەکانی هاسوون وەستا بووین کاتێ باڵەفڕ لە ئاسمان پەیا بوونەوە و پەلاماریان داین. لەو چەپاوە ئاسمانییەدا مەل محەمەد ئەمین لێری کە یەکێک بوو لە سەرکردەکانی ئێمە و لە شەڕی شووت بریندار بووبوو جارێکی تر گوللەی پێ کەوتەوە و ساڵحیش ئەنگاوترا و هەردووکیان کوژارن. ئەمانە دوا زیانی گیانیی ئێمە بوون. لەوڕێڕۆیشتنە دە - پازدە کیلۆمەترییەدا چوار کوژراومان دا: محەمەد مەلا محەمەد، حاجی گۆزی، مەل محەمەد ئەمین لێری و ساڵح. لێرە وریا بووینەوە کەوا سێ کەس لە پیاوانی مستۆ مێرووزی ون بوونە و دیارنەبوو چییان بەسەرهاتووە، ئەوان لە ئاو پەڕیبوونەوە بەڵام ون بووبوون. مەلا مستەفا گوتی: ئێمە دەمێنینەوە هەتا بزانین ئەم سێ کەسە چییان بەسەرهاتووە. ئاخۆ دیلن یان کوژراو یان بریندار بوونە؟

١٤ی ئایار(٢٤ی جۆزەردان) بەو پێیە، ئەو ڕۆژەش هەر لە هامسوون ماینەوە هەتا ئەوەی سێ کەسەکە هاتنەوە لامان. دەرکەوت ڕێیان لێ ون بووە و چوونەتە ناو خێڵی جەلالی. مەلا مستەفا زۆری پێ خۆش بوو. لێرەش جارێکی تر باڵەفڕ پەلاماریان داینەوە. لە هامسوون دەرکەوتین و بەرووکاری ناوچەی خێڵی کوردی جەلالی بزواین. جەلالییەکان خێڵێکی کۆچەری خاوەن پەزن لە لێواری چۆمی ئاراسدا ژیانیان بەسەر دەبرد و هاوینان بۆ لەوەڕی مەڕوماڵات بەرەو چیاکانی سنووری تورکیا کۆچیان دەکرد. عەمەر ئاغای سەرۆک خێڵی جەلالی لەلایەن دەوڵەتی ئێرانەوە بەوە تاوانبار کرابوو کە یاریدەی

بارزانییەکان دەدا، بۆیە سەرمان بە هەر ماڵێک لە گوندێکی ئەواندا بکردایە دەیانگوت شتێکمان بۆ خواردن نییە پێتانی بدەین، جەلالییەکان دزێوترین هەڵسوکەوتیان لەگەڵ ئێمەدا دەکرد و پارووێک نانیان پێ نەدەداین، ئێمەش لە ترسی مەلا مستەفا نەدەوێراین زۆریان لێ بکەین. هەتا نیوەڕۆ لەوێ ماینەوە و عەمەر ئاغا بە مەلا مستەفای گوت ئێوە بڕۆن شەڕ بکەن ئێمە یارمەتیتان دەدەین. پاشان تێگەیشتین ناپاکیی لێ کردووین و هاتنی ئێمەی بە سوپای ئێران گەیاندووە. شەو لەوێ کەوتینەوە ڕێ و کیلۆمەترێک خوارتر گەیشتینە هەندێ کۆچەر کە چەند سەر مەڕ و بزنیان پێ داین و خۆیشمان گایەکمان هەبوو سەرمان بڕی و خواردمان بەڵام هێشتاش نیوە برسی بووین.

١٥ی ئایار (٢٥ی جۆزەردان) بەرەو چۆمی ئاراس ڕۆیشتین کە چەند خانووەکی وێران و چۆڵی لێ بوون. لەوێ، میرحاج، مەشکەیەکی پێ بوو لەگەڵ خۆیدا هێنابووی، پڕی هەوا کرد و لەگەڵ لاڤکۆی (ئاشووری) و محێدین بابازادە کە یەکێ لە ئەفسەرانی فیرقەی دیمۆکراتی ئازەربایجان بوو بە مەلەوانی لە ئاراس پەڕینەوە و لەگەڵ سنووروانانی سۆڤیەت کەوتنە وتوویژ بۆ ئەوەی وەرمانگرن. پاش چەند سەعاتێ چۆن چوو بوون ئاوها هاتنەوە و بۆچوونی سنووروانانی سۆڤیەت ئاوهابوو: ئێمە داوای هەڵوێستمان لە مۆسکۆ کردووە و هەتا وەڵام دەگەڕێتەوە ئەگەر هەڤاڵانی ئێوە بپەڕنەوە ئەم بەرەی زێ ئێمە ڕێتان لێ ناگرین بەڵام مۆڵەتمان پێ نەدراوە بۆ پەڕینەوە لە ئاراس یارمەتیتان بدەین.

برسی و تینوو لەناو ئەو خانووە وێران و چۆڵانەدا بێ حاڵ و ڕاکشابووین و حەڤدە کەسمان لە هەڤاڵانمان بە وڵاخ و هێستر ناردە ناو خێڵانی جەلالی بۆ ئەوەی پێبژێوێکمان بۆ بێنن. بەداخەوە کەس لەو ناوانە نەمابوو و مەڕ و ئازووخەیان لەگەڵ خۆیاندا بردبوو، ئەوانەی ناردبوومانن دەمی ئێوارە بەدەست بەتاڵی گەڕانەوە.

١٦ی ئایار (٢٦ی جۆزەردان) مەلا مستەفا گوتی ئێمە ناتوانین ماوەیەکی زۆر لە چاوەڕوانی وەڵامی مۆسکۆ و یارمەتیی سۆڤیەتدا بمێنین چونکە لە برسانە و بە پەلاماری هێزی سوپا لەناو دەچین. پاشان ڕووی لە پێشمەرگەکان کرد و گوتی هەر کەسێ هێزی هەیە با بڕواتە ئەو ناوانە و چەند دارێ ببڕنەوە و بیانهێنن. هەرچەندە لە بێ خۆراکیانە وزەی جووڵانەوەمان نەمابوو - لەبەر ئەوەی دوو - سێ ڕۆژ بوو هیچمان نەخواردبوو - چەند کەسێ خۆبەختکەرانە بەدەم ئەو داوایەوە چوون و پاش بڕێ بەخۆ و چەند دارێکی سەرشانیان گەڕانەوە.

میرحاج لەو ڕێڕۆیشتنەدا دووربینیی کردبوو و سێ پێستە بزنی کردبوو بە مەشکە و هێنابوونی، پڕی کردن لە با و دارەکانی بە شێوەی چوارگۆشە لەسەر دانان و ناوئاخنەکەشی گرت هەتاکو وەک کەڵەکی لێ بێت. ئینجا پیاوەکان بە چەک و ئەسپابیان بە نۆرە سواری کەڵەکەکە دەبوون و دەچوون بۆ ئەو بەری ئاراس. پاشان یەکێک کەڵەکەی بە بە تاڵی دەهێنایەوە. بەم ئاوایە هەتا ڕۆژی دوایی نێزیکەی سەد کەس لەوانەی مەلەوانییان دەزانی لە ئاو پەڕیینەوە چونکە مەلا مستەفا دەیگوت ئەوەی مەلەوانی نازانێ با سوار نەبێ.

١٧ی ئایار(٢٧ی جۆزەردان)، ئەمڕۆ یەکێ لە هەڤاڵانی ئێمە کە ناوی سەلیم خان بیروی و خەڵکی مێرگەسوور بوو بوارێکی دۆزییەوە کە بەفریامان هات و پەڕینەوەمانی- کە لە پەرجووەک دەچوو، ئاسان کرد چونکە سێ ڕۆژبوو هیچ خۆراکێکمان نەخواردبوو و مەلەشمان نەدەزانی. نێزیکەی چوارسەد کەسێ کە مابوونەوە، لەو بوارەوە پەڕینەوە و مەلامستەفا دووا کەسێ بوو لە ئاراس پەڕییەوە. دەوروبەری پێنسەت و چوار کەس لە ئاراس دەرباز بووین، تەنیا ناوی پێنسەد و دوو کەس لەوان بە شێوەی ڕەسمی نووسراوەتەوە (دوو کەسەکەی تر لە کوردی شکاک بوون) لەو ڕێڕۆیشتنەدا وێڕای کورد مرۆڤێکی ئاشووریش هەبوو بەناوی لاڤکۆ کە لە کونسولیەتی سۆڤیەت لە ورمێ تەرجومانی ڕووسی بوو. مرۆڤەکەی تر محێدین بابازادەی خەڵکی ورمێ لە ئەفسەرانی فیرقەی دێموکرات بوو کە لە سۆڤیەت کۆچی دوایی کرد. ئەم دوو کەسە تەبای میرحاجی ئەفسەری کوردی عێراق و جێبڕوای مەلا مستەفا، ئەوەڵێن کەسێ بوون بۆ وتووێژ لەگەڵ سنوروانانی سۆڤیەت و بەهیوای دەسکەوتنی کەرەستەی پەڕینەوە بەمەلە لە ئاراس دەرباز بوون. مرۆڤی سێیەم سەعید مەحمود لە فیدائیانی ئازەربایجان بوو کە لەگەڵ خۆماندا گەڕایەوە عێراق و مرۆڤی چوارەم فیدائییەکی ئازەربایجانی بوو بە ناوی ڕەزا و لە سۆڤیەت مایەوە. لەو ڕۆژەدا دوو کەس لە ئێمە لە کاتی پەڕینەوە بە ئاوداچوون هێندەی نەمابوو بخنکێن بەڵام مەلامستەفا گەیشتە هانایان و بە پشتێنەکەی خۆی ڕایکێشانە دەرەوە.

***

بەم ئاوایە ڕێڕۆیشتنی کەڵەمێرانەی مەلامستەفا و هەڤاڵانی لەزەویی تورکیا و ئێران لە دەسپێکی مانگی جۆزەردانی ١٣٢٦ لە گوندی بێداوی سەرسنووری تورکیا و عێراقەوە

دەستی پێ کرد و پاش بڕینی پێنسەت کیلۆمەتر ڕێگەی پێچاوپێچ و سەختی کێوەلانی و، شەڕ و دەربازبوون، لە ٢٦ی جۆزەردانی ١٣٢٦ لە لێواری ئاراس بە کۆتا گەیشت. ئەم ڕێڕۆیشتنە پتر لە بیست ڕۆژ درێژەی کێشا و بارزانییەکان بەشێوەی مامناوەندی هەر ڕۆژەی بیست کیلۆمەتریان ڕێگە دەپێچایەوە.

ڕۆژئەژمێری ڕێڕۆیشتن*

١٧ نیسان ١٩٤٧ (٢٨ی ئاخەلێوە ١٣٢٦): بەڕێکەوتن بەرەو خانووەکانی تەها هەرکی و کۆبوونەوە لەوێ.

١٩ نیسان (٣٠ی ئاخەلێوە): بەڕێکەوتن بەرەو ڕەشماڵەکانی زێرۆ هەرکی.

٢١ نیسان (یەکەمی گوڵان): بەڕێکەوتن بەرەو خواکورک لە ناو ئاخی عێراقدا.

٢١ نیسان (یەکەمی گوڵان): گەیشتن بە گوندی مووسڵۆک.

٢٢ نیسان (٢ی گوڵان): گەیشتن بە گوندی ئەرگووش.

٢٣ نیسان (٣ی گوڵان): گەیشتن بە گوندی بەنێ، ئەم سێ گوندە بەشێکن لە ناوچەی خواکورک.

٢٤ نیسان (٤ی گوڵان): بەڕێکەوتن بۆ گوندی دەریا سۆر. لە رووبار پەڕیینەوە و شەو هەتا بەیانی بەڕێگەوە بووین. لە گەرووی زێت لەگەڵ پۆلیسی عێراقی تێک گیراین. یەکێکمان لێ کوشتن و دوانمان بە دیل گرتن. یەکێکیش لە ئێمە کوژرا.

٢٥ نیسان (٥ی گوڵان): بەڕێ کەوتین بۆ ناوچەی مزووری و لەوێ لە نێوان گوندەکاندا پەرت بووین. نێزیکەی مانگێکمان لەو ناوچەیە بەسەر برد هەتا ئەو کاتەی مەلا مستەفا هەواڵی نارد کە هەموومان لە ئەرگووش کۆ بینەوە.

١٩ ئایار ١٩٤٧ (٢٩ی گوڵان): بەرەو ئەرگووش کەوتینە ڕێ و گەیشتینە گوندی «درێ» کە باڵەفڕانی عێراقی پەلاماریان داین، دوو کەسیان لێ کوشتین و چواریان لێ بریندار کردین.

٢٠ ئایار (٣٠ی گوڵان): گەیشتین بەگوندی ئستوونێ.

٢١ ئایار (٣١ی گوڵان): گەیشتین بە گوندی بێداو لە سنووری تورکیا.

(٨) ڕۆژەنووسی میرحاج ئەحمەد ئاکرەیی ـ ئەفسەری کوردی عێراق و هەڤاڵ و ڕاوێژکەری جێبڕوای مەلا مستەفا ـ لە بن سەردێری (کاروانی مێژووینی بارزانییەکان بەرەو یەکەتیی سۆڤیەت) لە کۆواری سپێدە ژمارە ٦، پایزی ١٩٩٤ (عەرەبی- کوردی) بەسەرنووسەرایەتیی ئاوڕەحمان پاشا بڵاوبووەتەوە.

٢٢ ئايار (يەکەمی جۆزەردان): بە گوندی بائی گەیشتین.

٢٣ ئايار (٢ی جۆزەردان): لە کێوی ئاسنگرا سەرکەوتین و بە شەو ناوچەی (گەوەڕ)مان بڕی.

٢٤ ئايار (٣ ی جۆزەردان): لە گەوەی سپیرێز لە سنووری ئێران و تورکیا بەسەرکەوتین.

٢٥ ئايار (٤ی جۆزەردان): هەتا تاریکیی ڕۆژئاوابوون بەڕێوە بووین و گەیشتین بە دەشتێک کە هەتا بەیانیمان لەو دەشتەدا بەسەر برد.

٢٦ ئايار (٥ی جۆزەردان): لە تورکیاوە هاتینە ناو زەویی ئێران و گەیشتین بە گوندی (جرمی)ی ناوچەی خێلاتی هەرکی.

٢٧ ئايار (٦ی جۆزەردان): گەیشتین بە گوندی (ناخوانا- لەوانەیە بێدکار بێ) بەرەو لای بەگزادە، نووری بەگ لە دەستمان هەڵات و ئێمەش لەوێ ماینەوە.

٢٨ی ئايار (٧ی جۆزەردان): گەیشتین بەدەشتی بلەچووک.

٢٩ ئايار (٨ جۆزەردان): گەیشتین بە گوندی حەسەن تیلۆی سیرۆ.

٣٠ ئايار (٩ی جۆزەردان): بەرەو ناوچەی شکاکەکان بەڕێ کەوتین. خێڵی عەمەر خانی شکاک ڕێگەی ئێمەیان گرت و ئێمەش لە دوورەوە گوللەمان پێوەنان.

٣١ ئايار (١٠ جۆزەردان): بەرەو باڵکان ڕۆیشتین.

١حوزەیران (١١ جۆزەردان): بەرەو رووکاری گوندی دێلزێ کەوتینە ڕێ.

٢ حوزەیران (١٢ جۆزەردان): بەرەو گوندی حاجی چیتکۆ کەوتینە ڕێ.

٣ حوزەیران (١٣ی جۆزەردان): بەرەو گوندی هەولەران ڕۆیشتین.

٤ حوزەیران (١٤ی جۆزەردان): ڕۆیشتن بەرەو بریشخۆران.

٥ حوزەیران (١٥ی زەردان): ڕۆیشتن بەرەو گەلیی قتوور.

٦ حوزەیران (١٦ی جۆزەردان): ڕۆیشتن بەرەو گوندی(کەلێت).

٧ حوزەیران (١٧ی جۆزەردان): بەڕێکەوتن بۆ ئەلەند و بەلەسۆر.

٨ حوزەیران (١٨ی جۆزەردان): بەڕێ کەوتین بۆ زۆزانی حاجی بەگ کە زۆر دڵگیر بوو و شوێنێکی شیناوەرد و بژوێن بوو.

٩ حوزەیران (١٩ی جۆزەردان): بەڕێ کەوتین بۆ ڕەشماڵەکانی مستەفا بەگ کە هەموویان

هەڵاتن (کازم شانەدەری پشتیوانی لەم بەشە ناکات).

١٠ حوزەیران (٢٠ جۆزەردان): لە جادەی ماکۆ پەڕیینەوە و چووین بۆ گوندی عیاریّ.

١١ حوزەیران (٢١ جۆزەردان): گەیشتین بە گوندێک و شەو لەوێ ماینەوە.

١٢ حوزەیران (٢٢ جۆزەردان): هێزی سوپای ئێران ڕێگەی ئێمەیان گرت. شەڕێکی گەرم ڕووی دا کە ژمارەیەکی گەورەمان لێ کوشتن و بریندار کردن و بە دیل گرتن و چەک و تەقەمەنییەکی زۆرمان بەدەست کەوت. مەل میری کە یەکێک لە سەرکردەکانی ئێمە بوو بریندار بوو. ئەوان بەشەو جارێکی تر چەپاویان کردەوە، ئەم پەلامارە لەساکەدەشتێکی بێ بەرد و لێرەواردا ڕووی دا، ئێمە شەو بەرەو ماکۆ بزواین. لێرە هێزەکانمان بوون بە دوو پار. پارێکیان بەرەو لای پردەکەی سەر ڕووبارەکە بزوان و پارەکەی تر بەرەو شوێنێکی بەرینایی کەمی چۆمەکە ڕۆیشتن. نیوەمان لە چۆمەکە پەڕیینەوە کاتێ پێکدادان ڕووی دا، ژمارەیەکی زێدە لە هێزی سوپا هاتنە کوشتن و لە پێشمەرگەکانی ئێمەش یەک کەس کوژرا و دوازدە کەسیش بریندار بوون، هەرچەندی هێزی سوپا کۆجێ بووبوون بەڵام توانیمان لە چۆمەکە دەرباز بین.

١٣ حوزەیران (٢٣ جۆزەردان): گەیشتین بە گوندی هاسوونی تورکان و کەوتینە بەر هەڵمەتی باڵەفڕ. مەل میری کە پێشتر بریندار بووبوو جارێکی تریش ئەنگاوترا و کوژرا. دوو ڕۆژان لە گوندی هاسوون ماینەوە.

١٤ی حوزەیران (٢٣ جۆزەردان): بەرەو سەرچاوە ئاوێکی کە لە نێوان دارانەوە دەهاتە خوار ڕۆیشتین، باڵەفڕ بۆ سەرانسۆی ئێمە پەیابوون بەڵام لەبەرئەوەی خۆمان لەناو دارەکان وەشاردبوو ئێمەیان پێ نەدۆزرایەوە. هەتا ئێوارەی ئەو ڕۆژە هەر لەوێ ماینەوە و بۆ شەو کەوتینەوە ڕێ.

١٥ حوزەیران (٢٥ جۆزەردان): بەرەو ناو خێڵی جەلالی کەوتینە ڕێگە. ڕۆژێک لەوێ ماینەوە.

١٦ حوزەیران (٢٦ جۆزەردان): بەرەو چۆمی ئاراس بزواین کە چەند خاونووەکی کۆن و کاولگەی لێ بوون. سێ ڕۆژمان لەوێ بێ پێبژێو و پێخۆر بەسەربرد.

١٨.١٧.١٦ حوزەیران (٢٨.٢٧.٢٦ جۆزەردان): لە ئاوی ئاراس پەڕیینەوە و چووینە ناو زەویی سۆڤیەت کە چەک و تەقەمەنییان لێمان وەرگرت.

بەشی دووەم

دەستهاوێژ

راپۆرتی ئۆپەراسیۆن

١

ئەرکانی هێزی کوردستان، روکنی ٢، ورمێ، ژمارە ٢٦٧٨٨ /د،
سەعات ٢١،٠٠، مێژوو ٢٦/٣/٧

راگەیاندنی ژمارە ١

هەلومەرجی ٢٤ سەعاتی رابردووی هێز و فیرقەی ٤ی ورمێ بەشێوەی خوارەوە رادەگەینین:

١ – سەعات ٢ی رۆژی شەشەم، هەواڵ بۆ ئەرکانی فیرقە لە ورمێ هات کە سەعات ٢ی ئەو رۆژە ژمارەیەک لە بارزانییەکان هاتوونەتە جرمی و ٢٠ سەر مەڕیان بردووە.

٢ – دەسبەجێ لە سەرکردەی هێزی عێراقەوە زانیاری هات کەوا بارزانییەکان لە عێراقەوە بۆ تورکیا هاتوون و لەوانەیە بەرەو ئاخی ئێران بێن.

٣- سەعات ١٣،٠٠ کوڕانی نووری بەگ و هەرکۆ بەگ (بەگزادە) هاتن بۆ ئەرکانی سوپا و هاتنی بارزانییەکانیان بۆ (خوشکێ)ی شەش کیلۆمەتری باشووری ئەمبێ (ئەنبێ) راگەیاند.

٤ – سەعات ١٤،٠٠ ی هەر ئەو رۆژە کوڕەکەی نووری بەگ رایگەیاند کەوا بارزانییەکان لە خوشکی - یەوە بەرەو ئەمبێ خەریکی پێشوەچوونن.

٥ – لە سەرجەمی ئەو رووداوانەوە دەرکەوت بارزانییەکان لە سنووری تورکیا لە ریگەی بەردەسوور چای - ەوە هاتوون بۆ ئێران و ژمارەیان نێزیکەی ٤٠٠ کەسە.

٦ – دەسبەجێ سەعات ١٤،٠٠ فڕینێکی سەرانسۆیی لەسەر بەرزاییەکانی سنوور و گوندەکانی ناوهاتوو لە پێشەوە ئەنجام درا بەڵام بەهۆی هەبوونی هەور و هێڵەوە هیچ ئەنجامێک لە سەرانسۆیەکە وەگیر نەکەوت.

٧ – دەسبەجێ نەقیب عەدل زەرابی تەبای رەشید بەگ و کوڕانی نووری بەگ بۆ ئەرکان بانگهێشتن کران، فەرمانی ناردنی ١٠٠ تفەنگدار بەرەو مەوانا درا. ناوبراوان سەعات ١٨،٠٠ کەوتنە رێ و هەتا سەعات ٢٢،٠٠ لەرنێ و سەعات ٥،٣٠یش گەرووی گردەپێچ – یان گرت. هەر ئەو دەمە کاروانێک کە پێک هاتبوو لە دوو

فەوجی پیادە (فەوجی ئەسفەهان و فەوجی ٢ی ئازەرپاد)، گرووپێکی تۆپهاوێژ و چوار مرۆهەڵگر، دەزگەیەکی بێتەل، بەیانیەی ئەمرۆ لەگەڵ ١٨ لۆری بەرەو لەرنێ کەوتنە ڕێگە و هەتا سەعات ١٧،٣٠ لە لەرنێ مانەوە و بۆ ڕۆژی پاشتر لە مەوانا جێگیر دەبن.

٨ - ئەمڕۆ سەعات ١٢،٠٠ نووری بەگ هات بۆ تێلیگرافخانە و نامەیەکی هێنابوو کە مەلا مستەفا بۆ ئەوی نووسیبوو و بۆ ئەوەی ناوبراو لە نێوان ئەو و دەوڵەتدا بێلایەن بووەستێ، پەنای بۆ ناوبراو بردبوو. سەعات ١٦،٠٠ش نامەیەک کە لە مەلا مستەفاوە بۆ فیرقە نووسرابوو گەیشتە ئەرکانی سوپا و، بەو ناوەی کەوا نیاز لە گەڕانەوەم خۆبەدەستەوەدانە بەدەوڵەتی شاهەنشا، وەڵامی درایەوە کەوا بێ ئەملا و ئەولا و دەسبەجێ بەرەو ورمێ بکەوێتە ڕێ. بەڵام بۆچوونی فیرقە ئەوەیە کە نیازی ناوبراو دەسخەڵەتدان و کات رابوێرییە بۆیە فەرمان بە کاروانی ناردراو درا لە بزاوتی خۆی بەرەو رووکاری مەوانا پێ هەڵگرێ بۆ ئەوەی لە سایەی پاڵەپەستۆی زیاترەوە بتوانێ چیی زووترە بە ئەنجامێک بگات.

٩ - دوا فڕینی سەرانسۆکەر ڕۆژی پێشوو دەڵێ: لە دەوروبەری تەلۆ و ئەمبێ کەسانی گومان لێکراو بینران کە هەر بەدەرکەتنی باڵەفڕ خۆیان شاردەوە و نێزیکەی ١٥ کەسیش لە پیاوانی خراپەکار لە باشووری تەلۆ لەسەر بەرزاییەکان لەناو سەنگەر بینران بەڵام کۆجێبوون (تمرکز)ێکی گرینگی خراپەکاران بەرچاو نەکەوت. هەرچەندە فڕینەکە نەوییش بوو بەڵام ئەوان تەقەیان لە باڵەفڕ نەکرد.

١٠ - دوا زانیاری کە سەعات ٢١،٠٠ لە کاروانی تەرگەوەڕ گەیشت، مەلا مستەفا سەعات ٢٠،٠٠ ئەمبێی بەجێ هێشتووە و بەرەو خانکێ ڕۆیشتووە و ژمارەیەک لە پیاوانی خۆی ناردووە بۆ نازلووچای. بەم ئاوایە نیازی ئەوان تێ هەڵکشانە بەرەو ژووروو و دەست تێکەڵکردنە لەگەڵ خێڵانی باکور و ڕۆژئاوای ورمێ.

سەرکردەی فیرقەی ٤ و هێزی کوردستان - لیوا هومایوونی

سەرۆکی فیرقەی ٤ و هێزی کوردستان - عەقید فەیووزی

٢

ئەرکانی هێز و فیرقەی ٤ی ورمێ، روکن ٣، ژمارە ٦٤٤/هـ

سەعات ٢٤ مێژوو ٢٦/٣/٩

قۆناغی سێیەمی ئۆپەراسیۆن

فەرمانی ئۆپەراسیۆن ژمارە ١

١- بارودۆخی گشتی

ئەلیف. زانیاری لە بارەی دوژمن: بەپێی راگەیاندنی پێوەلکاو (ژمارە ٢)

بەکورتی بەگوێرەی ئەوەی لەبارەی بارودۆخی بارزانییەکانەوە بە دەست هێنراوە ئەوان دەیانەوێ هەر بە پەلە خۆیان بە سنووری ماکۆ - بازرگان بگەیێن.

بێ. هێزی خۆمانە بە شێوەی خوارەوە کۆجێ بوونە:

ماکۆ: دوو فەوجی پیادە، گرووپێکی هاوەن وەشێن، کەتیبەیەکی تۆپی ٧٥ی، کەتیبەیەکی سوارە، دەزگایەکی بێتەل.

سییەچێشمە: فەوجێکی پیادە، گرووپێکی تۆپی ٧٥ی، دوو مرۆهەڵگر، دەزگایەکی بێتەل.

قەرەزیائەدین: سریەیەک پیادە، سریەیەک رەشاش لە کەتیبەی ٢ فەوجی ١٢

خوی: سریەیەکی پیادە لە کەتیبەی پیادە.

قتوور: کەتیبەیەکی پیادە.

لە نێوان رێگەی خوی و قتووردا: فەوجێکی پیادە، گرووپێکی هاوەن، گرووپێکی تۆپی ٧٥ی، کەتیبەیەکی سوارە.

شاپوور: کەتیبەیەکی پیادە کە سریەیەکی کەمە، کەتیبەیەکی سوارە.

تەرگەوەڕ: دوو فەوجی پیادە، گرووپێکی هاوەن وەشێن، دوو مرۆهەڵگر، کەتیبەیەکی سوارە، دەزگایەکی بێتەل.

شنۆ: فەوجێکی پیادە، گرووپێکی هاوەن وەشێن (کەتیبەیەک لەم کاروانە سەعات ٢ -

٢٦/٣/٩ گەیشتە ورمێ).

کەتیبەی سوارەی سەر بە فەوجی ٥ی لورستان بەیەک دەزگای بێتەلەوە ئەمڕۆ لە سنوورەوە گەیشتە نەغەدە.

٢ - ڕێکخستنی سەرکردایەتی

ئەلف. بەستنی ڕێگەی دەربازبوونی بارزانییەکان بەرەو باکور، لە دۆڵی خوی - ەوە هەتا قتووری سەر سنوور.

بێ. بەدواکەوتنی بە پەلەی بارزانییەکان لە باشوورەوە بەهۆی کاروانی تەرگەوەڕ، ئەمەش بە بەهێزکردنی کاروانی ناوبراو. لە جێبەجێ کردنی ئامانجی سەرەوەدا ڕێکخستنی خوارەوە دەکرێت.

٣ – ڕاپەڕاندن

ئەلف. کاروانی دۆڵی قتووری پێکهاتوو لە ٤ کەتیبەی پیادە، سریەیەکی هاوەن وەشێن (کەتیبەی ٣ – فەوجی ١٠ کە ئێستە لە قتوورە - کەتیبەی ١ی فەوجی بەهادر - کەتیبەی ٢ی فەوجی ٢٢ - کەتیبەی ١ی فەوجی ئازەرپاد) ٤ مرۆهەڵگر، کەتیبەیەکی تۆپی ٧٥ی چیایی (کەتیبەی تۆپخانەی فەوجی کۆپال)، سریەیەک سوارە لە فەوجی سوارەی کوردستان، دەزگایەکی بێتەل، بەسەرکردایەتیی عەقیدی پیادە نیساری و جێگرییەتیی عەقید فولادوەند.

ئەرکی پێ سپاردراو: بەڕێکوپێکییەکی گونجاو و گرتنی خاڵە گرینگەکان، ڕێگەی دەربازبوونی بارزانییەکان ببەسترێ و، بەر لە پەلهاوێشتنیان بۆ باکور بگیرێ(٩).

ب. کاروانی مەرگەوەڕی پێکهاتوو لە کەتیبەکانی ٢ و ٣ی فەوجی ٦ی ئازەرپاد، کەتیبەی ٢ی ئەسفەهان، سریەیەکی هاوەن وەشێن لە فەوجی ئازەرپاد، دوو مرۆهەڵگر، سریەیەک تۆپی ٧٥ی و دەزگایەکی بێتەل، بە سەرکردایەتیی عەقید سەردادوەر.

ئەرکی پێ سپاردراو: بەدواکەوتنی بەپەلەی بارزانییەکان و گەیاندنی ئەوان بەناوچەی قتوورچای بەنیازی وەشاندنی زەبری گەورە و گورچکبڕ لێیان. هەروەها سەرکردەی ئەم

(٩) ئەم فەرمانی کارە هەندێک دەستکاریی تێدا کرابوو و لەسەری نووسرابوو: «لە نێوان خوی و قتوور و سنوور، گشت خاڵ و شوێنەکان بەجۆرێ بگیرێن کە ئیتر ڕێگەی دەربازبوونی بارزانییەکان بۆ باکور نەمێنێ».

کاروانە ١٢٥ کەس لە سوارانی شکاک بەسەرپەرشتیی رائیدی سوارە سوڵح جۆ و ١٠٠ کەس لە سوارانی هەرکی و بەگزادە بەسەرپەرشتیی ملازم یەکەمی سوارە «ئەردەڵان» لە پێشەکیی کاروانی ناوبراودا دادەنێ بۆ ئەوەی لە کاتی دەستەویەخە بوونی بارزانییەکاندا سوودیان لێ وەربگیرێ. هەردوو ئەم کاروانە لەژێر سەرپەرشتیی عەمید بێگلەریی یاریدەری سەرکردەی فیرقەی ٤ی ورمێدا دەبێ، پێویستە ناوبراو ئەرکانی خۆی لە ئەفسەرانی ئەرکانی فیرقە و میرە و بێتەل پێک بێنێ و بۆ ئەم مەبەستە پێوەندی بە بەرپرسانی پێوەندیدارەوە بکات و دوو ئۆتۆمۆبێلی مرۆهەڵگر و دەزگایەکی بێتەل لە ژێر دەستی ناوبراودا دەبێت.

ج. فەوجی سوارەی فەوزیە کەتیبەیەکی کەمە و سریەیەک رەشاش کە لە کاروانی مەرگەوەڕدا ئەرکی پێ سپاردراوە، بە سەرکردایەتیی سەرکردەی فەوج لە شاپوور کۆچێ دەبێ و، هێورییی ئەم ناوچەیە دەپارێزێ و لە کاتی پێویستیشدا پشتیوانی لە یەکێک لە کاروانەکان دەکات بەپلەی یەکەم کاروانی بەرگەگری باشوور و بەپلەی دووەم کاروانی قتوورچای و، وەک هێزێکی سپێری جووڵاوە لە ژێر سەرپەرشتیی کاروانگەلی ناوبراودا دەبێ.

د. کاروانی مەرگەوەڕ بەو شێوەیەی پێک هاتووە (سریەکانی نادری و ئاهەن، سریەیەک هاوەن، دوو ئۆتۆمۆبێلی مرۆ هەڵگر، دەزگایەکی بێتەل) و کەتیبەیەکی سوارە و سریەیەک رەشاش لە فەوجی فەوزییە، ئەرکی بەستنی رێبازگەکانی دالامپەر و بزسینایان لە باشووری مەرگەوەڕەوە پێ سپاردراوە.

هـ. کاروانی سیبەچێشمە پێک هاتووە لە کەتیبەی ٢ی فەوجی بەهادر یەک سریەی کەمە (سریەیەک لە زۆرئابادە)، سریەیەک تۆپی ٧٥ی و دوو ئۆتۆمۆبێلی مرۆهەڵگر، دەزگایەکی بێتەل لە ژێر سەرپەرشتیی رائید یاسائیدا.

ئەرک: پێکهێنانی هێڵی دووەم لە پاشکۆی ناوچەی قتوور و رێ برینەوە لە هەر پەلهاوێشتنێکی بارزانییەکان کە لەوانەیە لەلایەن ئەوانەوە بەرەو باکور ئەنجام بدرێ.

و. کاروانی ماکۆ پێک هاتووە لە کەتیبەی ١ فەوجی ١٢، کەتیبەی ٢ فەوجی ٢٧، سریەیەک هاوەن وەشێنی ئەسفەهان، کەتیبەی تۆپی ٧٥یی نەقیب رەئیسیان، دوو ئۆتۆمۆبێل، دەزگایەکی بێتەل، لەژێر سەرکردایەتیی عەقیدی سوارە مزەفەریدا.

ئەرک: بەستنی هەموو رێبازگە گرینگەکانی نێوان بازرگان و پەل دەشت کە هەتا ئێستە

سەرانسۆ کراون، ئەمەش بۆ دروستکردنی هێلێکی رێ لێ گرەوەی یەکجارەکی.
ز. کـاروانی قـەرەزیائەدین پێک هاتووە لە کـەتیـبـەیەکی دوو سـریەییی فـەوجی ١٢ی کرماشان. کەتیبەی ناوبراو سریەیەکی خۆی کە لە (خوی) مۆڵ بووە بانگهێشتن دەکات بۆ قەرەزیائەدین. کۆی هەر سێ کاروانی پێشوو (سییەچێشمە، ماکۆ، قەرەزیائەدین) لەژێر سەرپەرشتیی عەمید زەنگەنەی سەرکردەی لیوای ورمێدا دەبێت. ناوبراو ئەرکانی خۆی لە نێوان ئەفسەرانی ئەرکانی لیوای ناوبراودا هەڵدەبژێرێ. دەزگایەکی بێتەل و دوو زرێدار لە بن دەستی ناوبراودا دەبن.
ح. کەتیبەکانی سوارەگەلی کوردستان کەوا لە ماکۆ و سییەچێشمە و خوی جێگیربوونە لە قەرەزیائەدین کۆ دەبنەوە و وەک سپێری جوولاوە لە ژێر سەرپەرشتیی کاروانگەلی باکوردا دەبن، دەزگایەکی بێتەلیشیان پێ دەدرێ.
٤- سپێری هێز
کـەتیـبـە پیـادەی کەمکردنـەوەی خزمـەت، دوو ئۆتۆمـۆبێلی مـرۆهەڵگر، سریەیەکی تپی ٧٥یی نەقـیب فەرسیـو، کەتیبـەی ١٠٥یی بەرزی ئامێـرەکی. هێزی سـپـێریش لە کـاتی پێویست و لە شوێنی دیاریکراودا سوودی لێ وەردەگیرێ.
٥ – پێـویسـتـە گرتنی ناوچەی قـتوورچای و هەمـوو گواسـتنەوە و جـێگۆڕکـێیـەک هەتا سەعات ١٢ی رۆژ بەکۆتا هاتبێ.
٦- باڵەفڕەیی: پۆلی هەوایی بەپێی فەرمانی سەرانسۆکردن کە رۆژانە دەدرێن و سبەینان و ئێواران خـەریکی سـەرانسـۆکاری دەبن و هەروەها ئـەرکـەکانی فـڕین و بۆمـبـاباران کردن بەگوێرەی بارودۆخ جێبەجێ دەکرێ.
٧- پێوەندی: پێوەندیی کاروانگەل بەبنکەی هێز و ئەرکانی فیرقـەوە لە رێگەی بێتـەلەوە دەبێ، هەروەها ئەو کـــاروانگـەلەی لە تەوەرەی رێگـەی ورمێ - شـــاپوور - خـــوی - قـەرەزیائەدین - مـاکـۆدان وێڕای بێـتـەل سـوود لە تێلێگراف و تەلەفـۆنیش وەردەگـرن. پێـوەندیی نێـوان کـاروانگـەل و یەکـەگـەلی هەر کـاروانێـک پێـویسـتـە بەهۆی هەمـوو ئەو کـەلوپەلە هەواڵدەرییـانەوە بێت کـە لەبەردەسـتـیـاندا هەیە بەتایبـەتیش نەینۆک و چرا و تەتەری نێوان سریەکان.

سەرکردەی هێز و فیرقەی چواری ئازەربایجان، لیوا هومایوونی

سەرۆکی ئەرکانی هێز و فیرقەی ٤ - عەقید روکن فەیووزی

٣
ئەرکانی هێز و فیرقەی ٤، روکنی ٢، ورمێ، ژمارە ٢٧٠٠٠، سەعات ٢٤، مێژوو ٢٦/٣/٩

ڕاگەیاندنی ژمارە ٢

بارزانییەکان کە هەتا رۆژی ٣١ ئاخەلێوە لە ئەنجامی لێدان و پاڵەپەستۆی یەک لە دوای یەکی کاروانگەل و هێز، ئاخی وڵاتی شاهەنشاهییان بە زۆردارەکی بەجێ هێڵا و بەشێکیان لەگەڵ شێخ ئەحمەد و چەند کەسێکی تر لە سەرۆکانی خێڵ خۆیان بەدەستی سوپای عێراقەوە دا بەڵام مەلا مستەفا لەگەڵ هێزێکی دەسبژاری خۆی کە نێزیکەی ٣٠٠ هەتا ٤٠٠ کەسن لە رێگەی (خواکورک - باکرە)وە چوونەوە ناو زەویی عێراق.

لە ماوەی ئەم مانگەی دواییدا گەلێک جار لەگەڵ پۆلیسی عێراقیدا لە شەڕ و پێکدادانددا بووەوە و زیانی پێ گەیشتووە. دواجار هاتەوە ناو زەوی تورکیا و لەوێش کتوپڕ تووشی کاروەرانی ناوەخۆ و سنووروانانی تورکیا بووەوە و لە نێوایاندا شەڕ و پێکدادان رووی داوە و زیانیان پێ گەیشتووە.

رۆژی ٦ جۆزەردان، سەعات ٢، بارزانییەکان لە ریگەی دۆڵی هاروونەوە لە سنووری ئێران دەربازبوون و پاش پەلاماردانی جرمی و بردنی ٣٠ سەر مەڕ، دڵنیا دەبن کە لە تەرگەوەڕ هیچ هێزێک نییە و بە خەیاڵێکی هێن دێنە ئەو ناوچەیەوە، دەمودەست گوندەکانی: ئەمبێ، چەمەن، قەرانی، تووڵەگی، سلینەک، مسینەک داگیر دەکەن.

رۆژی ٧ی مانگ ناوبراو نامەیەکی لە رێگەی نووری بەگەوە رەوانە کردووە و داوای لێ کردووە کە ببێ بەناوبژیوان لە نێوان ئێران و خێڵ. نووری بەگ خۆی هەر ئەو رۆژە هاتە ئەرکان و بابەتەکەی بەو شێوەیە راگەیاند. فەرمان بەناوبراو درا کە نامەیەک بۆ مەلا مستەفا بنووسێ و پێی رابگەینێ کەوا پێویستە لە ماوەی ٢٤ سەعاتدا بێت بۆ ورمێ و بێ ئەملا و ئەولا خۆی بەدەستەوە بدات. رۆژی پێشتریش نامەیەکی بەهەمان شێوە بۆ عەقید سەردادەوەر نووسیوەوە و داوای لێ کردووە کەوا ئامادەیە خۆی بەدەستەوە بدات بەڵام بریار بدرێ کە ئەفسەرێکی پایە بەرز و یەکێک لە سەرۆک خێڵان ببێ بەناوبژیوان لە نێوان ئەو و دەوڵەتدا و کاروباری ئەو رابپەرێنێ. بەڵام بە پێشینەی رابردووی مەلا مستەفا و بەڵگە و دەستهاوێژەکانی کە لەبەردەستدان نیازی مەلا مستەفا بریتییە لە

خافڵاندن و بەرێ کردنی کات و بیانوو هێنانەوە و بەدرەنگ خستن.

رۆژی ٨ی مانگ بارزانییەکان ناوچەی مەرگەوەڕیان چۆڵ کرد و پاش دەربازبوون لە نازلووچای بەرەو سۆمای برادۆست کەوتنە رێ. نیوەڕۆی ٨ (بەیانیەی ٢٦)(١٠) بانەکانی گەلیی شێخان و کەرتش و گوندی سیرۆیان گرت و هەندێکی تریان بەردەوام بەرەو باکور دەڕۆن.

ئەمرۆ بارزانییەکان بانەکانی گەلیی شێخان و کەرتش و گوندی سیرۆیان بەتەواوی گرت و هەندێکیشیان وا بەرەو گوندی سینا دەڕۆن.

ئەمرۆ لەگەڵ هەندێ لە تفەنگداران بەسەرپەرشتیی ئەسعەد، بانەکانی گەلیی جیهان - یان کە بۆ پاراستنی پاشکۆی هێزەکانی ئەوان یەکجار گرینگە، گرتووە. رۆژی پێشتر کوڕی عەمەر شکاک لەگەڵ هەندێ لە تفەنگداران لە «مەلوونە» بووە و بەگەیشتنی بارزانییەکان ئەو شوێنەیان بەجێ هێشتووە و بەرەو سیرۆ رۆیشتوون، لەوێش کەوا دەبینن وا دیسان بارزانییەکان خەریکن دێنە ناو گوند، ئەوان دوای بەجێ هێشتنی گوندەکە بەرەو گونبەت دەچن. لە ماوەی سێ رۆژی دوواییدا، فڕینی باڵەفڕانی سەرانسۆکەر، بەیانی و ئێوارە چەند فڕینێکی یەک لە دوای یەکیان بەجێ هێناوە بەڵام زۆربەیان بەهۆی خراپیی هەواوە ئەنجامێکیان لە سەرانسۆکردنی ئەوان بەدەست نەکەوتووە. وێڕای ئەمە لە هەوای خۆشیشدا لەبەرئەوەی بارزانییەکان بێ رادە لەبارەی سەرانسۆییەوە وریایی و لێهاتوویی تەواویان هەیە بۆیە باڵەفڕەکانی سەرانسۆکەر، زۆربەی زۆریان ناتوانن شوێنی وردی ئەوان دیاری بکەن.

ئەنجام: لەوەی هەتا ئێستە بەدەست هاتووە، نیازی بارزانییەکان رۆیشتنە بەرەو باکوری ماکۆ و بازرگان و، بەو نامە گۆڕینەوانەی کە دەیکەن دەیانەوێ بمانخافڵێنن و کات بەسەر ببەن.

سەرۆکی ئەرکانی فیرقەی ٤ - عەقید روکن فەیووزی

(١٠) بەیانیەی ٢٦ زیادەیە.

٤

راپۆرتێک لەبارەی نووسراوە سوپاییەکان

بە گەیشتنی فەرمانی ئۆپەراسیۆنی ژمارە (١) بە هەژماری ٦٤٤ و هـ ٢٦/٣/٩ سەعات ٢٤ بۆ گشت سەرکردەکان، عەمید بێگلەری خۆی لەلایەن فیرقەوە راسپاردرابوو و ئەرکەکانیشیان لەلایەن فیرقەوە دیار و دەسنیشان کرابوون. جەنەرال عەمید بێگلەری لە سەعات ١٩ی رۆژی ٢٦/٣/١٠ لە ورمێوە بەرەو شاپوور کەوتە رێ و سەعات ١ی رۆژی ٢٦/٣/١١ گەیشتە شاپوور و بەیانیەی ٣/١١ فەرمانگەلی ژێرەوەی دەرچواند:

١- بۆ رائید سوڵح جۆ سەرپەرشتیاری سوارەگەلی خێڵان:

رائید سوڵح جۆ، ئێوە لەگەڵ یەکەی سوارەگەل و تفەنگدارانی کە لە ژێر دەستی خۆتاندایە پێویستە رووبەڕووبوونەوەتان لەگەڵ بارزانییەکاندا بپارێزن و رێگەی ئەوان لە پەلهاویشتن بۆ باکور زۆر بەباشی بگرن. بەهۆی هێزگەلی سوپاشەوە پشتیوانیتان لێ دەکرێ و، بێگومان بۆ بەجێ هێنانی ئەم مەبەستەش لەبەرئەوەی بارزانییەکان پیادەن پێویستە چواردەوریان بگرن و ناچاری شەڕیان بکەن. باشترین شوێن ئەوەیە ئێوە خۆتان بە هێڵی چەهریق- شینا تار- خەرابەجاندار بگەیەنن و دوا ئەرکیشتان ئەوەیە رێگەی دەربازبوونی ئەوان لە هێڵی پێشوو و هەتا رۆژی ١٢ی مانگ نەدەن. لە پێناو بەجێ گەیاندنی ئەم ئەرکەدا هەر گیان لەسەر دەستییەکی بکرێ شایەنی خۆیەتی.

ژمارە ٦، شاپوور، سەعات ٨.٣٠ رۆژی ٢٦/٣/١١ جێگری
فیرقەی ٤ و سەرکردەی کاروانگەلی باشوور عەمید بێگلەری

٢- بۆ عەمەرخان شەریفی - سەرۆک خێڵی شکاک:

کاک عەمەر خان شەریفی بەگوێرەی ئەو زانیارییانەی لەمەڕ دەربازبوونی بارزانییەکان بەرەو باکور هەتانە و، ئەو ئەرکەش بە کاک نەجیب و رائید سوڵح جۆ سپاردراوە، ئەوپەڕی هەوڵی خۆتان بەکاربێنە و زۆر بە باشی رێگە لە تێپەڕینی ئەوان بەنێو خێڵی شکاکدا بگرە. بەپێی ئەو زانیارییەی لەناوچەکەوە پێمان گەیشتووە ژمارەی ئەوان لە ٣٠٠ کەس زیاتر نییە. ورەیان زۆر دابەزیوە و بڕێک بریندارشیان لەگەڵدایە. ئەگەر

ئێـوەی بەڕێز و سـوارەگـەلی خـۆتان دەسـوەکـەرییـەکی تەواو بکەن ئەوا دەتوانن ڕێگەی دەربازبوونی ئەوان بۆ باکور ببڕن و، بەم ئاوایە زەبرێکی کارییان لێ بوەشێنن و خزمەتێکی سوپا بکەن.

شاپوور، سەعات ٨.٣٠ ڕۆژی ٢٦/٣/١١ ژمارە ٥، جێگری فیرقەی ٤ و سەرکردەی کاروانگەلی باشوور عەمید بێگلەری

٣- بۆ سەرکردەی فەوجی ٤ی سوارەی فەوزیە و مۆڵگەی شاپوور:

بەگوێرەی ئەو ڕاپۆرتانەی سەبارەت بە زانیاری لە بارەی بارزانییەکان لە ناوچەی دێلزی و شـەپیران-ەوە ناردووتانە و، هەروەها بەگـوێرەی ئەو دوا زانیـارییـانەی لە سـەرچاوەگـەلی ترەوە گەیشـتوون وا دەردەکەوێ ژمارەی بارزانییەکان لە ٣٠٠ کەس پتر نییە و ورەیان زۆر دابەزیوە و ژمـارەیەکـیش برینداریان پێـیـە و هێـشـتـا لە هێـڵـی چەهریق شـینـاتار-خەرابەجاندار نەپەڕیونەتەوە. لەگەڵ ئەمەشدا، ڕائید سولح جۆ ڕاسپاردراوە کەوا تەبای سوارەگەلی خێڵی شکاک بێن بە لەمپەر لە پێش بڕینەوەیان لە هێڵی ناوبراودا.

هەروەها فـەرمـان بە عـەمـەرخـانیش دراوە کـەوا بە تێکڕای هێـزی خـۆیەوە ڕێگە لە دەربازبوونی ئەوان بە ناوچەی خێـڵی شکاکدا بگرێ. ئێوە ڕاسپاردراون بۆ ئەوەی بەخۆ و بەکـەتیـبـەیەکی پیـادە و کـەتیـبـەیەکی سـوارەوە هێـڵی لەشگەران- کـولان- هەودەر-چارستوون- شوربلاغ هەتا سەعات ١٢ی ئەمڕۆ بگرن و زۆر بە توندی ڕێگە لە پەڕینەوەی بارزانییەکان لەم هێڵەدا ببەستن. هەروەها پێوەندیی خۆتان لەگەڵ ڕائید سولح جۆ بپارێزن و لە دەسپێشخەرییەکانی خێڵی شکاک ئاگەداربن. چۆنیەتیی بارودۆخی گشتیش - کە ئامانجی بنەڕەتی برێتییە لە ڕێگە لێ بڕینەوەی دەربازبوونی بارزانییەکان بەرەو باکور، چاوەدێری بکەن و ڕاپۆرتی ئەنجامی جێبەجێ کردنی فەرمانەکە لە سەعات ١٤ی ئەمڕۆدا بۆ (خوی) بنێرنەوە.

عەمید بێگلەری، ژمارە ٧، شاپوور، سەعات ٨.٣٠ی ڕۆژی ٢٦/٣/١١

تێبینی: بەر لە دەرچوونی فـەرمـانی سـەرەوە، سـەرکـردەی فـەوجی سوارە بەزارەکی لە چۆنیەتیی بارودۆخ ئاگەدار کرایەوە، ئەویش فەرمانی بەرێ کەوتنی کەتیبە و سوارەگەلی دا و، یەکەگەلی ناوبراو لە شاپوورەوە کەوتنە ڕێ و دەمەو ئێـوارەی ڕۆژی ٢٦/٣/١١

راپۆرتی جێبەجێ کردنی فەرمانەکە لەلایەن عەقید پەرتەوی - یەوە درایەوە کەوا رائید (والی)ی سەرکردەی کەتیبەی ٣ی فەوجی ئازەرپاد لەگەڵ کەتیبەیەکی سوارە و فەرمانی پێویست بەرێ خران و لە شوێنەکەدا بنەجێ بوون.

٤- راپۆرتی ئەنجامی کارەکە لەلایەن عەمید بێگلەرییەوە بە تێلیگراف ناردرایەوە بۆ فیرقە لە ورمێ.

تێلیگراف بۆ ورمێ: سەرکردایەتیی فیرقەی ٤ لەگەڵ رێزماندا، لە کۆی ئەو زانیارییانەی هەتا بەیانیی ئەمڕۆ بەدەست گەیشتوون، ئەوە دەردەکەوێ کەوا کۆمەڵەی سەرەکیی بارزانییەکان هەتا شەوی پێشوو لە شەپێران کۆچێ بووبوون و لە دێڵزێ خەریکی کۆکردنەوەی نان و پێخۆربوون، سوارانی خێڵانی رائید سولح جۆ لەگەڵ سەرگەلەدارانی ئەواندا لە ئاقچەگوڵ رووبەرووی یەکترن. بە مەبەستی پێشبڕی لە تێپەڕینی بارزانییەکان بە رووکاری باکور فەرمانگەلی ژێرەوە دران:

١- فەرمان بە رائید سولح جۆ درا کەوا رووبەرووبوونی بەردەوامی خۆی لەگەڵ ئەواندا بپارێزێ و بەر لە پەڕینەوەی ئەوان لە هێڵی چەهریق شیناتار- خەرابەجاندا (نەخشە١/ ٢٥٣٤٤٠) بگرێت.

٢- عەمەرخان شەریفی کەوا لەگەڵ سوارەگەلی خۆیدا پێشبڕی لە دەربازبوونی ئەوان بەناو خێڵی شکاکدا بکات.

٣- فەرمانی بە فەوجی ٤ی سوارەی فەوزیەی مۆڵگەی شاپوور درا کەوا بە کەتیبەیەکی پیادە و کەتیبەیەکی سوارەوە هێڵی لەشگەران- کولان- هودەر- چارستوون- شۆربلاخ هەتا سەعات ١٢ی ئەمڕۆ بگرێ و، ببێ بە پێشبڕ لە دەربازبوونی بارزانییەکان لەم هێڵەوە. هەروەها پێوەندیی بەردەوامی خۆی بە سولح جۆوە بپارێزێ و ئاگەداری دەست پێشخەرییەکانی خێڵی شکاک بێ و پەرەسەندنی گشتیی بارودۆخەکە - کە ئامانجی سەرەکی برێتییە لە رێ لێ برینەوەی بارزانییەکان لە پەلهاوێشتن بۆ باکور، لە بەرچاو بگرێ و، راپۆرتی ئەنجامی جێبەجێکارییەکە سەعات ١٤ی ئەمڕۆ بە(خوی) بگەیەنێتەوە.

نیشانە بەوەی پێشەوە و لەبەرئەوەی کەتیبەی پیادە و کەتیبەی سوارە بەرەو شوێنی پێ سپاردراویان وەرێ کەوتوون و منیش بەرەو (خوی) دەڕۆم تکایە ئەمر بفەرموون کاروانی عەقید سەردادوەر کە هێشتا نەمانتوانیوە پێوەندییان پێوە بکەین، بەرەو باکور بڕوات (ئەم کاروانە پێشتر لە شوون هەڵگرتنی بارزانییەکاندا بوو و لە کاتی ئەرک پێ سپاردندا

لە کاروانگەلی باشوور ئەرکی وەرگرتبوو) و بەهۆی بێتەلەوە پێوەندی بە (خوی)ەوە بکات.

سەعات٨.٣٠ ڕۆژی ٢٦/٣/١١ عەمید بێگلەری، ژمارە ٩

جەنەرال عەمید بێگلەری پاش دەرکردنی فەرمانگەلی پێشوو، لە سەعات ٩دا چوو بۆ خوی. لە خوی زانیاریی پێ گەیشت کەوا کەتیبەی ٣ی فەوجی ٩ی ورمێ بەرەو شاپوور دێت و بە ڕێگەوەیە. بە هۆی تەلەفۆن فەرمانی بە عەقید(پەرتەوی)ی سەرکردەی فەوجی ٤ی سوارە و مۆڵگەی شاپوور دا کەوا لە پێناو پاڵپشتی لە ناوچەی هەودەر- کوکان- چوارستوون- شوربلاغ بەڕێ بکەوێ. پاشان لە سەعات ١٣ی هەر ئەو ڕۆژە (ڕۆژی گەیشتن بە خوی٢٦/٣/١١) تەبای عەقید نیساری (سەرکردەی کاروانی دۆڵی قتوور) بۆ سۆسەکردنی ناوچەی دۆڵی قتوور بە (جیپ) چوو بۆ ڕەهالی(ئیرانلی) لە ١٥ کیلۆمەتری دوور لە خوی کە ڕێگەی ئۆتۆمۆبیلی هەبوو و پاش سۆسەکردن فەرمانی ژێرەوەی دەرکرد:

فەرمان بۆ عەقید نیساریی سەرکردەی کاروانی دۆڵی قتوور:

سەرکردایەتیی کاروانی دۆڵی قتوور(عەقید نیساری) بۆ بەجێ هێنانی فەرمانەکانی (٦٤٤/ه)ی فیرقەی ٤ی ورمێ، کەتیبەکانی ئاهن و کرمانشانی بە هۆی لۆری نارد بۆ ئێرانلی و هەروەکو لە کاتی ئامادەبوونیشمان لەم شوێنەدا فەرمانمان دا کەوا شوێنی دامەزراندنی کەتیبەگەل بە شێوەی خوارەوە دەبێ کە هەتا دەمەو ئێوارەی ڕۆژی ٢٦/٣/١٢ پێویستە لە شوێنەکانی خۆیاندا جێگیر بن:

١- کەتیبەی فەوجی ٣٢ لە بانەکانی ئەستران، رائید زرێپۆش.

٢- کەتیبەی فەوجی ئاهن لە بانەکانی زرێ، مقەدەم نەفیسی.

٣- فەوجی١٠ لە بانەکانی قتوور، رائید نەوابی(ئێستە لە گوندی قتوورە).

٤- کەتیبەی فەوجی بەهادر لە بانەکانی رازی، عەقید فولادوەند (ئێستە لە نێزیک هەمان ناوچەیە).

کەواتە سەرەڕای وەرگرتنی زانیاری لە بارەی شوێن و هێڵی بزاوتی بارزانییەکان بەهۆی ناردنی خەفیەی کۆکردنەوەی زانیارییەوە، پێویستە هێڵی خوی - قتوور- رازی- سنوور

لە ژێر دەستدا بێ و، ڕێگە لە دەربازبوونی بارزانییەکان بەرەو باکور بە باشی بگیرێ. ولاخی بارەبەری کرێگرتە بۆ بارکردنی کەلوپەلی کەتیبەکانی ئاهن و کرماشان بۆ ئێرانلی بنێردرێ.

خوی ژمارە ١٤، ٢٦/٣/١٢ سەعات ٦ی بەیانی، عەمید بێگلەری

ڕاپۆرتی بارودۆخ لە دەمەو ئێوارەی ڕۆژی ٢٦/٣/١١ بە شێوەی خوارەوە پێشکێشی سەرکردایەتیی فیرقە دەکەین:

زەعیم، سەرکردایەتیی فیرقەی ٤ کەتیبەی ئاهن هەر لەگەڵ ئەو لۆرییانەی کە لە تەورێزەوە هاتبوون بۆ ئێرانلی(١٥ کیلۆمەتری دوور لە خوی کە بەرەهال ناسراوە) ڕەوانە کرا.

هێشتا لۆریەکان نەگەڕاونەتەوە بۆ ئەوەی کەتیبەی ڕائید زریپۆشیش بگوازنەوە، بەیانی سەعات ٤ی بەیان بەردان کەتیبەگەلێ کە لە ئێرانلی بۆ شوێنانی ئاماژە پێدراوی خوارەوە ڕەوانە دەکرێن کە شوێنی لێکۆڵینەوە لێ کراو و مەڵبەندی زۆر باشن بۆ تێدا مانەوە:

کەتیبەی ڕائید زریپۆش لە بانەکانی ئەستران(مەبەست کەتیبەی فەوجی ٣٢)ە.

کەتیبەی ڕائید پەرهیزکار لە بانەکانی ڕەزی (مەبەست کەتیبەی ئاهن)ە

کەتیبەی ڕائید نەوابی لە بانەکانی قتوور(مەبەست کەتیبەی فەوجی ١٠)یە.

کەتیبەی عەقید فولادوەند لە بانەکانی ڕازی(مەبەست کەتیبەی فەوجی بەهادر)ە.

لەبەرئەوەی هەتا ئێستا بنەگە و کەلوپەل ئامادە نەکراون بۆ جێ نیشتەبوون لە شوێنی دیاریکراودا بۆیە هەتا دەمەو ئێوارەی ڕۆژی ١٢ دەخایەنێ. بەڵام چاوەدێری کردنی هێڵی خوی- قتوور هەتا گەیشتنی هۆکارگەلی ئاماژە پێدراو لەم ڕاگەیاندنەدا، لەلایەن کاروانی دۆڵی قتوور(عەقید نیساری)یەوە لە دەمەو ئێوارەی ئەمڕۆوە دەست پێ دەکات.

خوی- بەئامادەبوونی خۆی ٢٦/٣/١١ سەعات ١٨.٣٠

لە وەڵامی تلیگراف سەرەوەدا، فەرمانێکی نوێی ئۆپەراسیۆن بەشێوەی خوارەوە دەرچوو و گەیشتە دەست(١١).

(١١) ئەم وەڵامەمان لە نێو دەستهاوێژەکاندا بەدەست نەکەوت.

٥

راپۆرتێک لەبارەی گۆڕانکارییە سوپاییەکان لە وچانی نێوان ٦ هەتا ١٧ی جۆزەردانی ١٣٢٦دا

هەلومەرج و چۆنیەتیی گەڕانەوەی بارزانییەکان بۆ وڵاتی شاهەنشایی
مێژووی٢٦/٣/٦ (لەسەر نەخشەی ٢٥٢٠٠٠ / ١)

سەعات ٧ی ڕۆژی ٢٦/٣/٦ زانیاری گەیشتە ئەرکانی فیرقە لە ورمێ کەوا سەعات ٢ی هەر ئەو ڕۆژە بڕێک لە بارزانییەکان هاتوونەتە جرمی و ٢٠ سەر مەڕیان بردووە. لە سەرکردەی هێزی عێراقیشەوە زانیاری هات کەوا بارزانییەکان هەڵاتوون بۆ تورکیا و، وێ دەچێ بەرەو زەویی ئێران بێن. سەعات ١٣ کوڕانی نووری بەگ گەیشتنی بارزانییەکانیان بە خوشکیی شەش کیلۆمەتری باشووری ورمێ دووپات کرد و، سەعات ١٤زانیاری گەیشت کەوا بارزانییەکان بەرەو رووکاری خوشکی لە پێشوەچووندان. لە تێکڕای ئەو ڕووداوانەوە دەرکەوت بارزانییەکان لە سنووری تورکیا و لە ڕێگەی بەردەسوورچای -ەوە هاتوونەتە ناو ئاخی ئێران و ژمارەیان لە دەوروبەری چوارسەت کەسدایە. دەمودەس نەقیب عەدل زەرابی لەگەڵ ڕەشید بەگدا هاتن بۆ ئەرکان و فەرمانیان وەرگرت کەوا لەگەڵ سەت کەسی تفەنگداردا بۆ مەوانا بچن. ناوبراوان سەعات ٨ی ئەو ڕۆژە لە ورمێوە کەوتنە ڕێ و سەعات ٢٢ لەرنێ و سەعات ٥،٣٠ی بەیانی بستووی گردە پلیچ -یان گرت و هەر لەو دەمانەدا کاروانێکی پێکهاتوو لە دوو کەتیبەی پیادە (کەتیبەی ئەسفەهان و کەتیبەی ٢ی ئازەرپاد)، چوار زرێدار، سریەیەکی تۆپ، دەزگەیەکی بێتەل بەسەرکردایەتیی عەقید سەردادوەر دروست کرا و راسپاردرا کەوا سەعات ٤ی ڕۆژی ٣/٧ بۆ وەڕێ کەوتن ساز بێ.

لە سەعات ١٤ی ڕۆژی ٢٦/٣/٦ فڕینێکی سەرانسۆیی بەسەر بەرزاییەکانی سنوور و دێیەکانی پێشوودا هاتە جێبەجێ کرن بەڵام سەبارەت بەهەبوونی هەور و هێڵەوە ئەنجامی سەرانسۆیەکە پووچ بوو.

کاروانی ناوبراو سەعات ٤ی بەیانیەی ٢٦/٣/٧ بەخۆ و بە ١٨ کامیۆنەوە بەرەو

رووگەی لەرنێ کەوتە رێ و هەتا سەعات ١٧و نیو لە لەرنێ خۆی گرتەوە و بەیانیەی ڕۆژی ٨ سەعات ٥ بەرەو لای مەوانا کەوتە بزووت و لەوێندەر جێی گرت. ئەرکی پێ سپاردراوی ئەم کاروانە ئەوەبوو بەپەلە بگات بە بەزسینا و یەخەگیری بارزانییەکان ببێ و ڕێگەی تێ هەڵکشانی بەرەو باکوریان لێ بگرێ.

سەعات ١٢ی ڕۆژی٢٦/٣/٧ نووری بەگ هاتە پۆستەخانە و نامەیەک کە مەلا مستەفا بۆ ئەوی نووسیبوو و گوتبووی کەوا لە نێوان ئەو و دەوڵەتدا ناوبژی بکات و، هەروەها نامەیەک لە مەلا مستەفاوە هەر بەم ئامانجە گەیشت بە ئەرکانی فیرقە، وەڵامی ناوبراو درایەوە کەوا بەبێ ئەملاو ئەولا بەرەو ورمێ بجوولێ و خۆی بەدەستەوە بدات. بەڵام لەبەرئەوەی نامەکان ئەوەیان تێ خوێنرایەوە کە نیازی ناوبراو دەسخەڵەتدان و سوود لە هەل وەرگرییە بۆیە سەرلەنوێ بۆ کاروانی ناردراو دووپات کرایەوە کەوا لە ڕۆیشتن بەرەو مەوانا و لە پێناو ڕووبەڕووبوونەوەی بارزانییەکاندا پەلە بکات بۆ ئەوەی لە ئەنجامی بەکارهێنانی پاڵەپەستۆوە بتوانن زووتر بە ئەنجامێک بگەن.

دوا فڕینی سەراسۆیی لە ڕۆژی ٢٦/٣/٦ کە لە دەوراوپشتی تەلۆ و ئەنبێ کرابوو باسی ئەوەی دەکرد کەوا کەسانێکی گومان لێکراو لە شوێنە ناو هاتووەکاندا بینراون کە هەر بە بینینی باڵەفڕ خۆیان شاردووەتەوە و نێزیکەی ١٥ کەسیش لەسەر بەرزاییەکدا لە نێو حەشارگەیەکدا بینراون بەڵام مۆڵبوونێکی خراپەکاران نەبینراوە. هەرچەندیشە کە فڕینی باڵەفڕ لە بەرزاییەکی کەمدا بووە بەڵام ئەوان تەقەیان لە باڵەفڕ نەکردووە.

دوا زانیاری لە سەعات ٢١ لە کاروانی ناوبراوە هات گوتبووی کەوا مەلا مستەفا سەعات ٢٠ی ڕۆژی ٧ ئەنبێ بەجێ شتووە و چووە بۆ خانەکی (خانەقا) و هەندێک لە پیاوانی خۆی بۆ نازلووچای رەوانە کردووە، بەم ئاوایە بۆ فیرقە روون بووەوە کە نیازی بارزانییەکان ڕۆیشتنە بەرەو لای باکور و دەست تێکەڵکەرییە لەگەڵ خێڵانی جۆراوجۆری باکور و ڕۆژئاوای ورمێ.

بەیانیەی ڕۆژی ٢٦/٣/٨ کە کاروانی ناردراو بە ناوی کاروانی تەگەوەڕ لە مەوانا کۆبووبووەوە، رایگەیاند کەوا مەلا مستەفا نامەیەکی بۆ کاروان نووسیوە و گوتوویەتی من بۆ خۆ بەدەستەوەدان هاتووم بەڵام یەکێک لە ئەفسەران و یەکێکی تر لەسەرۆک خێڵان بۆ ناوبژی دابنرێ، بەڕاستی ڕوون بووەوە نیازی مەلا مستەفا کات بەسەربردن و خۆ بەدواخستنە و دەیەوێ بەرەو باکور بڕوات بە جۆرێ هەتا سەعات ١٢ی ڕۆژی ٨ هەموو

بارزانییەکان لە نازلووچایەوە بەرەو باکور تێ پەڕین. بەپێی ئەو زانیارییەی لە سەعات ۹،۳۰ی ڕۆژی پێشوو هات بارزانییەکان گەیشتوونەتە سیرۆ و سەرویک، ئەم زانیارییە لەلایەن کاروانی تەگەوەڕەوە گەیشت و لەلایەن رائید سوڵح جۆی سەرپەرشتیاری سوارەگەلی شکاکەوە پشتیوانی کرا و، ناوبرا گوتیشی کەوا بارزانییەکان دەیانەوێ لە سەرویک-ەوە بۆ هوسێن بڕۆن. ئەو زانیارییانەی پێشەوە بە کاروانگەلی مۆڵبوو لە ماکۆ، قەرەزیائەوین، خوی، قتوور، سییەچێشمە، شاپوور و عەقید فولادوەند دران و فەرمانیان پێ درا وریا بن.

ڕۆژی ۹ مانگ، کەتیبەی ۲ی فەوجی بەهادر و دەستەیەک تۆپخانەی ۷۵ سەعات ۸ لە (خوی)ەوە بەرەو دۆڵی قتوور کەوتنە ڕێ و ئەرکیان پێ سپاردرا بۆ ئەوەی لەگەڵ کەتیبەی ۳ی فەوجی ۱۰ی مۆڵبوو لە قتوور، بۆ بەستنی ڕێبازگەکانی دۆڵی قتوور دەسوەکاربن. هەروەها یەکەگەلی پشتەوانیی تریش یەک لە دوای یەکتر دەچنە پاڵیان. کەتیبەی ۲ی فەوجی ۳۲ لە شنۆوە بانگهێشتن کرا و سەعات ۱۲ی ڕۆژی ۲٦/۳/۹ گەیشتە ورمێ و سەعات ۱٦ی هەر ئەو ڕۆژە بەرەو شاپوور کەوتە ڕێ. بارزانییەکان ڕۆژی ۹ی مانگ بانەکانی گەلی شێخان و کەرتش و گوندی سیرۆیان گرت و ژمارەیەکیشیان بەرەو گوندی سینا چوون. هەروەها لەو ڕۆژەدا ژمارەیەک لە تفەنگداران بەسەرپەرشتیی ئەسعەد بانەکانی گەلی جیهانیان- کە بۆ پاراستنی پاشەبەری ئەوان گرینگ بوو- داگیرکرد. لە ماوەی ڕووداوگەلی ئەو سێ ڕۆژەدا فڕینی سەراسۆییی یەک لەدوای یەکتر بەیانی و ئێوارە بەسەر ئەو ناوچەیەدا کران بەڵام سەبارەت بە درێژیی هەواوە چ ئەنجامێک لەو سەراسۆیە بەدی نەهات. لە هەوای خۆشیشدا لەبەرئەوەی بارزانییەکان زۆربەی بەرێوەڕۆیشتنی خۆیان بەشەو جێبەجێ دەکەن و، لەبارەی خۆوەشێریدا وردن و هەتا بلێیی لێوەشاوەن بۆیە باڵەفڕی سەراسۆکەر زۆرجاران ناتوانن شوێنی ئەوان بە چاکی بدۆزنەوە. لە کۆمەڵەی ئەو زانیارییانەی هەتا سەعات ۲۲ی ڕۆژی ۲٦/۳/۹ بەدەست هاتوون ڕوون و دیارە کە نیازی بارزانییەکان ڕۆیشتنە بۆ سنووری باکور و چوونە ناو کێوەکانی ماکۆیە، ئەو نامانەش کە دەیاننێرن بە مەبەستی خافڵاندن و کات بەسەربردنە.

بارزانییەکان ڕۆژی ۹ی مانگ لە سیرۆ و بەردۆک بەڕێ کەوتن و بەردۆکی خواروویان داگیرکرد و بەرەو بەردۆکی سەروو ڕۆیشتن. دوو سەعات لە بانەکانی ڕۆژئاوا و باکوری گوندی ئاقچەگوڵ پێکدادان لە نێوان بارزانییەکان و شکاکەکان بەسەرپەرشتیی رائید

سولّح جۆ کە لە بانەکانی باکوری ئاقچەگول بنەجێ بووبوون، رووی دا. سەراسۆکردنی هەوایی سەعات ۹،۳۰ هەتا ۱۲ی رۆژی ۱۰ی مانگ باسی لە چالاکیی سوارەگەلی خێلان لە بانەکانی باکور و باکوری رۆژئاوای گونبەت دەکرد بەلام شوێنەوارێکی بارزانییەکانی چاو پێ نەکەوتووە.

سەرکردایەتیی هێز لە سەعات ۱۸ی رۆژی ۹ی مانگ پاش لێکۆڵینەوە لە بارودۆخ، بڕیارێکی بە شێوەی خوارەوەی دا و بۆ ئەوەی پاش خستنە بەردەمی پیرۆزی پاشایەتی دەست بەجێبەجێ کردنی بکرێ. ئێستە پلانی بیر لێ کراوە و پەسندکراوی فیرقە کە لە سەعات ٢٤ی رۆژی ۲٦/۳/۹ بەتەواوی یەکەگەلی هێز راگەیەنراوە و جێبەجێ کراوە:

۱- گرتنی رێگەی بارزانییەکان لە دۆڵی خوی- قتوور- سنوور بە هۆی کاروانێکی پێکهاتوو لە چوار کەتیبەی پیادە: کەتیبەگەلی ۳ فەوجی ۱۰، کەتیبەی۲ی بەهادر، کەتیبەی ۲ فەوجی ۳۲، کەتیبەی ۳ی ئاهن، تۆپێکی ۷٥ی چیایی، چوار زرێداری شەڕکەر، بێتەلێک.

۲- بەدواکەوتنی بارزانییەکان بە هۆی کاروانی تەرگەوەڕی پێکهاتوو لە کەتیبەگەلی ئەسفەهان و ۲ی ئازەرپاد، دەستەیەک تۆپخانەی ۷٥ی چیایی، دوو زرێداری شەڕکەر، دەزگایەکی بێتەل لە ژێر فەرمانی عەقید سەردادوەر. ئەم دوو کاروانە لە ژێر فەرمانی عەمید بێلگەریی جێگری فیرقە دادەنرێن، عەقید قزل ئایاغ و کەسانی پێویست بۆ لە ئەستۆ گرتنی ئەرکانی کاروانگەلی ناوبراو دیار و دەسنیشان کران.

فەوجی سوارەی فەوزیە (یەک کەتیبەی سوارەی کەمە)، بەهۆی کەتیبەیەکی تۆپی چیایی بەهێز دەکرێ و لە شاپوور بنەجێ دەبێ و دەزگایەکی بێتەلی پێ دەدرێ. هێزی سپێری جێگۆڕکەر لە شاپوور پێکەوە دەنرێ و ئەو ئەرکەشی پێ دەدرێ کە جگە لە سەراسۆکردنی گشتیی ناوچەی شاپوور و شکاک، هەروەها لە کاتی پێویستدا بۆ ئۆپەراسیۆن کۆک و تەیار دەبێ.

۳- کاروانی ماکۆ پێک هاتووە لە کەتیبەگەلی ۱ فەوجی ۱۲ کرماشان، کەتیبەی ۲ فەوجی ۲۷، دەستەی هاوەنی ئەسفەهان، تۆپی ۷٥ی کرماشان، دەزگایەکی بێتەل، لە بن سەرکردایەتیی عەقید مزەفەریدا ئەرکی پێ دەدرێ بۆ ئەوەی رێبازگەکانی پولدەشت و سنووری بازرگان کە پێشتر سەراسۆی کردووە لە بن چاودێریدا بگرێ.

٤- لە سییەچێشمە، کەتیبەیەک لە فەوجی بەهادر و دەزگایەکی بێتەل، لە

قەرەزیائەدین کەتیبەی ٢ی فەوجی ١٢، فەوجی سوارەی کوردستان (کەتیبەیەکی سوارەی کەمە) وەک سپێری جێگۆڕکەر لە مۆڵ بووندایە. تەواوی کاروانگەلی ٣ و ٤ لە ژێر سەرکردایەتیی عەمید زەنگەنەی سەرکردەی لیوای ورمێدا دەبن و، رائید روکن بەهاروەند تەبای کەسانی پێویست بۆ لە ئەستۆ گرتنی ئەرکانی کاروانگەل دامەزراون.

کەتیبەی رائید زرێپۆش سەعات ١٢ی ڕۆژی ٢٦/٣/١٠ بە کامیۆن چوو بۆ خوی و، ٤ زرێداری شەڕکەر بۆ قتوور ڕەوان کران. تەواوی یەکە و سەرکردەگەلی کاروان فەرمانیان دراوەتێ کەوا پلانی باسکراو لە سەعات ١٢ی ڕۆژی ٢٦/٣/١١دا جێبەجێ بکەن(١٢). عەمید بێگلەری و عەقید نیساری ڕۆژی ٢٦/٣/١٠ بەرەو ئەرکی پێ سپاردراوی خۆیان وەڕێ کەوتن و عەقید زەنگەنە بەیانییەی ١١ی مانگ ورمێی بەجێ هێشت.

فەرمانگەلی تەواوکەری تر لە بارەی جێگیربوون لە هێڵی قتوور برێتی بوو لەوەی کەوا کەتیبەی رائید زرێپۆش خرایە پاڵ سێ کەتیبەکەی پێشوو. بارزانییەکان لە سەعات ٣ی ڕۆژی٢٦/٣/١٢ هەتا سەعات ١٤ی هەر ئەو ڕۆژە لە هەبلوران هەڵوێستان و پاشان لە قوڵی ئاشنگ و بریشخۆرانەوە کەوتنە ڕێگە. لەگەڵ گزنگی ڕۆژی ١٣ گەیشتنە راویان و لەوێندەر چەند کەسێکی سەر بە پیاوانی خێلان کە لەلایەنی کاروانگەلەوە بۆ پەیاکردنی زانیاری ناردرابوون، گرتیانن و برێک وڵاخی بەرزە و پێخۆریان لە نێو ئاواییەکانی پێشوو کۆوە کردووە و لە نێوان حەبەشی ژێری و مەخین-ەوە ڕۆیشتوون و بەرەو کەلیتی ژۆری سەریان هەڵگرتووە. ڕۆژی ٢٦/٣/١٥ بارزانییەکان گەیشتوون بە سەگ مەن ئاوا و لەو ڕۆژەدا لەبەرئەوەی هێزگەلی بڵاوەبووی سەر هێڵی قتوور هەرکاتێ بۆ شوون هەڵگرتنی بارزانییەکان دەکەوتە ڕێ، بەدەستی بەتاڵ دەگەڕایەوە بۆیە کەتیبەی ٢ و ٣ ئازەرپاد و کەتیبەی کەمکردنەوەی خزمەتی فەوجی ٩ کە ڕۆژی ٩ی مانگ بۆ خوی ناردرابوو، بە لۆری بۆ شووت بارکران بۆ ئەوەی لەوێ ڕێ لە بارزانییەکان بگرن و ڕووبەڕوویان بووەستن.

ڕۆژی ١٥ی جۆزەردان، زەعیم سەرکردایەتیی هێز و فیرقە ٤ لە ورمێوە کەوتنە بزاوت و هەر ئەو ڕۆژە بەماکۆ گەیشتن و عەقید روکن غەفاری لە شنۆوە بانگهێشتن کرا، ناوبراو سەعات ١٨ی ڕۆژی ٢٦/٣/١٦ گەیشتە ورمێ و بێ وچان بەرەو ماکۆ ملی ڕێگەی

(١٢) لە پەراوێزدا نووسراوە «بەداخەوە مەلا مستەفا چاوەڕوان نەبوو».

گرت و هەر ئەو ڕۆژەش بە پلەی ئەرکانی ئۆپەراسیۆن لە ماکۆ دامەزرا.

ڕۆژی ١٦ی مانگ کاروانی قەرەزیائەدین بەرەو چیای سگار و، کەتیبەیەکی سوارە و سریەیەکی ڕشێنەک (ڕشاش) لە فەوجی سوارەی کوردستان بەرەو چیای فەرهادخانی کەوتنە ڕێگە و، فەرمان بە کاروانی سییەچێشمە درا کەوا هێزی پێشکۆی خۆی بۆ ڕووبەڕووبوون بەرەوپێش بنێرێ. یەکەگەلی هێڵی قتوور و کەتیبەی ڕائید زریپۆش بە لۆری بەرەو ماکۆ ڕۆیشتن و کەتیبەی ٢٧ی بەهادور و کەتیبەی ٣ی ئاهەن لە ژێر سەرکردایەتیی عەقید فولادوەندا کەرتی بەدواکەوتنیان پێ سپاردرا. کەتیبەگەلی ئەسفەهان، کەتیبەی٢ی کرماشان، کەتیبەی ٢ی فەوجی ٢٧ بۆ شاری باشکەند و کشمیش تەپە، مووسا ئاقبلاغ، خندۆر و قزلداغ ناردران و شوێنگەلی پێشوویان گرت و هێزی پێشەوەی خۆیان بۆ ڕووبەڕووبوون بەرەوپێش هەنارد.

هەر ئەوێ ڕۆژێ، عەمید زەنگەنە دیمانەی سەرکردەی لیوای بایەزیدی لە بازرگان کرد و بابەتی بارزانییەکانی لە ڕووی زانیارییەوە بۆ شرۆڤە کردن. بارزانییەکان کە بە ڕۆژەوە خۆیان لە زینوێکان حەشار دەدا و بە شەو بەسەر گازی چیایەکانەوە ڕێگەیان دەبڕی، بەرەو بلەسووری مەزن و بچووک و سیرپاگوڵ و لەوێشەوە بەرەو یەکمالەی سێ کیلۆمەتری بناری باشووری شێخ مەملو لە دەڤەری سییەچێشمە هاتوونەتە پێش.

عەقید زالتاش تەبای ١٥٠ پارچە چەک و بڕێ گوللە و چەند (عەریف)ێک بۆ چەکدارکردنی خێڵی میلان وەڕێ کەوتوون.

ڕۆژی ١٧ی مانگ بارزانییەکان بەشەو هاتنە شوێنێک لە نێزێکی قەرە دەرە و، لەبەرئەوەی شیمانەی ئەوە لە گۆڕێدابوو کە بەرەو رووکاری کورەلەر بڕۆن و دەبوو بە ناچاری لە هێڵی بازرگان- ماکۆ - خندۆر- قزلداغ بپەڕنەوە، کاروانگەل بەم ئاوایەی خوارەوە لە هێڵی ناوبراو جێگیر بوون: بەپێی ئەو بڕیارەی هەر لە گۆڕەپان وەرگیرا، عەقید نیساری تەبای دوو کەتیبەی پیادە، کەتیبەیەکی تۆپی ٧٥ی، کەتیبەیەک سوارە، سریەیەک ڕشێنەک لە کلیتی ژۆری لە حاڵەتی شوێن کەوتندا بن، عەقید لەشکری تەبای کەتیبەیەک و کەتیبەیەکی سوارە و دوو زرێدار لە زینوێکانی سگاردا، کەتیبەیەک پیادە و سریەیەک تۆپی ٧٥ی، دوو زرێدار لە سییەچێشمە، کەتیبەیەکی پیادە، دوو زرێداری شەڕکەر و سریەیەک تۆپی ٧٥ی لە هێڵی ساری ئۆجاق و کشمیش تەپە، کەتیبەیەک لە بانەکانی سنگەر، کەتیبەیەک و سریەیەک تۆپی ٧٥یی چیایی لە خندۆر، دووکەتیبەی

پیادە و تۆپێکی ٧٥ی و کەتیبەیەک سوارە و سێ زرێداری شەڕکەر لەگەڵ عەقید سەردادوەر لە شووت.

بەم بڕیارەوە، چارەدۆزیی سەرکردایەتی لە سایەی ئەو ڕێکخستنەدا ئەوەبوو ئەگەر پێش دەربازبوون لە هێڵی ناوبراوی سەرەوە، پێکدادان رووی دا، ئەوا تەفروتونایان بکەن و ئەگەر نا لە ناوچەی کورەلەر لە گەمارۆیان بکێشن.

سەبارەت بەدووریی ناوچەی ئۆپەراسیۆن لە ورمێوە، ئەرکانی ئۆپەراسیۆن کە لە مێژووی ١٦ی مانگەوە لە ماکۆ پێک هاتووە، فەرمان و بڕیارەکانی خۆی راستەوخۆ بەیەکەگەلی هێز دەگەینێ و چۆنیەتیی ئۆپەراسیۆنیش راستەوخۆ بە راپۆرت دەداتەوە بە ئەرکانی سوپا.

سەرۆکی ئەرکانی فیرقەی ٤ی ئازەربایجان، عەقید روکن فەیووزی

٦

ئەرکانی ئۆپەراسیۆنی ماکۆ، روکنی ٣، بنکەی ئۆپەراسیۆنی ماکۆ، ژمارەی تۆماری ٣٠٣ی گەڕۆک، سەعات... ٢٧/٣/٢٣

فەرمانی گشتیی ئۆپەراسیۆنی ژمارە ٢ (نەخشە ٢٥٣٠٠٠)

مادە ١: بارودۆخی گشتی

خراپەکارانی بارزانی پاش پێکدادانی ڕۆژی ١٩و شەوی٢٠/٣/٢٦ دوای پێکەوتنی زیانی گیانەکی، توانییان لە ناوچەی نێوان قزلداغ و شووتەوە بەرەو باکور دەرباز بن. پاش تێ پەڕینیان، لەلایەن خەڵکی قەرەتەپەوە بەرەنگارییەک هاتەکایە و خراپەکاران خۆیان لە چوونە ناو گوندی ناوبراو دایە لا و ڕۆیشتن بۆ هاسنی مەزن. لە ڕۆژانی ٢٠-٢١-٢٢دا فڕینی باڵەفڕ لەسەر گوندی هاسن جێبەجێ کرا و خراپەکاران کەوتنە بەر هێرشی بۆمبای گران و سووک و رشێنەک و تەنگەتاو کران. دوا سەراسۆ کە سەعات ١٧ی دوێنێ هاتووەتە کایە دەڵێ خراپەکاران هاسنی مەزنیان چۆڵ کردووە و بەریان کردووەتە بانووەکانی باکوری ڕۆژئاوای ناوچەی تاتان. ئەم دیتنە هەوایییە ئەمڕۆ سەعات ٦،٣٠ بە راپۆرتی زەوینی پشتیوانی کرا.

هەوڵی مەلامستەفا بۆ بەکێش کردنی خێڵانی جەلالی بۆ خۆی، هەتا ئێستە نەگەییوە بە شوێنێک. هەندێ لە سەرۆک خێڵانی جەلالی دوێنێ هاتن بۆ ماکۆ و ملکەچیی خۆیان پێشان دا، تکای ئەوەیان کرد لەگەڵ سوپادا هاوکاری بکەن، فەرمانیان پێ درا دەسبەجێ پەز و ماڵی خۆیان لە ناوچە کێوەڵانییەکان دەربکەن و خۆشیان بۆ خزمەتکاری بێنەوە ماکۆ.

مادە ٢: ئەرکی فیرقە

فیرقە ئەرکی پێ دراوە کەوا بە دابڕینی خراپەکاران لە سنوورەکانی ئاراس و پێشبڕێ لە یەکبوونیان لەگەڵ جەلالییەکاندا، لە ناوچەیەکی کێوەڵان لە گەمارۆیان بکێشێ و بە لێدانی کاریگەر تەفر و تونایان بکات.

مادە ٣: نەخشەی کار

بڕینی هەر جۆرە پێوەندی و یەکگرتنەوەیەکی خراپەکاران لەگەڵ سنوورەکانی ئارسدا بۆ ئەوەی نەهێڵن لە سنوور ئاوا بن. پاڵنانی ئەوان بەرەو ڕۆژئاوا و پاش ئەوەی مۆڵ دەبن، سەرکوتینەوە و لە نێوبردنیان لە ڕێگەی گرتنی ناوچەی ماکۆ و سییەچێشمە و زۆرئاوا لە تەوەری هەلەج- دۆشان تەپەسی، شۆربلاغ- ئاق گول.

مادە ٤: رازاندنەوە

دوو کاروان هەر یەکە لە ٤ کەتیبەی پیادە و هێزی پشتەوانی پێک دێ و بەپێی فەرمانی پێشووی ژمارە ٢ دادەمەزرێن، یەکەمیان لە تەوەرەی هەلەج- دووشان تەپەسی- شۆربلاغ - ئاق گوڵ لە ژێر سەرکردایەتیی عەمید بێگلەری و دووەمیان لە تەوەری قەرەتەپە- هاسەنی مەزن لە ژێر سەرکردایەتیی عەمید زەنگەنەدا دەسوەکار دەبن.

هێزی دەستەبەری ماکۆ لە ٣ کەتیبەی پیادە و دوو زرێداری شەڕکەر لە ژێر سەرکردایەتیی عەقید مزەفەریدا دێ و دە کتیبەی بەهادور لە ژێر سەرکردایەتیی رائید یاسایی، تەبای دوو زرێدار لە سییەچێشمە و زۆرئاوادا دەبێ.

مادە ٥: ئەرکی کاروانگەل

کاروانی ڕۆژهەڵات ئەرکی ئەوەی هەیە بە پێشەوەچوونی گورج گۆڵانەی خۆی لە تەوەرەی هەلەج- دۆشان تەپەسی- شۆربلاغ- ئاق گول، هەرچی پێوەندی و پەلهاوێشتنێکی خراپەکاران بە سنووری ئاراسەوە هەیە ببڕێتەوە و بەرەو رووکاری ڕۆژئاوایان پاڵ بنێ،

بکەوێتە شوێنیان و بە لێدانی یەکجارە لەناویان ببات و بیان پووکێنێتەوە.

کـاروانی ڕۆژهەڵات ئەرکی ئەوەی هەیە لە تەوەرەی قـەرەتەپە- هاسـەنی مـەزنەوە بەرەوپێش مل بنێ و پاش گـرتنی هاسـەنی مـەزن و ژمـارە ٦٨٢٥ بانی ناوبراو بەباشی کۆنترۆڵ بکات و چاوەڕوانی فەرمانی داهاتوو بێت.

هێزی دەسـتـەبەرکـەری مـاکـۆ پێـویسـتـە بە پلە یەک ناوچەی باڵـەفـڕگە و لە پلە دوودا ڕێبـازگەکـانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای دەربەندی مـاکـۆ و بانەکـانی باکـوری شـار دەسـتـەبەر بکات و هەرچی پەلهاوێشتنێکی خراپەکاران بۆ ئەو ناوچەیە هەیە نەیهێڵێ.

مۆڵگەی سێیـەچێشـمـەش لە ناوچەی سێیـەچێشـمـەدا ئەرکی دەسـتـەبەرکردنی هەیە و، دەبێ پاشەبەرە لە پەلاماری گرووپی جیاواز و بچووک بپارێزێ.

مادە ٦: **ئەرکی پۆلی هەوایی**

١- فڕین بە پێی داوخوازی سەرکـردەکانی کاروان جـێبـەجێ دەکرێ، ئەم داوخـوازانەش پێویستە لە ڕێگەی بێتەلەوە بە ڕاپۆرت بدرێ بە ئەرکانی هێز.

٢- سـەراسـۆکـردنی بارودۆخی دوژمن، بەتایبـەتیش چاوەدێری کـردنی پەڕینەوە لە ڕێبازگەکانی دەربازبوون لە سنووری ئاراس.

مادە ٧:

دەسـتـەبەرکردنی هێڵی بەیەکەوە بەستنی مـاکـۆ- خوی، مـاکـۆ - پولدەشت لە ئەسـتـۆی کەتیبەی جەندەرمەی ماکۆ و هێزی جەندەرمەی پشتیوانی کە لە ورمێوە ڕەوانە کراوە - دا، دەبێت.

مادە ٨: **سپێر**

سـپـێری خـۆجـێـیـەتیی هەر کـاروانێک برێتی دەبێ لە کـەتیـبـەیەکی پیـادە کـە لەلایەن سەرکردەکانی کاروانەوە دیاری دەکرێت. کەتیبەیەکیش لە مۆڵگەی ماکۆ وەک سپێری گشتیی هێز لەبەردەستدا دەبێت.

مادە ٩: جێبەجێکاری

بزووتنەوەی کـاروانگەل لە سـەرگـە (مـبـدأ)ی مـاکـۆوە لە سـەعـات ٦ی ڕۆژی ٢٦/٣/٢٦دا دەبێت و دەستەبەرکردنی دوور و نێزیک لە ئەستۆی سەرکردەکان خۆیاندا دەبێت.

ماده ١٠: **پێوەندی**

هەر یەکێ لە کاروانگەل وێڕای کەلوپەلی سوپایی، دوو دەزگای بێتەلی لەبەردەستدا دەبێت و، پێوەندیی هێز بەهۆی بێتەل و تەتەری سوارەوە دەبێت.

مەڵبەندەکانی سەرکردایەتی

مەڵبەندی سەرکردایەتیی هێز لە ماکۆ

سەرکردەی کاروانی ڕۆژهەڵات هەتا بەیانیەی ڕۆژی ٢٦/٣/٢٥ لە ئوزون دیزەدا دەبێت و لە پاشان لە شوێنی گۆڕانی خۆی ئاگەدار دەکرێتەوە. سەرکردەی کاروانی ڕۆژئاوا هەتا بەیانیەی ڕۆژ ٢٦/٣/٢٥ لە قەرەتەپە و پاشانیش لە هاسوونی گەورەدا دەبێت.

سەرۆکی ئەرکانی هێز، عەقید ڕوکن غەفاری
سەرکردەی هێز، لیوا هومایوونی

٧

ئەرکانی هێزی کوردستان، روکن٢، بنکەی سەرکردایەتیی ماکۆ، ژمارە ٤٠٩، سەعات ٩ی بەیانیی ٢٦/٣/٢٤

ڕاگەیاندنی ژمارە ٦

یەکەم: لە دوو ڕۆژی لەمەوبەرەوە زانیاریگەلێ لە چاوگەی جۆراوجۆرەوە بە ئەرکانی هێز دەگات کە هێزێکی دووسەت کەسی لە بارزانییەکان سەرلەنوو لەبەری باشوورەوە بەرەو باکور ملی ڕێگەیان گرتووە و لە نێزیکی ئەلەند و قەرەدەرەدا بوونە و تەنانەت ناوی زێرۆ بەهادوور - یش(١٣) لە سەرەتای ئەوانەوە گوترابوو، لە سای ئەو لێکۆڵینەوەکارییانەی کراون و مۆڵگەی سییەچێشمەش راپۆرتی داوە کەوا ئەم باس و خواسە بە هیچ کلۆجێ ڕاست نییە. زێرو بەهادووری ها لە بەغدا لە گرتیگەهدا و هێزی بارزانییەکانیش هەر ئەو هێزەیە کە لە ڕۆژی ١٩ی مانگدا بەرەو باکور ڕۆیشتوون و ئەم دمگۆیەش لە لایەنی ئەوان

(١٣) زێرۆ بەهادوری لەوڕۆژانە تەبای ئێمە لە گرتووخانەی ئەبوغرێبی بیست کیلۆمەتری دوور لە بەغدا بوو و پاشانیش هەر تەبای ئێمە گوزارایەوە گرتووخانەی سامەڕا. پاش دووساڵ گیراوی، بە هەوڵی فەتاح ئاغای هەرکی- نوێنەری ئەنجومەنی عێراق و بەدەستەبەریی ئەو بەربوو. نووسەر.

خۆیانەوە بۆ چەواشەکردنی بیری هێز و بۆچوونی خەڵک بڵاوەی پێ دەکرێ و بە هیچ بارت هێزێکی لەم ئاوایە لە گۆڕێدا نییە.

دووەم: بارزانییەکان بەهۆی بۆمبابارانی ڕۆژی ٢٠ و ٢١ی مانگ لە هاسوونی مەزن ١٨ کوژراویان داوە کە هەر لەوێ لە ژێر ئاخیان وەشاردوون و ژمارەیەکی زۆریشیان لێ بریندار بوونە. مەلامستەفا زۆر تێکۆشاوە لەپێناو بۆخۆ بەکێش کردنی جەلالییەکان و، دیمانەی لەگەڵ بڕێکیشیاندا کردووە بەڵام هەموویان وەڵامی هیوابڕیان پێ داوەتەوە و لەم ڕووەوە هیوای نییە و، تەبای هەموو هێزگەلی خۆی چووەتە ئاق گولی نێزیکی ئاراس و خێڵی جەلالیش سەرلەبەر چوونەتە زۆزان و، نوای کاروانی ئەوان گەییوەتە کشمیش تەپە و چەکی خۆیان هێناوە کە بەدەستەوەی بدەن، عەمەرئاغا خۆیشی لە پاشکۆوە خەریکی بزواندنی پاشماوەکەیانە و ئەمڕۆ دەگاتە کشمیش تەپە. سەراسۆکەری ئاسمانیش، ئەمڕۆ سەعات ٦ سەرلەبەری خێڵی لە باری کۆچەریدا بینیوە کە بەرەو باشوور هاتوون. فڕینێکی ئاسمانی ئەمڕۆ سەعات ٦ی بەیانی بەسەر ئاق گوڵەوە کراوە، سەرەتا سەراسۆکەر پێی وابووە گوندەکە چۆڵ و ڤاڵایە بەڵام پاشان چەند کەسێکی سوارەی گومان لێکراوی لەو ناوانە کەوتووەتە بەرچاو و بۆمبابارانی کردوون، پیاوخراپان لە هوندوری ماڵەکان دەرکەوتوون و کەوتوونەتە بەر شاڵاوی ڕشێنەک.

ئەوەی ڕوون و ئاشکرایە بەتەواوی، هێزگەلی خراپەکاران لە ئاق گوڵن. فەرمان دراوە فڕینی پێدا پێدا بە بۆمبای گەورەوە بەسەر ئاق گوڵەوە بکرێ.

ئەوەی لە کۆی زانیارییەکانی پێشەوە دەردەکەوێ ئەوەیە کە بارودۆخی خراپەکان هێجگار نالەبارە، هەموو ڕێبازگەیەکی ئالیکاری کردنیان لێ گیراوە و کەس ئامادەی یارمەتیدانیان نییە. شێخ حەسەن و شێخ ڕەسووڵ و عەلی مستۆش تەبای نێزیکەی چل ماڵ لە سنووری تورکیا ئاوابوونە و ئەم قسەیەش لە لایەن بەرپرسیارانی ڕەسمیی تورکیاوە پشتیوانی کراوە.

سەرۆکی ئەرکانی هێز، عەقید روکن فەیوزی
سەرکردەی فیرقەی٤، ئامیر لیوا هومایوونی

راپۆرتی لیژنەی تۆژینەوە

٨

وەزارەتی شەڕ، بەڕێوەبەرایەتیی نووسینگەی ئەرکانی سوپا، ژمارە ٢٠٤٣ /أ، مێژوو ٢٦/٣/٢١

ڕێزدار فەریق شابەختی، بەپێی فەرمانی شایانە پێتان رادەگەینین، هەروەک ئاگەدارن بارزانییەکان لە مێژووی ٣/٦دا هاتنە ناو زەویی ئێران، هەرچەندە لە یەکبینە بە فیرقەی ٤ دەگوترا بەدوایان بکەوێ و لەناویان ببات بەڵام فیرقە لە مێژووی ٣/١٩ ڕووبەڕووی ئەو خراپەکارانە بوو لە کاتێکدا ژمارەی هێزی فیرقە بۆ ڕاونانی ئەمانە دە جاران هێندەی ژمارەی پیاوخراپان بوو هەروەها هەموو جۆرە ئامێری ئۆتۆمبێلی و شتی تر لەبەردەستی فیرقەدا بوون بەڵام بارزانییەکان بە ئاوایەکی گشتی بەپێیان بوون و شێوەی ڕێڕۆیشتنی بەپەلەیان نەبوو و تەنانەت مەزنرێزداری پیرۆزی شاهەنشایی پاش ئاگەداربوونی لە ڕووداوگەل فەرمانی پیرۆزی خۆی فەرموو کەوا پێویستە لە هەلی ٤٨ سەعاتدا ئەم کارە بە کۆتا بهێنرێ. ئەمە بەهیچ ئاوایەک نەهاتەدی هەتا ئەوەی لە مێژووی ١٩ی مانگدا لە دەوروبەری شووت لەگەڵ شەڕخوازاندا ڕووبەڕوو بوونەوە و لە ئەنجامی ئەو کردەوەیەدا کە فیرقە راپۆرتی داوە ٣ کەس کوژراون و ٣٥ی تریش بریندار بوونە و بارزانییەکانیش توانیویانە سەرەڕای ئەو پێشهاتەش هەر بەرەو باکور هەڵکێشن. لەبەرئەوەی ئەم بابەتە لە هەموو بارێکەوە شایەنی بایەخە بۆیە بەپێی فەرمانی شایانە بڕیارە شاندەیەک لە ژێر سەرکردایەتیی بەڕێزتان و ئەندامەتیی: لیوا خەسرەوانی، عەمید گورزەن، عەمید وەسووق لە شوێنەکەدا پێکەوە بنرێ و بە وردی لە سەرهەتاپێی ڕووداوگەل بکۆڵێتەوە:

(١) بۆچی فیرقە دەمودەس دەسوەکار نەبووە؟

(٢) بۆچی کاروانگەل وێڕای ئەو ئامێرانەی لەبەردەستیاندا بووە لە دەسوکەریدا سەرکەوتوو نەبوونە؟

(٣) کەمتەرخەمی لەم کردەوەیەدا بەهۆی کێیە؟

(٤) سۆنگەی کردەوەی دواجارە چی بووە و کەمتەرخەمی سەبارەت بەکێیە؟ بە ئاوایەکی گشتی پێویستە لێی بکۆڵرێتەوە و بە ڕاستی دیار بکرێ کەمتەرخەمی لەم

کردەوەیە لەلایەنی کێوە بووە، لەبەرئەوەی ئەم سەرپێچیهاتە رووماتی و پلەی سوپای لەبەر چاوی دراوسێیان و تەنانەت لەبەرچاوی خێڵانی خۆڵاتیش هێناوەتە خوار و دەستەپارچەییی یەکەگەلی سوپای هەر بە بەجارێ خستووەتە ڕوو. ئەنجامەکە بە زووترین کات بدەنەوە دەست، بۆ ئەوەی بخرێتە بەرچاوی شایانە.

سەرۆکی ئەرکانی سوپا، لیوا رەزم ئارا

٩

وەزارەتی شەڕ، نوسینگەی ئەرکانی سوپا، ژمارە ٢,٤٢ /أ

مێژوو ٢٦/٣/٢١

لیوا خەسرۆوانی، بەپێی فەرمانی هاوپێچ کە بۆ لێکۆڵینەوە لە ناوچەی ٢ دەرچووە، پێویستە دەسبەجێ بەرەو تەورێز بەڕێ بکەون و لەو شاندەیەی بەسەرۆکایەتیی فەریق شابەختی پێک دێت، بەشداری بکەن.

سەرۆکی ئەرکانی سوپا- لیوا رەزم ئارا

١٠

وەزارەتی شەڕ، بەڕێوەبەرایەتیی سەرکردایەتیی سوپا، ژمارە ٩٣٣، سەعات ١٥/٢٠، مێژوو ١٣٢٦/٣/٢٦

بەڕێز عەمید وەسووق

لەگەڵ ڕێزماندا، وەبەرچاوتانی دەخەم کەوا لە مێژووی ٢٦/٣/١٦ فەرمانێکم بە ژمارە ٤٩- ٢٦/٣/١٦ لە ڕێگەی سەرکردایەتیی کاروانگەلی باکورەوە بەم ناوەڕۆکە پێ گەیشت کەوا "ئێوە ئەرکتان پێ سپاردراوە بەرەو (ئەواجیق) بکەونە ڕێگە و بەچەکدارکردنی پیاوانی جێ متمانە بەنیازی وەرگرتنی زانیاری لەبارەی شوێنی بارزانییەکان خەریک بن و لە پێناو لەناوبردنی ئەواندا کار بکەن". بۆیە ڕۆژی /٣/٢٦

١٧ له ماكۆوه بەرەو ئەواجیق ملی ڕێگەم گرت و ڕۆژی دواتر بەسییەچێشمە گەیشتم و نێزیکەی سەت و حەفتا پیاوی سوارەی چەکدارم سازدا و سەعات ٢ی پاش نیوەشەو بەرەو رووکاری بەدواکەوتنی بارزانییەکان کەوتمە ڕێ. سەعات ٨ی بەیانیەی ڕۆژی ٢٦/ ٣/١٧ له ئاغ داش رووبەرووبوونەوە رووی دا و بەپەلە بەنامەی ژماره ٨٢٩- ٢٦/٣/ ١٩ ئەمەم خسته بەرچاوی ڕێزدار سەرکردایەتیی فیرقەوە. هەروەها زانیاریم لە کاروانی عەقید لەشکری و عەقید سەرداوەر نەبوو و پاشان زانیاریم بەدەست کەوت کەوا کاروانی عەقید لەشکری بانەکانی چیای سۆماری گرتووه بەڵام بچووکترین یارمەتیی بۆ کاروانی من نەبووه و شەویش هەتا بەیانی بەبێ ئامانج یەکتریان گوللەباران کردووه. لەلای تریشەوه عەقید سەردادوەر لەباتی ئەوەی بانه بەرزەکانی دەرەیلێ بگرێ کە برێتی بوو له سێ کەپک و، ڕێبازگەی ڕۆیشتنی بارزانییەکان لە داوێنی کەپکەکانەوە بوو کە بەسەر جادەیاندا دەڕوانی، تەنیا دووکەپکیان گرتبوو و کەپکە سەرەکییەکەیان کە لەوانی تر بەرزتربوو نەگرتبوو، بۆیە دوژمن پەلاماری دان و زیانێکی کاریی پێ گەیاندن و پاشان بەسەرکەوتووییش بۆی دەرچوون. دواجار کاتێ لە سییەچیشمەوە بەرێ کەوتم، بەنامەی ژماره ٨٢٦- ٢٦/٣/١٨ دوو پارچه رشێنەکی گرانم له مۆڵگەی سییەچێشمە (رائیدی یاسایی) داوا کرد. ناوبراو بە نامەی ژماره ١٨٦٩- ١٨/٣/٢٦ وەڵامی دایەوه کەوا پێویسته لە ڕێگەی هێزەوه داوا بکەن. بێگومان ئێوەش پشتیوانی لەوە دەفەرموون بەم جۆرە هاوکاری و پاڵپشتییەی ئەفسەران هەیانە دوژمن لەو شوێنەی کە لە راستیدا وەک ئەڵقەیەک لە گەمارۆ ترابوو پێی کرا بۆی دەرچێ و، لەبەرئەوەی منیش کاتم نەبوو بۆم نەلوا لە ڕێگەی فیرقەوه داوای رشێنەک بکەم، ئەم بابەتەم بۆ ئاگەهداریی بیری پیرۆزی بەرێزتان خسته بەرچاو.

سەرکردەی سوپای باژێری ماکۆ، عەقید زیائەدین زاڵتاش

(ئەم تێبینییە لە پشتەوەی لاپەڕەی راپۆرتی عەقید زاڵتاش نووسراوەتەوە):

شەو لەقەرەبۆلاغ مامەوه بەیانی سەعات ٢ی پاش نیوەشەو بەرەو یومووری داش و ئاقداش کەوتمە ڕێ و بەرەو لای شووت شۆڕبوومەوه و پاشان بۆ وەرگرتنی فەرمان چووم بۆ ماکۆ، لە نێوان ڕێگەدا چاوم بەسەرکردایەتیی فیرقه کەوت و منی بۆ شووت گێڕایەوه و فەرمانی دابوو چەکی خێڵان کۆ بکەمەوه.

عەقید زاڵتاش

١١

ئاخاوتنی ئەفسەرانی بەرپرس لە کردەوەگەلی بارزانی

ئاخاوتنی لیوا هومایوونی

سەبارەت بە هۆی سەرنەکەوتن لە رێ لێ برینەوەی دەربازبوونی بارزانییەکان بۆ باکور لە مێژووی هاتنیان بۆ زەویی ئێران لە ٢٦/٣/٦ هەتا ئەو دەمەی بارزانییەکان لە گەلی قتوور تێپەڕین و بەرەو باکور هەڵکشان:

پاش ئەوەی بارزانییەکان لە جاری یەکەمدا بە هۆی پاڵەپەستۆی هێزگەلی سوپا لە زەویی ئێران چوونە دەر، لەلایەن ئەرکانی سوپاوە بڕیار درا یەکەگەلی کاروباری ئۆپەراسیۆن لە ماکۆوە هەتا...(١٤) بە نیازی چەک لێ کردنەوەی خێڵانی کورد لەو ناوچانە بگیرسێنەوە و هەتا ١٥ی جۆزەردان کاری چەک لێ کردنەوە بەکۆتا بێت. بۆ ئەم مەبەستەش گواستنەوە و جێگۆڕکەی یەکەگەل دەستی پێ کرد و خەریکی چەک لێ کردنەوە بوون. لە ماوەی ئەم کارەدا فەرمان هات کەوا بۆ پێشوازیی ڕێز لێگرانە پێویستە یەکەگەل بچن بۆ ئەو شارانەی کە کەژاوەی پاتشایی پیایاندا تێپەڕ دەبێ، راپۆرت درایە ئەرکانی سوپا مۆڵەت بفەرموێ ئەو یەکانەی دەستیان بە چەک لێ کردنەوە کردووە درێژە بە کاری خۆیان بدەن و تکا لە پێشوەریی شا بکرێت سەردانی خۆی بخاتە نیوەی دووەمی جۆزەردان بەڵام پەسند نەکرا بۆیە بە گوێرەی فەرمانگەلی دراو، یەکەگەل بەرەو شارانی ورمێ، شاپوور، خوی و ماکۆ ڕەوانە کران.

لە ماوەی ئەم گواستنەوە و جێگۆزییەدا لە ڕۆژی ٢٦/٣/٦ بەهۆی نووری بەگی خاوەنی (ئەنبێ)وە زانیاری هات کەوا ژمارەیێ مەڕ لە گوندی (جرمی) کە لە نێزیکی سنوور هەڵکەوتووە رفێنراون و وەک دەریش کەوتووە ئەم کارە بەهۆی پیاوانی بارزانییەوە رووی داوە، پاش پێوەندی لەگەڵ سەرکردەی هێزی عێراقی ئاشکرا بوو مەلا مستەفا لە ڕێگەی تورکیاوە بەرەو سنوور هاتووە و پێی ناوەتە ناو زەویی ئێران. بێ وچان ٢٠٠ پارچە چەک بەسەر خێڵاندا بلاوکرایەوە کە سەتیان بەسەرپەرشتیی نەقیب زەرابی و سەتەکەی تریان بەسەرپەرشتیی رائید سولح جۆ دامەزران و فەرمان درا ئەمانە بە شێوەی

(١٤) لەدەستهاوێژە بنەڕەتییەکەدا بەتاڵە.

خوارەوە دەسوەکارین:

ئەلیف: نەقیب زەرابی بەرەو لای مەوانا ملی رێ دەگرێ و ئەرکی ئەوە دەبێ رووبەرووی بارزانییەکان ببێ و لەگەڵیاندا بکەوێتە شەڕ هەتا هێزی سوپا دەگاتە جێ.

بێ: رائید سولّح جۆ بەرەو گونبەت لەگەڵ کوڕی عەمەرخاندا بچێتە سیرۆ بۆ ئەوەی رێ لە بارزانییەکان ببڕنەوە.

هەر ئەو ڕۆژە کاروانێکی پێکهاتوو لە ٢ کەتیبەی پیادە و ٤ تانک و سریەیەک هاوەن و سریەیەک تۆپی٧٥ی لە بن سەرکردایەتیی عەقید سەردادوەردا ئەرکی پێ درا بەرەو مەوانا بڕوات و ڕێ لە دەربازبوونی بارزانییەکان بگرێت، لەبەرئەوەی دوای گەیشتنی عەقید سەردادوەر بۆ لەرنێ بارزانییەکان لە (ئەنبێ) دەرکەوتبوون و لە ڕۆژئاوای مەواناوە تێ پەڕیبوون، فەرمانم دا (ڕۆژی نۆیەمی جۆزەردان) بەدوایان کەون و لەبەرئەوەی بە گوێرەی ئەو زانیارییانەی هاتبوون بۆم روون بوو بەدواکەوتنی ئەمانە بۆ سەردادوەر شیاو نییە، کاروانی ناوبراوم بانگهێشتن کرد و ئەرکی ناوچەی باکوری (ماکۆ- شووت)م پێ دا. هەروەها بڕیارم دا لە هێڵی قتوورەوە ڕێ لە تێپەڕینی بارزانییەکان بگرم بۆیە کاروانێکی پێکهاتووم لە ٤ کەتیبەی پیادە، ٤ تانک و کەتیبەیەکی سوارە و کەتیبەیەکی هاوەن و تۆپێکی ٧٥ی بەسەرکردایەتیی عەقیدی پیادە نیساری نارد کە لە ژێر سەرکردایەتیی عەمید بێگلەریدا رازانەوەی پێویست بگرێتە خۆ، بەڵام لەبەرکو وچانی نێوان کەتیبەگەل فرە بوو و پیاوانی بارزانی دەسوژێر بوون بۆیە گرتنی گەلیی قتوور لە توان وەدەربوو و بەدواکەوتنیشیان بە هۆی پیاوگەلێک کە ژێهاتوویی بارزانییەکانیان نەبوو شتێک بوو کاری کردن نەبوو، لەبەرئەمە و لەم سۆنگەیەوە بڕیارم دا لە ناوچەی ماکۆ-شووت- مەرگن-ەوە ڕێگەی دەربازبوونیان لێ ببڕمەوە بۆیە فەرمانی پێویستم بە عەمید زەنگەنە دا و بە گوێرەی فەرمانی ئۆپەراسیۆن، بڕیاری گرتنی هێڵی پێشەوەم دا. لەو ناوچەیەشدا بەهۆی بەرهەڵدایی ناوچەکە و کەمیی ئەژمار و نەبوونی ئامێری پێویست بۆ گواستنەوە و نالێهاتوویی پیاوەکان سەرکەوتن نەهاتەدی و بارزانییەکان پاش پێکدادان لە باشووری شووت و ڕووبەڕووبوون لەگەڵ گرووپەکانی جەندرمەدا، بەشەو دەرباز بووبوون.

ئاخاوتنی عەمید بێگلەری

لە بارەی نەتوانینی رێ لێ برینەوە لە بارزانییەکان

لە دەربازبوون لە گەلیی قتوور

هۆی نەتوانینی رێ لێ برینەوەی بارزانییەکان لە (دەربازبوون) لە گەلیی قتوور ئەوەبوو کە درێژیی گەلییەکە نێزیکەی ١٢ فرسەخە[١٥] و، هەروەها کەمیی هێز (٤ کەتیبە)، لەوانەیە وا خەیاڵ بکرێ بۆچی ئەو تێپەڕگە ناچارییانەی بارزانییەکانم بەم هێزە نەگرتووە، ئەمە لەبەرئەوەی تێپەڕگەکان ژمارەیان زۆرە، بۆ ئەوەی هەتا بۆمان بلوێ ئەو نیازە بێنینە دی لەگەڵ جێبڕوایانی ناوچەییدا راوێژمان کرد و لە ئەنجامدا چوار خاڵی «ئەستەران- زەرێ- قتوور- رازێ»[١٦]مان بۆ هێوراندنی ٤ کەتیبە دیاری کرد و بێ لەمە شتێکی تر نەدەکرا.

ئاخاوتنی عەقید نیساری

لەبارەی نەتوانینی رێ لێ برینەوەی بارزانییەکان

لە دەربازبوون لە گەلیی قتوور

هۆیەکە ئەوەبوو یەکەم هەرچەندە خۆم داوام کرد گەلیی قتوور بە ٤ کەتیبە دابخەم بەڵام کاتێ گەیشتمە شوێنەکە سەیرم کرد ئەم کارە لەکردن نایەت، لەبەرئەوەی ئەم ناوچەیە فرەوانتر بوو لەوەی من بیرم لێ کردبووەوە و، لەگەڵ ئەو نەخشەیەی لێم کۆڵیبووەوە تێکی نەدەکردەوە، ئەمەشم بە راپۆرت گەیاندە سەرکردایەتیی هێز، وێڕای ئەمەش بە هۆی درەنگ گەیشتن بەو شوێنە نەمتوانی هێورینی کەتیبەگەل لە ئەستەران و زەرێ ببینم و سەراسۆبییەکی تر لەبارەی شوێن و دابەزینی دوو کەتیبەکەی تر بکەم و چوار سەعات پاش گەیشتنم بەقتوور بارزانییەکان لە نێوان مەخین و حەبەشەوە تێ پەڕیبوون.

(١٥) یەک فرسەخ لە شەش کیلۆمەتر کەمترە (وەرگێڕ).

(١٦) لەوانەیە هەندێ لەم ناوانە بەڕاستی نەنووسراین، لە دەستهاوێژەکاندا واهاتوون و کتێبەکەش وای نووسیونەتەوە، هەندێک جاریش بەشێوەی جیاجیا نووسراون (وەرگێڕ).

ئاخاوتنی عەقیدی پیادە فولادوەند

ڕۆژی نۆیەمی جۆزەردان لە(خوی)یەوە فەرمانم پێ گەیی بەخۆ و کەتیبەکانی فەوجەکەم بەرەو قتوور بکەومە ڕێ و، ڕێ لە دەربازبوونی بارزانییەکان بگرم، بۆیێ لەسەعات ١٠ بەڕێ کەوتم و لە سەعات ٢٠ گەیشتم بە قتوور، بەڵام پێشتر دوو کەتیبەی پیادە و سریەیەک رشێنەکم لە زەرێ دامەزراند. سریەیەکم لە کەتیبەی خۆم تەبای سریەیەک هاوەن لە کەتیبەی رائید نەوابی و سریەیەکی رشێنەکیشم لە کەتیبەی خۆم لە قتوور بەجێ هێڵا بەڵام سەرنجم دا درێژیی گەلی قتوور ٧٥ کیلۆمەترە و گەلیی قووڵی باکور- باشووری زۆر و زەوەندی هەن تەنانەت فیرقەگەلیش دەتوانن لەوێ دەربازبن بەڵام لەبەرئەوەی ئەرک پێ سپاردراوبووم وەک چۆن پێشتر بۆچوونی خۆم روون کردەوە، پارێزم گرت.

ئەوکاتە رائید نەوابی لە سنوور دیمانەی لەگەڵ تورکەکاندا کرد و تورکەکان گوتیان کەوا هێزگەلێکیان ئامادە کردووە و لە کاتی پێویستدا ئامادەی یارمەتیدانن، راپۆرتی هەموو ئەو بابەتانەی سەرەوەم لەو ڕۆژەدا (١١ی جۆزەردان) بەسەرکردایەتیی فیرقە راگەیاندەوە. هەروەها بۆ پەیاکردنی زانیاری، هەندێ خەڵکی ناوچەییم نارده ئەو ناوانە. ئەو کاتە وێڕای وەبیرهێنەوە (مذكرة)یەک کە لە عەقید نیساریی سەرکردەی کاروانەوە- لە بارەی رازانەوەی هێزگەل- گەیشتبوو، فەرمانی ئۆپەراسیۆنیش گەیشت. لەبەرئەوەی کەتیبەی فەوجی ئاهەنیش بەسەرکردایەتیی رائید پەرهێزکار و سەرپەرشتیی عەقید نەفیسی گەیشتبووە جێ بۆیە برێ لە یەکەکانم لە بن سەرکردایەتیی خۆمدا بەپێی فەرمانی پێدراویان لە ئۆپەراسیۆنەوە، رازاندنەوەیان گۆڕی و دامەزراندن.

ئاخاوتنی مقەددەم نەفیسی

سەرکردەی کەتیبەی ئاهەن و سەرپەرشتیاری کەتیبەگەلی رائید پەرهێزکار و رائید زرێپۆش سەبارەت بە سوود وەرنەگرتنیان لە زانیارییەک کە لە یەکێ لە دانیشتووانی (راویان)ەوە لە بارەی بەرێ کەوتنی بارزانییەکان لە گوندی راویان - ەوە بە ناوبراوی دابوو

مقەددەم نەفیسی سەبارەت بە سوود وەرنەگرتنی لەو زانیارییەی بەهۆی ئەو کەسەوە پێی درابوو گوتی سەعات ٢ی بەیانیەی ڕۆژی سێزدەی جۆزەردان لە ڕێگەی یەکێ لە پیاوانی

ناسوپایی زانیمانەوە کەوا سەعات ١١ی شەو بارزانییەکان لە ڕاویان بەڕێ کەوتوون. لەبەرئەوەی متمانەم بە زانیاریی ئەو پیاوە نەبوو بۆیە ڕاگیر(توقیف)م کرد. پاشان ناردم بۆ لای سەرکردەی کەتیبەی خۆم هەتا دوو کەسی لەگەڵدا بنێرن بۆ ڕاویان و لە ڕاستیی قسەکانی بتۆژنەوە، لەبەرئەوەی شەو بوو نەمدەویست پێش دڵنیابوون کارێ بکەم.

ئاخاوتنی عەمید زەنگەنە

لەبارەی بێدەسەڵاتی لە بانەکانی سوکار-یومووورداش- قزڵداش-شووت

لەبەرئەوەی وا بیر دەکرایەوە کە بارزانییەکان بۆ دەربازبوونی خۆیان بەرەو باکور دوو ڕووکار هەڵدەوژێرن، واتە یان لە ڕۆژئاوا یاخۆ لە ڕۆژهەڵاتی ماکۆوە تێ دەپەڕن بۆیە چوار کەتیبە لە شاری ئۆجاق هەتا قزڵداش داهیۆران و ڕەچاوی ئەوەش کرا کەتیبەیەک لەدەرەوەی دەربەندی ماکۆ وەک سپێر هەڵوەستە بکات و ٢ کەتیبەش لە شووت لە بن دەستی عەقید سەردادوەردا بمێنێ (کەتیبەگەلی فەوجی ئازەرپاد) بەڵام لەبەرئەوەی فەوجی رائید زرێپۆش نەگەیشتەجێ، بڕیار درا کەتیبەیەک لە فەوجی ئازەرپاد لە ناوەوەی دەربەندی ماکۆ لەسەر تێپەڕگە گرینگەکان بهێورێ (تێپەڕگەی ڕۆژئاوای گەلیی خندوور).

سەبارەت بەمەبوو نەمانتوانی ٢ کەتیبە لە بن دەستی عەقید سەردادوەردا دابنێین، هۆی نەگەیشتنی کەتیبەی رائید زرێپۆشیش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کەوا لە خوی چاوەڕوانی گەیشتنی ئامێری گواستنەوە بوو. بەهەر ئاوایەک بێ، عەقید سەردادوەر دەمەو ئێوارەی ڕۆژی ١٨ی جۆزەردان تەبای یەکەگەلی ژێر سەرکردایەتیی خۆی داهیۆری و ڕۆژی ١٩ بەرەو لای (یەلی دەرە) کەوتە ڕێ. بۆ زێدە زانیاری ئەوەش ڕوون دەکاتەوە کەوا بە گوێرەی زانیاریی وەرگیراو لەڕۆژی ١٧ی مانگ سۆراغی بارزانییەکان بەچاکی کرا و سەرکردایەتیش لە ڕووگەی دەربازبوونی بارزانییەکان ئاگەدار کرایەوە بەڵام ڕۆژی ١٨ی جۆزەردان ٣ جار قۆڵی بزووتنەوە گۆڕا و نەدەکرا بەڕاستی بزانرێ لە کێهە قۆڵ بزووتنەوەمان دەبێ.

ئاخاوتنی عەقیدی پیادە لەشکری

لەبارەی ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ بارزانییەکاندا لە ڕۆژی ١٩ی جۆزەردان

ڕۆژی ١٦ی جۆزەردان فەرمانم پێ درا کەوا تەبای یەکەگەلی خۆم و ٥٠ سەر لە تفەنگدارانی خۆلاتی بەرەو بانەکانی سکار بکەومە ڕێ بۆیە ڕۆژی ١٧ی مانگ کەوتینە ڕێ، لەبەرئەوەی زانیاری هاتبوو کەوا بارزانییەکان گەیشتوونەتە نێزیک زۆرئاوا، سەراسۆی بانەکانی سکارم کرد. ڕۆژی ١٩ی مانگ بارزانییەکان بەبەر بانەکانی عەرەفات- سکارەوە بەرەو چەمەنلی ئاقداش- یوموورداش ڕۆیشتبوون، دەمەو بەیانیی بەیانیەی ڕۆژی ١٩ی مانگ ژمارەیەکی زۆریان پەلاماری بنکەی (سوسووز)یان دابوو کە ١٠ سەر سوارەی خۆلاتی دەیانپاراست. پاش دەست پێکردنەوەی ئاگرهاوێژی، سوارگەلی خۆوەلات بەرەوژێر بەتەقڵەکوت هەڵدێن و بارزانییەکان ئەو شوێنە دەگرن منیش دەسبەجێ بنکەکانی خۆمم ڕێک دایەوە و لێ وردبوومەوە کەوا ڕێگەی هاتنە خوارەوەیان لێ بگرم و، بەهۆی سوارەگەلی خۆییەوە زانیاریم بۆ سەردادوەر نارد کەوا شوێنی جێگیربوونی بارزانییەکان ها لەکوێ، دڵنیابووم ئەم سوارەگەلە لەبەرئەوەی بەرپرسیارەتییەکیان نییە نایانەوێ زانیارییەکە بگەیێن، لە زانیارییەکەشدا ئەوەم تۆمارکردبوو کە بانەکانی شووت بگرێت، ئەم زانیارییەم بۆ هێزیش نارد.

سەعات ١٠ی بەیانی لە باڵی ڕاستەوە بە هۆی سوارێلی خۆوەلاتیی خۆمانەوە دەست بە ئاگرهاوێژی کرا و دەرکەوت هەندێ لە سواران لە ژێر سەرکردایەتیی عەقید زەڵتاش - دان. کاتێ نێزیک بوونە، بارزانییەکان کە خۆیان وەشاردبوو دەسرێژیان کرد و سوارەگەلی خۆلاتیش پاشەکشێیان کرد. پاشان بەهۆی سوارێلی خۆمانەی بن دەستی خۆمەوە هەوڵم دا سوسووز داگیربکەم بەڵام بۆم نەچووە سەر. فەرمانم دا دان بەخۆدا بگیرێ هەتا شەو دادێ و سوود لە تاریکی وەربگیرێ و کارەکە دووبارە بکەمەوە. فیرقەشم بە ڕاپۆرت لەوە ئاگەدارکردەوە و داوام کرد بەهۆی باڵەفڕ بانانی پێشوو بۆمباباران بکەن لەبەرئەوەی هێزی یاریدەرم نییە و هێزەکەی خۆیشم کەمە(٢ سریەی پیادە هەر سریەی دوو وپەل و چوار ڕشێنەکی گەورە و کەتیبەیەکی سوارە و نێزیکەی ٥٠ سەر تفەنگداری عەجەم) ئێوارە ئاگرهاوێژی بڕا و کێوی سوسووزمان گرت بەڵام لە لای ڕاستەوە هەر لە بەرشەوێوە دەسرێژ دای گرت (لە بەرامبەر پیادەگەلدا وردە وردە و لە بەرامبەر سوارەگەلدا بەزۆر و زەوەندی) و ئاگرهاوێژی هەتا سەعات ٣ی پاش نیوەشەوێ درێژەی دایێ و پاشان بڕا. بەیانیەی

ڕۆژی ٢٠ بەگوێرەی فەرمانی هێزی زەوی، هێزی خۆمان کۆوەکرد و بەرەو لای شووت ڕۆیشتین و لەم پێکدادانەدا چ زیانەکی گیانیمان نەبوو ئەوە نەبێ دوو کەس لە سوارەی خۆولاتی بریندارببوون.

ئاخاوتنی عەقید سەردادوەر

لەبارەی ئۆپەراسیۆنی خۆی لە ڕۆژی ١٩ی جۆزەردان ١٣٢٦ لە شووت

سەعات یەکی ڕۆژی ١٩ی مانگ کاروانێک بەسەرکردایەتیی خۆم کە پێک هاتبوو لە ٢ سریەی پیادە، سریەیەک رشێنەکی گەورە، کەتیبەیەکی سوارە، ٤ تانکی شەڕ و سریەیەک تۆپی ٧٥ی و، سریەیەک هاوەنهاوێژ لە شووت گیرسانەوە. سەت پارچە چەکیشمان پێ درا بۆ ئەوەی سوارەگەلی خۆولاتی چەکدار بکەم بەلام جگە لەوە ٥٠ کەسی تریش چەکدار کران و درانە پاڵ کاروانی عەقید لەشکری، تەنیا ٩٠ سەریان لە بن دەستی من داندران، هەروەها ١٨٠ سەر جەندرمەشیان بە ئێمە دا بۆ ئەوەی لە ماکۆوە هەتا تازەکەند دابەش بکرێن و هەرواش کرا.

سەعات ٦ی بەیانیەی ڕۆژی ١٩ی مانگ تفەنگدارێک زانیاریی هێنا کە بارزانییەکان هاتوونەتە داش فیش بۆیە بڕیارم دا بەخۆ و هەموو ئەوانەی لەگەڵمدان بۆ ڕووبەڕووبوونەوەیان بچم و تێپەرگەی ناو گەلی بگرم، سەعات ٨،٣٠ی ڕۆژی ١٩ کاروان کەوتە بزاوت بەلام نەمزانی کاروانی عەقید لەشکری تووشی شەڕ بووە. پێویستە ئەوەش بڵێم پێشتر لە سەعات ٦ی بەیانی زانیاری هات کەوا ٩ سەر تفەنگداری خۆمان لە «یەلی دەرە» تووشی پێکدادان هاتوون و کەسێک کوژارە و هەر بەو هۆیەش بوو کە ئەرک بە کەتیبەی سوارە درا زارگەلیی «یەلی دەرە» ببەستێ و بگرێ (لەسەرەوە ئاماژەی پێ درا). سەعات ٣٠،١٠-١١ کەتیبەی سوارە بێ ڕووبەڕووبوونی دوژمن ئامانجی خۆیان گرت و پیادەش بە سەرگەی هەڵمەتی خۆیان گەیشتن، تۆپ و هاوەنیش دامەزران.

سەعات نیوی پاش نیوەڕۆ، هێرش تەبای ٤ تانک و پاڵپشتیی هاوەن و تۆپ دەستی پێ کرد، ئامانجی یەکەم کەپکە چیایەکی سوور بوو کە پیادە بەبێ زیان پێی گەیشتن و مرۆهەڵگرەکان بەباشی گەیشتن، لە قۆناخی دووەمدا، تانکەکان لە نیوەی ڕێگەدا بەهۆی زەویی بەردەلانەوە لە بزاوت کەوتن بەلام پیادە نەوێستان، درێژەیان بە بزووتنەوە دا و گەیشتن بە ئامانجی دووەمیان، من لە روانگەی سەراسۆکردنی سوارە دابەزیم و چووم بۆ روانگەی تۆپخانە، لەناکاو سەیرم کرد لەسەر بەرزاییەکەدا ئاواییەکی کاول هەیە و

بارزانییەکان خۆیان تێدا وەشێردبوو، لەگەڵ هێزەکانی ئێمە تێکەڵاو بوون و دەنگی گرمەژنی ئاگرهاوێژی و نارنجۆک بەرزبووەوە، ئەو دەمە فەرمانم بە سریەی نۆبەم دا (سەعات ٢،٣٠ی پاشنیوەڕۆ) خۆیان بە پاشدا بکێشنەوە و بانەکانی دواوە بگرن. بارزانییەکانیش بەرەوپێش هاتن و ئامانجی یەکەمی کەتیبەیان گرت و ئاگرهاوێژی هەتا سەعات ٢٠،٣٠ بەگەرمی درێژەی کێشا، ئاگری هاوەن و بۆمبابارانی باڵەفڕیش زیانی هەست پێ کراوی پێ گەیاندن.

ئاخاوتنی رائید زرێپۆش
لە بارەی کێشەی قزڵداغ

کەتیبەکەی من لە سەعات ١٨ی ڕۆژی ١٦ی مانگ لە ئەستەران کەوتە بزووت و سەعات ٦ی بەیانیی ڕۆژی ١٧ی مانگ خۆم گەیاندە خوی، چاوەڕوانی ئۆتۆمبیل بووم کە بەرەو ماکۆ بکەوینە ڕێگە و هەر بۆ ئەم مەبەستەش هەتا ڕۆژی ١٩ی مانگ لە خوی بووین، ڕۆژی ١٩ی مانگ سەعات ١٥ هەندێ ئۆتۆمۆبێل ئامادەبوون و دەسبەجێ فەرمان درا بەڕێ کەوین. عەقید شەفیقی سەرۆکی بارهەڵگری گوتی بەم ٦ ئۆتۆمۆبێلەی لەبەردەستدان ئەوەتان پێ دەکرێ بەڕێ بکەون، ئەوەی دەمێنێتەوە من بەڕێی دەخەم. بۆیە ناندین و، سریەی رشێنەک و، پێبژێوی و ئەرکانی کەتیبەمان بە هۆی ئەو (٦) ئۆتۆمبێلەوە هەتا بەرشەوی ڕۆژی ١٩ گەیاندە ماکۆ و چووم بۆ سەربازگە، ڕێزدار سەرکردەی هێز بانگهێشتنی منی کرد و فەرمانی دا ئەم کەتیبەیە بۆ پاڵپشتی لە بنکەکانی جەندرمەی قزڵداغ- قزل ئولووم و شووت بکەونە ڕێگە، بۆیە ٤٠ سەربازی کەتیبە کە ئامادەبوون لە ئۆتۆمۆبێلێکم سوارکردن و عەقید غەفاریی سەرکردەی ئەرکانی ئۆپەراسیۆنی هێزیش بەرەو لای سەرکردایەتی سواری ئۆتۆمۆبێلێک بوو، سەعات ٢١.٣٠ی ڕۆژی ١٩ی مانگ لە سەربازگەوە کەوتینە ڕێ و بڕیار بوو ئەم ٤٠ سەربازە لە بنکەی قزڵداغ دابنێین و پاشان پێکەوە لەگەڵ عەقید غەفاریدا تەبای تانکەکان بچین بۆ شووت و چاوەڕوانی گەیشتنی پاشماوەی هێزەکانی کەتیبە بین بۆ ئەوەی بیانکەین بە هێزی سپێر بۆ پاڵپشتی لە عەقید سەردادوەر. کاتێ گەیشتینە کاولگەیەک لە نێزیکی پردی قزڵداغ (سەعات ٢٢.٣٠) بینیم ٢ وشتر کوژراون و لەسەر چەقی جادە فڕێ دراون بۆیە تانکە شەڕییەکان وێستان و ئێمەش هەر وێستاین، بڕێک هەڵوێستاین بینیمان هیچ

هەواڵێک نییە و تانک بەرێ کەوتەوە. لەکاتی بەرێ کەوتندا تەقە لە ئۆتۆمۆبیل و تانک کرا. بۆیە فەرمانم بە ئۆتۆمۆبیل دا خێرا باژوا لە ناکاو بینیم شۆفێرەکە وەرگەڕایە سەرم. خۆم هاوێتە خوار دەستم بریندار بوو، ها لەو کاتەدا نارنجۆکێکیان هەڵدایە ناو ئۆتۆمۆبێلەکە و پێکداداان دەستی پێ کرد. سەربازەکان دەمودەس خۆیان هاوێشتە خوار و منیش چەند نارنجۆکێکم لێ وەرگرتن و هەڵم دانە ناو کاولگەکەوە، پاش تفەنگهاوێژییەکی کورت کە لە نێوان هەردوولاوە کرا، دەنگێک لە کاولگەکەوە نەها دەر. چوومە ناو کاولگەکە کەسی لێ نەبوو، تاوێکیش لە ناو ئەو تاریکییەدا گەڕاین هەموویان ڕۆیشتبوون، گەڕاینەوە لای ئۆتۆمۆبێلەکە، ناڵەناڵی بریندااران بەرزبووەوە. لەوکاتە، تانکە شەڕییەکە کە بۆ پێشەوە چووبوو گەڕایەوە و پرسیاری کرد چی ڕووی دا؟ سەرپێهاتەکەمان گێڕایەوە. لەو پێکدادانەدا، خۆم و عەریفێک و شۆفێری ئۆتۆمۆبێلەکە و ١٤ سەرباز برینداربووبوون و (٥) سەر کەسیش کوژاربوون.

ئیمزا: لیوا خەسرۆ وانی، عەمید وەسووق، عەمید گورزەن

١٢

ڕاپۆرتی دەستەی تۆژینەوە لە ئاخاوتنی بریندارانی ڕووداوی شووت

لە ئەنجامی ئەو تۆژینەوانەی لەکاتی سەر لێدانی بریندااران لە نەخۆشخانەی ورمێ لە عەریفێکی بریندار و سەربازانی بریندار بەجێمان گەیاندن، ئەم خاڵانەی خوارەوە بۆ کۆمیسیۆن روون و دووپات بووەوە:

١- لە بنەڕەتەوە ناردنی لۆری بەشەو لەگەڵ عەقید غەفاری و رائید زرێپۆشدا کارێکی بێ سوود و دوور لە وشیاری بووە.

٢- عەقید غەفاری بەخۆ و بەتانکێکەوە لەگەڵ لۆرییەک بەرێ کەوتبوون کە لۆرییەکە چل سەرباز و رائید زرێپۆشی هەڵگرتبوو، بۆ ئەمە دەبوو تانکی عەقید غەفاری بە نیازی پارێزگاری و دەستەبەری، لە دواوە نەک لە پێشەوەی لۆرییەکەوە بڕوات هەتا ئەگەر ڕووبەڕووبوونەوەیەک بەشەو رووی دا بتوانێ پارێزگاری و پاڵپشتی بکات.

٣- لەسەر پردی قزڵداغ، لە تەنیشت کاولگەیەک کە خراپەکاران لەوێوە لۆرییەکەیان

گرتبووە بەر دەسرێژ و بە نارنجۆک پەلاماریان دابوو، لۆرییەکە لەسەر چەقی ئەوجادەیەدا تووشی کەلەشی سێ وشتری کوژراو دەبێ، ئەو وشترانە پێشتر پێبژێویان هەڵگرتبوو و تەبای سەربازێک و عەریفێک بەر لە یەک سەعات لەو شوێنەوە ڕەت بووبوون و کەوتبوونە بەر گوللەباران، سێ وشترەکە تۆپیبوون و جادەکەیان گرتبوو.

لە هەلومەرجێکی ئاوهادا، وەک نەریت پێویست بوو تانکەکە لەبەر کەلەشی وشترە گوللە پێ کەوتووەکاندا بووەستێ و سەراسۆیی بکات، هەر نەبێ دەربازبوونی لۆرییەکە لەسەر پردەکە دەستەبەر بکات بەتایبەتیش بە قسەی یەکێک لە سەربازە بریندارەکان، لەوکاتەدا لێخوڕی تانکەکە هەر ئەم پێشنیازە بۆ عەقید غەفاری دەکات بەڵام عەقید غەفاری فەرمان دەدات لە جادە لا بدا و لۆرییەکە کە برستی ڕۆیشتنی لەزەویی لەمپەرداردا نەبووە ناچار وێستاوە و بۆ خۆی کەوتووەتە بەر پەلامار. بەگوێرەی ئاخاوتنی سەربازانی بریندار، نەقرمەژنی گوللە و، نەهات و هاواریان ناگاتە گوێی سەرنشینانی تانک، تانکەکە بۆ خۆی دەڕوات و پاش تەواوبوونی پێکداداان کە تیایدا ٥ سەرباز کوژران و ١٦ سەرباز و عەریفێک و رائید زرێپۆش بریندار بوون، ئیتر تانکەکە دەگەڕێتەوە سەریان.

لەبەر ئەمە، سەبارەت بە نەبوونی وشت و وریایی پێویست بۆ پارێزگاری لە لۆرییەکە (ڕۆیشتن لە پێشەوە - ڕانەوەستان لە کاتی تووشبوونیان بە کۆسپە) عەقید غەفاری بەتەواوی بەرپرسە و تەتانەت ئەوەش تێ دەخوێنرێتەوە کە ئەو کاتەی لۆری دەکەوێتە بەر پەلامار، ئەفسەری ناوبراو بەدەستی مەبەست بۆ خۆ دەربازکردن لە مەترسی درێژە بە ڕۆیشتنی خۆی دەدات.

لە کۆتاییدا، کۆمیسیۆن هەستی بەو خاڵە کرد کە رائید زرێپۆش هەرچەندە هەر لەسەرەتاوە بریندار دەبێ بەڵام بەوپەڕی بوێری بە هەڵدانی نارنجۆک و ئاگرهاوێژی بە پارابلووم دەستی کردووەتەوە و ئەرکی سەربازیی خۆی بە چاکترین شێوە بەجێ گەیاندووە کە ئەفسەری ئاوەها شایەنی هەموو جۆرە پەسنێکە.

سەرۆکی کۆمیسیۆن: لیوا خەسرۆ وانی- ئیمزا:

عەمید گورزەن- ئیمزا:

عەمید وەسووق- ئیمزا:

١٣

راپۆرت و هەڵسەنگاندنی تێکڕاییی لیژنەی تۆژینەوە
لە قۆناخە جۆراوجۆرەکانی کردەوەکانی بارزانی

قۆناخ١: لەبارەی کارەکانی فیرقەی ٤ دژی دەربازبوونی بارزانییەکان بەرەو باکور.

١- یەکەمین زانیاری لە بارەی هاتنی بارزانییەکان بۆ ناو سنووری ئێران لە مێژووی ٨ی بەیانیەی ڕۆژی ٦ی جۆزەرداندا گەیشتووەتە فیرقە.

٢- یەکەمین کاری فیرقە ئەرک پێدانی نەقیب عەدل زەرابی بووە کە تەبای سەت سەر مرۆڤی تفەنگدار بچێتە مەوانا هەروەها ئەرک بە رائید سوڵح جۆش دراوە تەبای ژمارەیەک تفەنگداری خۆڵاتی بکەوێتە شەڕی بارزانییەکان.

٣- فیرقە لە مێژووی ٢٦/٣/٢٧ کاروانێکی پێکهاتووی لە دوو کەتیبەی پیادە، سریەیەک هاوەن، دەزگایەکی بێتەل و چوار تانکی شەڕی لە ژێر سەرکردایەتیی عەقید سەردادوەردا بەرەو لای مەوانا ناردووە. ئەرکی عەقید سەردادوەر بزووتنەوەی بە پەلە بەرەو مەوانا و ڕووبەڕووبوون و تەفر و تووناکردنی بارزانییەکان بووە. یەکێک لە کەتیبەکانی بارهەڵگر لە سەعات ١٣ی ڕۆژی ٧ و کەتیبەیەکی تر لە سەعات ١٧ی هەر ئەو ڕۆژە دەگەنە (لەرنێ)ی نیوە ڕێگەی نێوان ورمێ و مەوانا.

بەرەچاوکردنی ئەوەی ماوەی نێوان ورمێ و مەوانا تەنیا ٢٨ کیلۆمەترە عەقید سەردادوەر شەو لە لەرنێ بەسەر دەبات و بەیانیەی ڕۆژی پاشتر بەرەو مەوانا مل دەنێ بەڵام مەلا مستەفا تەبای تفەنگدارانی خۆی بەگوێرەی راپۆرتی ٢٦٨٣٠ - ٢٦/٣/٨ فیرقە پاش ئاگەداربوون لە گەیشتنی کاروان بە لەرنێ لە ڕۆژی حەوتەمدا شوێنی خۆی بەجێ هێشتووە و بەرەو باکور هەڵکشاوە.

بۆچوونی لیژنە «کۆمیسۆن»:

١- یەکەمین کاری هێز برێتی بووە لە چەکدارکردنی سوارەگەلی خۆڵاتی لە دژی بارزانییەکاندا کە ئەم کارە لە هەمبەر بارزانییەکاندا ئەنجامێکی کاریی نەبووە، دەبوو لەجێی ئەم کارە یان تەبای ئەو کارە، پاش زانینی هاتنی بارزانییەکان بۆ ناو ئاخی ئێران بێ وچان یەکەگەلی سوپا کە لە ورمێ لە بن دەستی فیرقەدا بوون بێ چواندنی کات واتە هەر لە ڕۆژی شەشەمدا بەرەو لای مەوانا رابدرایەن، بەم پێیە لە ناردنی بە پەلەی

یەکەگەلی سوپادا سستی نواندراوە.

٢- کاروانی عەقید سەردادوەر ڕۆژی ٧ و شەوی ٨ بەبێ ئەنجام لە لەرنێ وێستاوە و کاتی بەنرخی لەدەست چواندووە. ناوبراو بیانووی ئەوەیە کە لە لەرنێ چاوەڕوانی گەیشتنی ئامێری گواستنەوە بووە بەڵام ئەم بیانووە شایەنی پەسندی نییە و خۆی بەرپرسیارە.

بە ئاوایەکی گشتی لەم قۆناخەدا فیرقە لە ناردنی زۆر بەپەلەی کاروانی سوپادا سستیی نواندووە، هەروەهاش عەقید سەردادوەر لە بەجێ هێنانی ئەرکی پێ سپاردراویدا بێ دەسەڵاتیی کردووە.

کۆمیسیۆن بەم پێیە بڕوای وایە ئەگەر فیرقە هەر بە پەلە یەکەگەلی خۆی هەر لە ڕۆژی شەشەمدا بۆ ڕووبەڕووبوونی بارزانییەکان دەنارد و کاروان لە لەرنێ نەدەوەستا و شەڕ لەگەڵ شەڕخوازاندا ڕووی دەدا ئەوا هەر لەو ڕۆژانەی بەراییدا کێشەکە بەکۆتا دەهات.

چۆنیەتیی کاری سوارەگەلی خێڵان:

١- نەقیب زەرابی تەبای سەد سەر لە سوارەی خێڵان لە بن دەستی عەقید سەردادوەردا بووە کە لە لەرنێ فەرمان بە نەقیبی ناوبراو دەدات مەوانا و بانەکانی ئەوێ بە زووترین کات بگرێ و ئەگەر هاتوو بارزانییەکان بیری دەربازبوونیان لەو بوارەدا هەبێ ئەوا هەتا کاروان دەگاتە ئەوێ، بەرگری بکات. بەڵام بارزانییەکان لە پێش مەواناوە دەرباز دەبن و چ جۆرە چالاکییەکی کاری نایەتە کرن.

٢- رائید سوڵح جۆ تەبای سەد سەر مرۆڤ لە سوارەگەلی خێڵان لە شوێنی پەڕینەوەی بارزانییەکان لە ساردیک(١٧) لە گونبەت بووە و پاش ئاگەدار بوونی لە بوونی ئەوان، لە بڕێتی ئەوەی ڕاستەوخۆ هێرش بۆ بارزانییەکان ببات، شان بەشانی ڕووباری لوساتی بەتەریبیی هێڵی ڕۆیشتنی ئەوان بەرەو باکور هەڵدەکشێ و سەعات ٩ی ڕۆژی ٩ی مانگ لە نێوان بەردۆک و ئاغچەگوڵ لەگەڵیاندا تێک دەگیرێ و بە قسەی خۆی پێکدادان دەکات. سەر لە نوێ ڕووبەڕووبوون دەپسێت.

بۆچوونی کۆمیسیۆن:

بە شێوەیەکی گشتی لە تەواوی ماوەی کاری ئەم دواییە لە هەمبەر بارزانییەکاندا

(١٧) مەبەستی لە(سەردیک)ە.

سەرنج دەدرێ کەوا گچکەترین سوود لە تفەنگداران وەرنەگیراوە.

لەلایەکی ترەوە کۆمیسیۆن پێی وایە کە نەقیب زەرابی و رائید سولح جۆ هەوڵیان نەداوە ڕووبەڕووی بارزانییەکان ببنەوە و ئەو ڕووداوەی پێکدادانیش کە دراوەتە پاڵ رائید سولح جۆ بە بۆچوونی کۆمیسیۆن جێی گومانە و دیار نییە، بەڵام ئەگەر ڕووبەڕووبوون لە نێوان تفەنگدارانی خۆڵاتی و بارزانییەکان ڕووی دابێ بەو پێیەی هێزی رائید سولح جۆ سوارە و بارزانییەکانیش پیادە بوون ئەم ڕووبەڕووبوونە چۆن ئاوها بە هێسانی پچڕاوە و بارزانییەکان شیاون ملی ڕێی باکور بگرنە بەر هەروەها بەو پێیەی لەم پێکدادانەدا چ زیانێ بە سوارەگەلی رائید سولح جۆ نەگەییوە.

ئیتر بەم ئاوایە، کۆمیسیۆن لەبارەی کردەوەگەلی سەروو رائید سولح جۆ و نەقیب زەرابی بە بەرپرسیار دەزانێ.

قۆناغ ٢: پێکهێنانی هێڵی بەستنی قتوورچای

پاش ئەوەی چەلەنگییەکانی هێز بۆ ڕێ لێ بڕینەوەی بزاوتی بارزانییەکان بەرەو لای باکور تووشاری سەرنەکەوتن هات، سەرکردەی هێز بڕیاری دانانی هێڵی بەستنی گەلیی قتوورچای دەدا و لە فەرمانی ئۆپەراسیۆنی ژمارە ١ (سەعات ٢٤ی ڕۆژی ٩)دا ئاوەها گوتراوە:

ئەلف: بەستنی ڕێگەی دەربازبوونی بارزانییەکان بەرەو باکور لە گەلیی خوی –قتوور– سنوورەوە بە یاریدەی چوار کەتیبە.

ب: بەدواکەوتنی بەپەلەی بارزانییەکان لە باشوور بە یاریدەی کاروانی تەرگەوەڕ (عەقید سەردادوەر) کە ئەرکی ئەوەی هەیە بارزانییەکان بەرەو شوێنگەی قتوور پاڵ بدات (ئەم کاروانە بەیانیەی ڕۆژی ١٠ سەبارەت بە نەبوونی وزەی وەدواکەوتن، بۆ ورمێ و شاپوور بانگهێشتن دەکرێتەوە و ئەم بەشەی فەرمانی ئۆپەراسیۆن بەو شێوەیەی چاوەڕوان کرابوو، ئیتر بەکردەوە جێبەجێ ناکرێت).

چۆنیەتیی جێبەجێ کردنی ئەم بڕیارە، بەشێوەی خوارەوە لە لایەن سەرکردایەتیی هێزەوە چاوەڕوان کرابوو:

– کاروانی گەلیی قتوور پێک هاتبوو لە چوار کەتیبەی پیادە، سریەیەک هاوەن، چوار تانکی شەڕی، تۆپێکی ٧٥ی، سریەیەک سوارە، دەزگەیەکی بێتەل، سەرکردایەتیی هێڵی

قـتوور بە عـەقـیـدی پیادە نیـسـاری و یاریدەربی عـەقـیـد فـولادەوەند دەسـپـێـردرێ. سەرپەرشتیی تەواوی کردەوەگەل دەخرێتە ستۆی عەمید بێلگەریی جێگری فیرقەوە.

بۆ بەجێ گەیاندنی فەرمانی سەرەوە، عەمید بێلگەری فەرمان دەدات بە سەرکردایەتیی گەلیی قتوور(عەقید نیساری) کەوا هەتا دەمەو ئێوارەی ٢٦/٣/١٢ کەتیبەگەلی ئەرک پێدراو بۆ بەستنی قتوور لە شوێنگەکانی خوارەوە بنەجێ بێن:

کەتیبەیەک لە ئەستەران (رائید زرێپۆش) کەتیبەیەک لە زەرێ (رائید پرهێزکار)	مقدەم نەفیسی
کەتیبەیەک لە قتوور(رائید نەوابی) کەتیبەیەک لە رازی (عەقید فولادوەند)	عەقید فولادوەند

نیوەشەوی ١٣-١٤ وێڕای ئەوەی هەر چوار کەتیبە لە شوێنگەی دیاریکراویان بنەجێ بووبوون بەڵام بارزانییەکان بەبێ پێکدادان لە تێپەڕگەی نێوان مەخیل و حەبەشەوە بەرەو باکوری گەلیی قتوور دەرباز دەبن و بەم ئاوایە گچکەترین ئەنجام لە هێڵی بەستنی قتوور بەدی نایەت و سەرهەتاپێی چەلەنگیی فیرقە لەم قۆناخەی ئۆپەراسیۆندا بێ مایە دەبێ.

بۆچوونی کۆمیسیۆن:

١- چوار کەتیبەی دامەزراو لە شوێنگەی قـتوور لە راسـتـیدا بەهیچ بارتێک هێـڵی بەسـتـنیـان پێک نەهێنابوو، بگرە هەر یەک لە گـوندێ وەک لە مـۆڵگەیەک بۆ خـۆی هێـوریبـوو، هیچ جۆرە کەسانێکی سوپایی بە پاناییدا بۆ پێوەندی دامەزراندن، یانەخۆ بەرەوپێش بۆ سەراسۆیی و هەڵهێنجانی زانیاری لە بارەی شوێنی بارزانییەکان و ئەوەی ئاخـۆ بەرەو کـیـهـە لا دەڕۆن، نەناردرابوون. بەڵگەی پێ ناوێ ئەم شـێـوازە کـارە و بەرچاوکردنی ئەوەی درێژیی گەلییەکە (نێزیکەی ٧٠ کیلۆمەترە) بەو شێوەیەی کەتیبە ئەرک پێدراوەکان دامەزرابوون نەدەکرا گەلیی ناوبراو ببێ بە لەمپەرێک لە پێش تێپەڕینی بارزانییەکاندا.

٢- لەم ئۆپەراسیۆنەدا، سەرکردایەتی بەواتەی راستی هیچ هەبوونەکی دەرەکیی نەبووە، عـەمـیـد بێگلەری کارێکی لە سـەرکـردایەتی و بەڕێوەبەریەتیی کـردەوەی هاوبەشی ئەم هێزانەدا بەجێ نەگەیاندووە و عەقید نیساری ئەو کاتە گەیشتووەتە شوێنگەی قتوورچای چەند سەعاتێک پێشتر بارزانییەکان ئاوابووبوون.

٣- كەسانی كۆكەرەوەی زانیاری كە ببنە مایەی سوود وەرگرتنی ئۆپەراسیۆن بەشێوەیەكی لەبار بەكار نەبراون و كاتێكیش یەكێكی گوندەكی سەعات ٢ی ڕۆژی ١٤ی مانگ لە راویان دێتە نک عەقید نەفیسی و پێی دەڵێ بارزانییەكان سەعات ١٨ لە راویانەوە نیازی بەرێ كەوتنیان هەیە، ئەفسەری ناوهاتوو سوود لەم زانیارییە وەرناگرێ بگرە بەپێچەوانەوە گومان لە كابرای زانیاریدەر دەكات و راگیری دەكات.

بەپێی شرۆڤەكردنی ژۆر، لە ئۆپەراسیۆنی گەلیی قتووردا: عەمید بێلگەری، عەقید نیساری، مقدەم نەفیسی بە بەرپرس دادەنرێن. لەكاتی كۆڵینەوەی فایلی ئۆپەراسیۆنی دوایی‌دا كۆمیسیۆن سەرنجی كەوتەسەر راپۆرتی ١٠٥٩-١٤/٣/٢٦ سەعات ٢٣ی لیوا هومایوونی كە ناواخنەكەی بەشێوەیەی خوارەوەیە:

«بارزانییەكان هێشتا لە باشووری هێڵی قتووردان، فەرمان بە عەمید بێگلەری دراوە كەسانێكی سووكەڵەی بزێو بەرەوپێش بنێرێ بۆ سەراسۆیی». لەوكاتەیدا كە تەواو بەر لە ٢٤ سەعات (سەعات ٢٣ی ڕۆژی١٣/٣/٢٦ بارزانییەكان لە هێڵی قتوور پەڕیبوونەوە. كۆمیسیۆن گومانی هەیە لەوەی كاتێ لیوا هوومایونی تێلێگرافی سەرەوەی ناردووە لە دەربازبوونی بارزانییەكان بێ ئاگابووبێ بەتایبەتیش كە هەر لەم راپۆرتەدا بۆچوونی لیوا هومایوونی ئەوە بووە یەكەگەلی سوپایی بۆ ماكۆ و خاڵانی باكور بنێردرێن و ئەگەر گریمان سەركردایەتیی هێز بەراستی ٢٤ سەعات پاش دەربازبوونی بارزانییەكان لە گەلیی قتوور لە بابەتەكە بێ ئاگابووبێ ئەمە واتای خراپیی بەڕێوەبردنی كردەوەگەل و لاوازیی سەركردایەتیی هێز دەگەینێ.

پاش دەربازبوونی بارزانییەكان لە هێڵی قتوور ئیتر هیچ جۆرە چالاكییەكی بەپەلە بۆ راوەدوونانی ئەوان لە لایەن كەتیبەگەلی نێزیک بەتێپەرگەكان نەكراوە و هیچ جۆرە كارێكی گرینگ لەلایەن سەركردایەتییەوە جێبەجێ نەكراوە. هەرچەندە بارزانییەكان پاش دەربازبوون لە گەلیی قتوور، لە كەلیت بینران، بەڵام هیچ سوودێک لەم زانیارییانە وەرنەگیراوە و لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ئەواندا دەتوانین بڵێین خۆ دراوەتە لا.

قۆناغ ٣: ڕووداوی شووت

پاش ئەوەی بارزانییەكان لە گەلیی قتوور دەربازبوون، سەركردایەتیی هێز بڕیاری دا بارزانییەكان لە ناوچەكانی سەروو وەرگیر بێنێ و لە ناویان ببات. بەم مەبەستە لە مێژووی ١٦/٣/٢٦ بەپێی نووسراوی (ژمارە ٤٥ی خولاوە) فەرمان لەلایەن سەركردەی

هێزەوە بە عەمید زەنگەنە دەدرێ هەر بەپەلە لە کاروانگەلی جۆراوجۆر هێزێکی هاوبەش لەپێناو بەستنی رێبازگەکانی نێوان بازرگان و پول دەشت پێکەوە بنێ و، چیش پێویست بێ لە بن دەستی ناوهاتوودا دابنرێ.

بەیانیەی رۆژی ٢٦/٣/١٩ رازانەوەی هێزگەل بەم ئاوایەی خوارەوە بوو:

چوار کەتیبە لە ساری ئۆجاخەوە هەتا خندۆر و قزڵداغ.

لەشووت کەتیبەیەک (سریەیەکی کەم) لەگەڵ ٤ زرێدار و سریەیەک سوارە و سریەیەک رشێنەک، سریەیەک تۆپی ٧٥ی بەسەرکردایەتیی عەقید سەردادوەر.

رێگەی نێوان قزڵداغ هەتا شووت و مەرگن، ١٨٠ سەر جەندرمە.

لە سەکار کەتیبەیەک پیادە (سریەیەکی کەم- سریەی دووپەلی) وێڕای سریەیەک سوارە و ٥٠ سەر سوارەی ناوچەیی.

سەد و حەفتا سەر تفەنگداری سوارەی ناوچەیی بەسەرکردایەتیی عەقید زەڵتاش لە یوموور ی داش و ئاخداش.

کەتیبەی رائید زرێپۆش کە چاوەڕوان بوو لەگەڵ رازانەوەی عەقید سەردادوەردا لە شووت دابمەزرێ (هەتا سەعات ١٥ی رۆژی ١٩ی مانگ لە خوی بووە).

بارزانییەکان لە شەوی ١٩ی مانگدا لە ناوچەی نێوان زێنوێکانی سەکار و یومووری داش و ئاخداشدا بوون.

ئۆپەراسیۆنی یەکەگەلی سەروو لە رۆژی ١٩ی مانگدا

١- چوار کەتیبە کە لە نێوان سنووری بازرگان هەتا ماکۆ- خندوور و قزڵداغ جێگیر بووبوون بەشدارییان لە ئۆپەراسۆندا کردووە.

٢- سوارەگەلی عەقید زەڵتاش بەگوێرەی راپۆرتی ئەفسەری ناوهاتوو سەعات ٨ی بەیانیەی رۆژی ٢٦/٣/١٩ لە ئاقداش ڕووبەڕووی بارزانییەکان بوونەتەوە و راپۆرتیان بەسەرکردەی هێز داوە، بێ لەمە ئەفسەری ناوهاتوو کارێکی لەباری نەکردووە.

٣- عەقید زەڵتاش تەبای هێزی خۆی لە زێنوێکانی سەکار و سوسووز لە تەواوی رۆژی ١٩و شەوی ٢٠ ی مانگدا بە ئاگرهاوێتنی دووراودوور لەگەڵ بارزانییە رێ وەپێشدەرەکانی نێوان بەرزاییەکانی یومووری داش -ئاقداش- سەکاردا بەس (اکتفا)یان کردووە.

٤- عەقید سەردادوەر سەعات ٦ی بەیانی بەهۆی تفەنگدارانی خۆولاتییەوە ڕووبەڕووی بارزانییەکان بووەتەوە و سەعات ٨،٣٠ بەرەو داش فیشل بزواوە و فەرمانی بەکەتیبەی سوارەگەل داوە زارگەلیی (یەلی دەرە) بگرن.

بە گوێرەی ئاخاوتنی عەقیدی ناوهاتوو نیو سەعات دوای نیوەڕۆ دوو سریەی پیادە بە پاڵپشتیی رشێنەک و هاوەن و لەگەڵدابوونی چوار تانکی شەڕی، بەرەو بانەکان مل دەنێن بەڵام تانکەکان سەبارەت بە چەوتیی زەوییەکە گیردەبن و پیادەش کتوپڕ دەکەونە بەر پەلاماری لە نێزیکەوەی - بەنارنجۆک و تفەنگی، بارزانییەکان. شەڕەکە شەڕی دەستەویەخە بووە و دەوروبەری سەعات ١٥ پاش گەیشتنی باڵەفڕ و بۆمبابارانی شوێنگەی بارزانییەکان ئەوجا یەکەگەلی پیادە توانویانە خۆیان لە شەڕ دەرباز بکەن و بەرەوپاش بکشێنەوە.

ئاگرهاوێژی هەتا سەعات ٢٠،٣٠ بەردەوام دەبێ و پاشان دەبڕێ.

٥- کاری رائید زرێپۆش: لە تەواوی ئەم کەتیبەیە کە هەتا سەعات ١٥ی ڕۆژی ١٩ی مانگ لە خوی بووە، لە سەعات ٢٠دا شەش لۆریی هەڵگری ناندین و رشێنەکی گەورەوگران و چل سەر سەربازی بەچەک دەگەنە ماکۆ، دەسبەجێ بەپێی فەرمانی سەرکردەی فیرقە رائید زرێپۆش تەبای لۆرییەک و چل سەرباز بە هەڤاڵەتیی عەقید روکن غەفاری کە خۆی سواری تانک دەبێ بەرەو شووت بەرێ دەکەون، لە قزڵداغ لۆرییەکە لەناکاو دەکەوێتە بەر پەلاماری پیاوخراپان و عەقید غەفاری کە لە پێشەوە لەناو تانکی شەڕیدا بووە بەرەوپێش داژوا و پاشان دەگەڕێتەوە شوێنی پێکدادان و ١٦ سەر سەرباز و عەریفێک و سەرکردەی کەتیبە بریندار دەبن و ٥ سەر کەسیش دەکوژرێن کە هەڵدەگیرێنەوە.

بۆچوونی کۆمیسیۆن:

١- سەرکردەی هێز لە چوار کەتیبەکەی کە لە نێوان بازرگان و قزڵداغ هێوریبوون سوودی وەرنەگرتووە و پێکدادان تەنیا بە هۆی دوو کەتیبەی پیادەوە ڕووی داوە، لە کاتێکدا کە نیشانەی شوێنەواری ٢٤ سەعاتی رابردوو پێشانی دەدا بارزانییەکان ڕوویان لە تێپەڕگەی قزڵداغ بووە و لەلایەکی تریش جادەی سەرەکی بۆ گواستنەوەی یەک دوو کەتیبە لە چوار کەتیبەی ناوبراو لە تواناد‌ا بووە و بەهەبوونی ئامێری بارهەڵگری و گواستنەوە، جێگۆڕکێ دەهاتە دی. هەروەها ئامێرەکان لە کاتی خۆیدا ئامادە نەکراون بۆ ئەوەی

کەتیبەی رائید زرێپۆش بخرێتە ڕێ و نەیتوانیوە لە رازانەوەی چاوەڕوانکراوی بەشەکەی عەقید سەردادوەردا لە شەڕ بەشداری بکات.

هیچ جۆر پێوەندی و بەندیوارییەک لەنێوانی یەکەگەلدا نەبووە، عەقید زەڵتاش هەر لە بنەڕەتەوە لە بوونی بەشە سوپاییەکان لە شوێنە دیاریکراوەکاندا بێ ئاگا بووە، جگە لەمەش هیچ جۆرە یارمەتی و باربووکردنی یەکتر لە نێوان یەکەگەلدا نەبووە و کارێکی گونجاو لەلایەن سەرکردایەتییەوە لەم ئۆپەراسیۆنەدا جێبەجێ نەکراوە.

٢- عەقید زەڵتاش شەڕ و پێکدادانی بە ئاوایەکی پێویست بەجێ نەهێناوە و بەرووبەڕووبوونی دووراودوور و راپۆرت ناردن و وازی هێناوە (وەک زانرا سوارەگەلی خێڵانی سەر بە عەقید زاڵتاش دوای کوژرانی یەک سەر چەکدار بەرەو دوا هەڵاتوون).

٣- بەرپرسیارەتییەکی گران لە ئەستۆی عەقید لەشکری - دایە کە هەرچەندە زانیویەتی عەقید سەردادوەر تووشی شەڕبووە بەڵام بچووکترین یارمەتیی بۆ ناوبراو نەبووە و لە تەواوی ڕۆژی ١٩ی مانگ و شەوی ٢٠دا لە شوێنی خۆیەوە خەریکی ئاگرهاوێشتنی بێ سوود بووە.

٤- عەقید سەردادوەر: بە شێوەیەکی تێکڕایی ئەو هۆیانەی بوونەتە ماکەی زیان گەیاندن بە یەکەگەلی ئەم کاروانە و دەربازبوونی بارزانییەکانیان لە ناوچەکەدا ئاسان کردووە، بەشێوەی خوارەوەیە:

أ- سەراسۆ نەکردنی ناوچەی کار و، نەبوونی وردایەتی و ژیریی عەقید سەردادوەر لە دانانی پلاندا.

ب - بێ سپێرکاری «احتیاط» لە بەرەوپێش ناردنی سریەگەل بێ ئەوەی بیر لە بوونی دوژمن کرابێتەوە.

ج - نەگەیشتنی کەتیبەی رائید زرێپۆش بەشوێنی خۆی لە پێناو پاڵپشتی لەم کارانە.

د - سوود وەرنەگرتنی راست لە بەشی سوارە، بەم جۆرە عەقید سەردادوەر بە بەرپرسیار دەزانرێ.

٥- بەشەو ڕەوانە کردنی لۆریی رائید زرێپۆش و تانکی عەقید غەفاری کارێکی بێ سوود بووە کە بەبێ سپێرکارییەکی تەواو جێبەجێ کراوە و بووەتە مایە لە خافڵەکی لێدان و زیانی گیانیی زۆر و زەوەندە.

به شێوەیەکی گشتی لە هەموو ئۆپەراسیۆندا: کاری سەرکردایەتیی لە پێناو جێبەجێ کردن و ڕێکخستنی هەوڵی یەکەگەلی جۆراوجۆر و، دەرکردنی فەرمانگەلی دەسبەجێ و لە شوێنی خۆ، بۆ هێنانە کایەی کاری تەبایی لە نێوان هێزگەلی جۆراوجۆری ئۆپەراسیۆن و بەگەڕخستنی هەوڵ لە پێناو کۆجێکردنی هێز لە بەرامبەر دوژمندا نەهاتووەتە دی و، پاش ڕووبەڕووبوون لەگەڵیاندا هەلی هەڵاتن و خۆ ڕێکدانەوەیان بە دوژمن داوە. سەرکردایەتی هیچ جۆر سپێرکارییەکی نەبووە. بۆیە ئۆپەراسیۆن شێوەیەکی پچڕ پچڕی گرتووەتە خۆ کە لە سێ قۆناخی پێشوودا چەند ڕۆژ لە نێوان هەریەکەیاندا هەبووە و بووەتە هۆی زاڵ نەبوونی هێزی سوپا.

ئیمزا: فەریق شابەختی، لیوا خەسرۆوانی، عەمید گورزەن، عەمید وەسووق

١٤

هەڵسەنگاندنی یەکجارەکیی لێژنەی تۆژینەوە لەبارەی کاری ئەفسەرانی سەرکردەی کردەوەگەلی بارزانی

نووسراوی دانیشتن

نیشان بە فەرمانی ژمارە ٢٠٢٣ /أ- ٢٦/٣/٢٦

ئەرکانی سوپا بۆ تۆژینەوە لە کردەوەگەلی فیرقەی ٤ لە هەمبەر بارزانییەکاندا کە لە مێژووی٢٦/٣/٢٠ هەتا مێژووی٢٦/٣/٢٠ درێژەی کێشاوە و بەزاڵ نەبوون کۆتای پێ هاتووە، لێژنەیەک بەسەرۆکایەتیی فەریق شابەختی - سەرۆکی پشکنینی ناوچەی ٢ و ئەندامەتیی لیوا خەسرۆوانی - جێگری ئەرکانی سوپا، عەمید گورزەن - سەرۆکی بەڕێوەبەرایەتیی بەسەربازگری «تجنید» و عەمید وەسووق - سەرۆکی روکنی سێیەمی ئەرکانی سوپا لە ماکۆ پێکەوەنرا و لە ڕۆژانی ٢٤-٢٧ی جۆزەردانی ١٣٢٦دا لە شاری ناوبراو دەستی دایە کۆڵینەوەی فایل و تۆژینەوە لە سەرکردەی فیرقە و تەواوی ئەفسەرانی بەرپرس، ئەنجام بەشێوەی خوارەوە بوو:

کردەوە و رابوونەکانی فیرقە لە دژی بارزانییەکاندا دابەشی سێ قۆناخی خوارەوە دەکرێت:

قۆناخی یەکەم: کردەوە پێشینەکانی فیرقە لە پێناو ڕێ لێ بڕینی بارزانییەکان لە دەربازبوون بەرەو باکور و تەفروتووناکردنیان.

قۆناخی دووەم: کردەوەکانی فیرقە لە پێکەوەنانی هێڵی ڕێ لێ بڕی لە نێوان خوی- گەلیی قتوور و سنووردا.

قۆناخی سێیەم: کردەوەکانی فیرقە لە ڕێ لێ بڕینی پەلهاوێشتنی بارزانییەکان پاش دەربازبوونیان لە گەلیی قتورەوە بەرەو ناوچەکانی باکور و، پێکەوەنانی هێڵی لە گەمارۆ کێشانیان لە دەوروبەری ناوچەی ئاقداش- یوموورداش (ئەو شوێنانەی لە ڕۆژی ١٨دا بارزانییەکان لێی هێوریبوون) و ڕووداوی شووت.

کردەوە و ڕابوونی فیرقە لە هەرسێ قۆناخدا تووشی سەرنەکەوتن هات و لە ڕووداوی شووتدا یەکەگەلی فیرقە ٣١ کەسیان زیان لێ کەوت و ٣٥ کەسیش بریندار بوون.

فەرمان و ڕاسپێرییەکانی ئەرکانی سوپا بۆ سەرکردایەتیی فیرقەی ٤ لە بارەی بارزانییەکانەوە ڕوون و ڕاشکاو بووە:

پێکەوەنان و وەگەڕخستنی کاروانگەلی بژاردە لە ژێر سەرکردایەتیی ئەفسەرانی لێهاتوو، دەسوەشاندنی بەپەلە لە پیاوخراپان، سەرکوتینەوە و تەفروتووناکردنیان لە کەمترین کاتدا، سوود وەرگرتن بە پێی دەسەڵات لە هەموو کەسان و یەکەگەلی تر (بەتایبەتی سوارە) لەپێناو بەجێ گەیاندنی فەرمانگەلی سەروو، ئەرکانی سوپا کە ڕۆژ بەڕۆژ لە چالاکی و کردەوەگەلی فیرقە ئاگەدار دەبوو جگە لە دەرکردنی فەرمانی تایبەت بەشوێن و بارودۆخی ڕۆژانە، هەروەها پێداپێدا فەرمانگەلی سەرەوەشی دووپات دەکردەوە.

سەرۆکایەتیی پشکنینی ناوچەی ٢ش فەرمانگەلێکی لەمەڕ سەرکوتینەوەی بارزانییەکان داوەتە سەرکردایەتیی فیرقەی ٤ کە چۆنیەتیی ئەو فەرمانانە لەگەڵ فەرمانگەلی ئەرکانی سوپادا تێک دەکەنەوە.

کردەوەکانی فیرقە و یەکەگەلی پێوەندیدار لە هەر سێ قۆناخی پێشوودا، لەلایەن لێژنەوە کەوتوونەتە بەر تۆژینەوە و کۆڵینەوە و ڕاوێژ، کە ئەنجامەکەیان لە شەش ڕووپەلدا پێشکێش دەکرێ. کۆڵینەوە و تۆژینەوەی لێژنە (کۆمیسیۆن) لەو ڕۆژە دیاریکراوانە و سەبارەت بەو یەکەگەلە پێوەندیدارە بووە کە کردەوەی ئەوان لە دیاریکردنی چارەنووسی بارزانییەکاندا کارا بووە.

دەسخەڵەتی و گوێ پێ نەدان و سستی نواندن، هەروەها ناوی ئەو ئەفسەرانەی کە لە ئۆپەراسیۆندا بە بەرپرسیار دانراون لە رووپەلە پێوە بەستراوەکاندا شرۆڤەکراون. وێرای ئەمەش بۆچوونی گشتی و ئەنجام وەرگریی کۆمیسیۆن لە بواری کردەوەکانی فیرقە و یەکەگەلی پێوەندیدار لە دژ بەدژی بارزانییەکاندا بە شێوەی ژێرەوە دەخرێتە روو:

١- لاوازیی سەرکردایەتی: کردەوەگەلی دژ بە بارزانییەکان بەشێوەیەکی نابەجێ بەرێوەبراون.

٢- یەکەگەلی فیرقە بەلایەنی زۆرەوە لەکات و شوێنی پێویستدا سوودیان لێ وەرنەگیراوە.

٣- بە تایبەتی، سوودی پێویست و بەکار لە سوارەگەلی فیرقە وەرنەگیراوە.

٤- بە دواکەوتنی بارزانییەکان، رووبەرووبوون و سەرکوتینەوەیان بەپەلە جێبەجێ نەکراوە بگرە بە پێچەوانەوە بەدواکەوتنیان بەشێنەیی بووە.

٥- تەنانەت ئەو بیرەش بۆ لێژنە سەری هەڵداوە کە کاروانگەل لە رووبەرووبوونی تەواو لەگەڵ پیاوخراپاندا خۆیان داوەتە لا.

٦- سەرکردەی فیرقە هەر لە سەرەتا هەتا بنەتای ئۆپەراسیۆن سەبارەت بەو ئەفسەرانەی لە بەجێ هێنانی فەرماندا کەمتەرخەمییان نوواندووە و گوێیان نەداوەتێ، چاوی پۆشیوە. کاری ئاگەدارکردنەوەی بە توندی نەکراوە لە کاتێکدا کە بابەتی ئاگەدارنەکردنەوە و سزانەدانی ئەفسەرانی هەڵەکار لەکاتی کردەوەدا، کاریگەرە.

٧- لە نێوان قۆناخە جۆراوجۆرەکانی ئۆپەراسیۆن و پاش رووبەرووبوون، کاتی گرینگ بەفیرۆ لە دەست رۆیشتوون و هەلی وا بە بارزانییەکان دراوە کە لە یەکبینە رووەو باکور برۆن.

٨- فەرمانە جۆراوجۆرەکانی فیرقە سەبارەت بە شوون هەڵگرتنی بارزانییەکان، کارێکی بەگریمان و لەسەر رووپەڕە بووە کە هیچ کات کاروانگەلی جۆراوجۆر بەشێوەی کاریگەر فەرمانی وەدواکەوتنی ئەوانیان بەجێ نەهێناوە.

٩- لەو شوێنانەش کە رووبەرووبوون رووی داوە، دەمودەست پچڕاوە و ئیتر کارێکی بەجێ نەکراوە، پیاوخراپان بە تەواوەتی سوودیان لەم بارودۆخە وەرگرتووە.

١٠- لە سازدانی کەسانی تفەنگدار، سوودی تەواو نەهاتووەتە دی.

١١- له ڕێ بڕینەوەی بارزانییەکان له هێڵی گەلیی قتووردا سستی و گوێ پێ نەدان بە ئاشکرا بەرچاو دەکەوێ.

١٢- ڕووداوی شووت کە بوو بەمایەی زیانی گەورەی گیانەکی و دەربازبوونی بارزانییەکان، هۆیەکەی دەگەڕێتەوە بۆ: چەوتییەکانی سەرکردایەتی، گوێ پێ نەدەرێ و ناوردییەتی لە رازاندنەوە و سستی و کەمتەرخەمی و بەشداری پێ نەکردنی هەوڵەکان - لەلایەن جێبەجێ کەرانەوە کە لە ڕووپەڕەکانی پێوەلکاودا شرۆڤەکراوە.

١٣- ئامێرگەلی بارهەڵگری و گواستنەوە شێوەیەکی ڕێک و ڕەوانی نەبووە. ژمارەیەکی بەرچاو لە لۆرییەکان لەوانەبوون کە نوێ کرابوونەوە، تەنانەت لەوەش کە هەبووە سوودی تەواویان بۆ گواستنەوە و جێگۆڕکەی یەکەگەل لەکاتی پێویستدا لێ وەرنەگیراوە.

ئیمزا: فەریق شابەختی، لیوا خەسرۆوانی، عەمید گورزەن، عەمید وەسووق

ماکۆ - ١٣٢٦/٣/٢٧